

วิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์

พระมหานิติ ธิธรรมโม (พรมขาว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์

พระมหานิติ ธีรธมโม (พรมขาว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

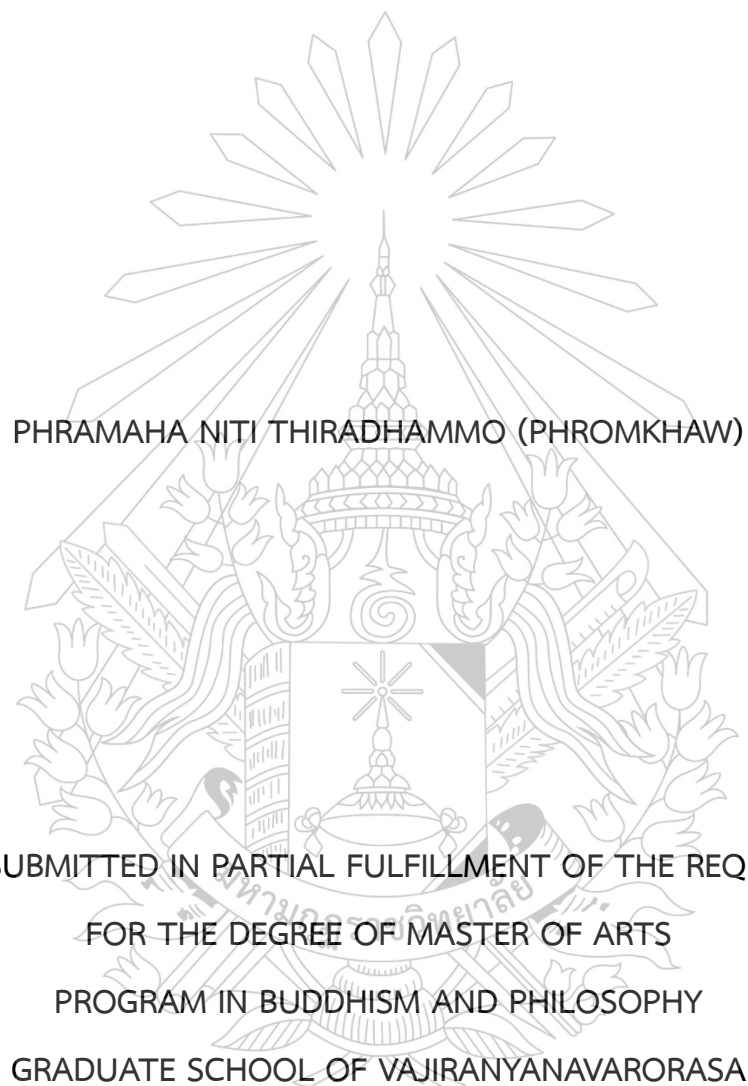
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ANALYZING THE BELIEFS AND TRADITIONS IN THE BAI SRI SU KHWAN
CEREMONY FROM AN ETHICAL PERSPECTIVE

PHRAMAHA NITI THIRADHAMMO (PHROMKHAW)

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHISM AND PHILOSOPHY
GRADUATE SCHOOL OF VAJIRANYANAVARORASA

MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2026

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อวิทยานิพนธ์	วิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์
ชื่อนักศึกษา	พระมหานิธิ ธิธมโม (พรหมขาว)
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษา	ดร.กฤตสุขชิน พลเสน

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส

(พระราชสุทิวาธิวชิรเมธี , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ วัฒนชะ)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ดร.กฤตสุขชิน พลเสน)

กรรมการ

(พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน)

กรรมการ

(ดร.สันติราษฎร์ พวงมลิ)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	วิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์
ชื่อนักศึกษา	พระมหานิติ ธิธรรมโม (พรมขาว)
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ดร.กฤตสุขชิน พลเสน

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาคติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญ 2) เพื่อศึกษาหลักจริยศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง และ 3) เพื่อวิเคราะห์คติความเชื่อดังกล่าวตามแนวจริยศาสตร์ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ เช่น คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา วรรณกรรมท้องถิ่น และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า:

- คติความเชื่อหลักในพิธีบายศรีสู่ขวัญยึดถือเรื่อง “ขวัญ” เป็นแกนกลาง ซึ่งหมายถึงพลังชีวิตและความมั่นคงทางจิตใจ การจัดพิธีเป็นกระบวนการเรียกจิตให้กลับมาอยู่กับตัว เพื่อสร้างสมดุลระหว่างร่างกายและจิตวิญญาณ
- ด้านหลักจริยศาสตร์ พิธีนี้มีการบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์อย่างลึกซึ้ง ทั้งหลักศีล 5, กตัญญูกตเวที, พรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 ซึ่งสะท้อนผ่านสัญลักษณ์ในพานบายศรีและบทสวดเรียกขวัญ
- ผลการวิเคราะห์ตามแนวจริยศาสตร์ชี้ให้เห็นว่า พิธีบายศรีสู่ขวัญทำหน้าที่เป็น “ระบบจริยศาสตร์ทางวัฒนธรรม” ที่มีบทบาทสำคัญ 3 ระดับ คือ ระดับปัจเจกช่วยฟื้นฟูจิตสำนึกและสติสัมปชัญญะ ระดับชุมชนสร้างพันธะทางจริยธรรมและความสามัคคีผ่านการมีส่วนร่วม และระดับสังคมช่วยธำรงระเบียบและคุณธรรมสากล

พิธีกรรมนี้จึงมิใช่เพียงความเชื่อเรื่องมงคล แต่เป็นกุศโลบายในการปลูกฝังคุณธรรม เรื่องความกตัญญู ความเมตตา และความรับผิดชอบต่อสังคมให้สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: คติความเชื่อ, พิธีบายศรีสู่ขวัญ, วัฒนธรรมไทย, จริยศาสตร์

ABSTRACT

Thesis Topic	Analyzing the beliefs and traditions in the Bai Sri Su Khwan ceremony from an ethical perspective
Student's Name	Phramaha Niti Thiradhammo (Phromkhaw)
Degree Sought	Master of Arts
Program	Program in Buddhism and Philosophy
Anno Domini	2026
Advisor	Dr. Kitsuchin Ponsen

Analyze the beliefs in the Bai Sri Su Kwan ceremony according to ethics is a qualitative research study with three main objectives: 1) to study the beliefs in the Bai Sri Su Khwan ceremony, 2) to study the related ethical principles, and 3) to analyze these beliefs according to ethics. Data was collected from primary and secondary sources such as Buddhist scriptures, local literature, and related research.

The research findings revealed:

1. The core belief in the Bai Sri Su Khwan ceremony is based on “Khwan” (spirit/soul), which refers to life force and mental stability. The ceremony is a process of calling the spirit back to the body to create balance between body and spirit.

2. From an ethical perspective, the ceremony deeply integrates Buddhist ethics, including the Five Precepts, gratitude, the Four Sublime States (Brahma Vihara), and the Four Principles of Social Harmony (Sanghahavattu), which are reflected in the symbols in the Bai Sri offering tray and the chants for calling the spirit back.

3. The ethical analysis indicates that the Bai Sri Su Khwan ceremony functions as... “The ‘cultural ethical system’ plays a crucial role at three levels: at the individual level, it helps restore consciousness and awareness; at the community level, it creates ethical bonds and unity through participation; and at the societal level, it helps maintain universal order and virtues.

Therefore, this ritual is not merely a belief in auspiciousness, but a strategy for cultivating virtues such as gratitude, compassion, and social responsibility, ensuring their sustainable transmission from generation to generation.

Keywords: Beliefs, Bai Sri Su Khwan ceremony, Thai culture, ethic

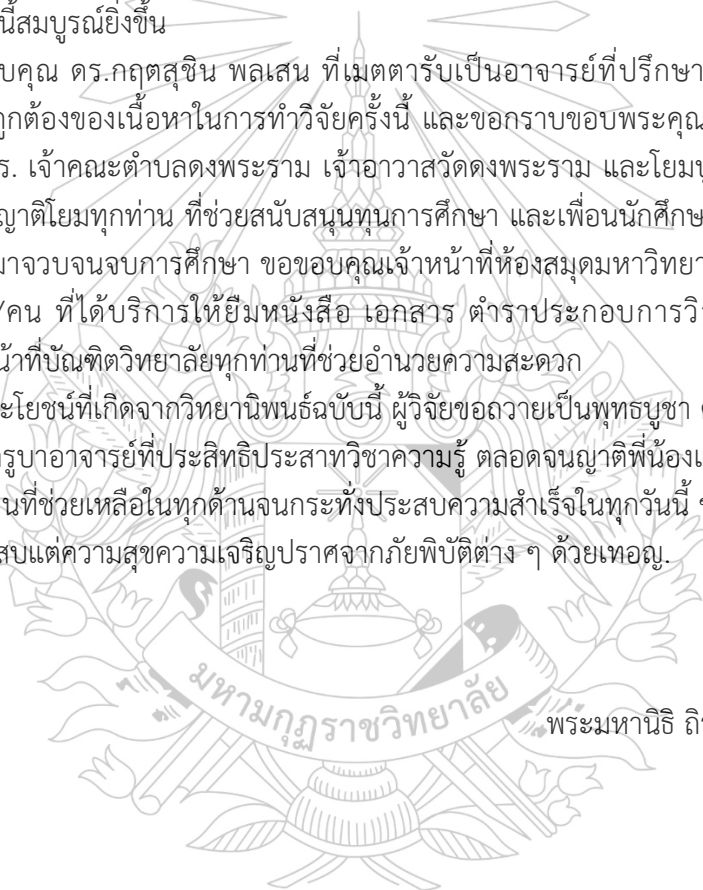

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยได้ เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความกรุณาให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากบุคคลากรหลายฝ่ายหลายท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ตลอดหลักสูตรด้านพุทธศาสนาและปรัชญา ระดับมหาบัณฑิต ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมวชิรจินดา ภรณ์ รศ.ดร. อธิการบดี พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระราชสุทิวาธิรเมธี, ผศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส ผู้บริหาร และคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้เมตตาอบรมสั่งสอนให้ความรู้ในการศึกษาระดับมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา และขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ได้ให้แนวคิดและคำแนะนำเพิ่มเติม ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ ดร.กฤตสุขชิน พลเสน ที่เมตตาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา อีกทั้งยังกรุณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาในการทำวิจัยครั้งนี้ และขอกราบขอบพระคุณหลวงพ่พระครูจรัสธารธรรม, ดร. เจ้าคณะตำบลคงพระราม เจ้าอาวาสวัดคงพระราม และโยมปู่ โยมย่า โยมพ่อ โยมแม่ ตลอดถึงญาติโยมทุกท่าน ที่ช่วยสนับสนุนทุนการศึกษา และเพื่อนนักศึกษาทุกรูป/คน คอยให้กำลังใจเสมอมาจบจนจบการศึกษา ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยทุกรูป/คน ที่ได้บริการให้ยืมหนังสือ เอกสาร ตำราประกอบการศึกษาด้วยไมตรีจิต ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ช่วยอำนวยความสะดวก

คุณประโยชน์ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอถวายเป็นพุทธบูชา คุณพระรัตนตรัย คุณบิดามารดา ครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนญาติพี่น้องและกัลยาณมิตรผู้มีพระคุณทุกท่านที่ช่วยเหลือในทุกด้านจนกระทั่งประสบความสำเร็จในทุกวันนี้ ขอให้ท่านทั้งหลาย จงประสบแต่ความสุขความเจริญปราศจากภัยพิบัติต่าง ๆ ด้วยเทอญ.

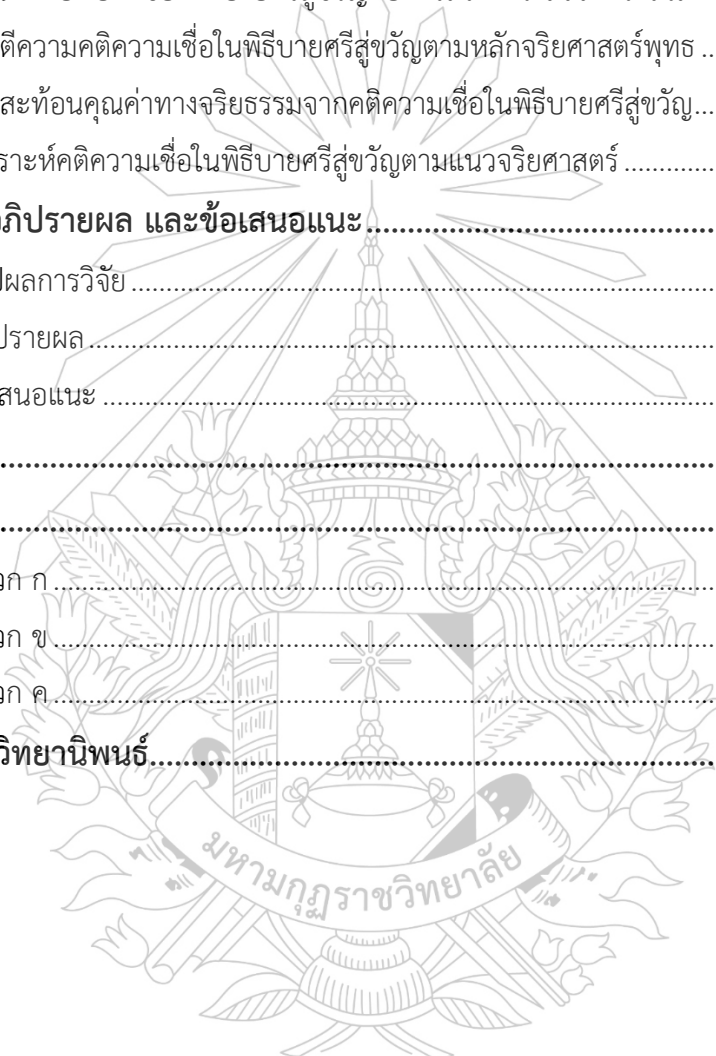
พระมหานิติ ธิธรรมโม (พรมขาว)

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....	จ
ABSTRACT	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ	ฉ
สารบัญคำย่อ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	ฐ
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	ฐ
1.2 คำถามวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
1.7 ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	11
1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
1.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	13
บทที่ 2 คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญ.....	14
2.1 ความหมายของคติความเชื่อ.....	14
2.2 ความหมายของ “ขวัญ” ในสังคมไทย.....	16
2.3 ประวัติความเป็นมาของพิธีบายศรีสู่ขวัญ.....	18
2.4 องค์ประกอบและขั้นตอนของพิธีบายศรีสู่ขวัญ.....	20
2.5 คติความเชื่อที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญ.....	22
2.6 คุณค่าของพิธีบายศรีสู่ขวัญต่อสังคมไทย.....	23
บทที่ 3 หลักจริยศาสตร์เกี่ยวกับพิธีบายศรีสู่ขวัญ.....	27
3.1 ความหมายของจริยศาสตร์.....	27
3.2 แนวคิดจริยศาสตร์ในพิธีบายศรีสู่ขวัญ.....	29

3.3	หลักคุณธรรมที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญ	33
3.4	คุณค่าทางจริยศาสตร์ของพิธีบายศรีสู่ขวัญต่อสังคมไทย	36
3.5	การประยุกต์หลักจริยศาสตร์จากพิธีบายศรีสู่ขวัญสู่สังคมปัจจุบัน	38
บทที่ 4	วิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์	41
4.1	วิเคราะห์คติความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” ตามแนวจริยศาสตร์	41
4.2	วิเคราะห์หลักคุณธรรมที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญ	44
4.3	วิเคราะห์บทบาทของพิธีบายศรีสู่ขวัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ในสังคมไทย	47
4.4	การตีความคติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามหลักจริยศาสตร์พุทธ	49
4.5	การสะท้อนคุณค่าทางจริยธรรมจากคติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญ	54
4.6	วิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์	60
บทที่ 5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	61
5.1	สรุปผลการวิจัย	62
5.2	อภิปรายผล	63
5.3	ข้อเสนอแนะ	65
บรรณานุกรม		68
ภาคผนวก		75
	ภาคผนวก ก	76
	ภาคผนวก ข	77
	ภาคผนวก ค	78
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์		79

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 สรุปรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....14

สารบัญย่อ

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมพื้นบ้านที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในสังคมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางบางพื้นที่ พิธีดังกล่าวสะท้อนถึงคติความเชื่อเกี่ยวกับ “ขวัญ” อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของชีวิตมนุษย์ ซึ่งเชื่อกันว่าขวัญเป็นสิ่งที่ยึดโยงกับร่างกายและจิตใจ หากขวัญหลุดหายหรืออ่อนกำลังลงจะทำให้เกิดความทุกข์ ความไม่สบายใจ หรือประสบเคราะห์กรรมต่าง ๆ จึงมีการประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ เพื่อเรียกขวัญ สร้างกำลังใจ และเสริมสิริมงคลแก่ผู้ประกอบพิธีในโอกาสต่าง ๆ เช่น การเกิด การบวช การแต่งงาน การขึ้นบ้านใหม่ หรือแม้แต่การรักษาอาการเจ็บป่วย

พิธีบายศรีสู่ขวัญมิได้เป็นเพียงพิธีกรรมตามความเชื่อพื้นบ้านเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของชุมชน และการสืบทอดคุณค่าทางจิตใจจากรุ่นสู่รุ่น ภายในพิธีประกอบด้วยสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่มีความหมายเชิงจริยธรรม เช่น ความกตัญญู ความสามัคคี ความเมตตา และการให้กำลังใจแก่กันและกัน ในสังคม อันเป็นคุณค่าที่ช่วยเกื้อกูลการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสงบสุข อย่างไรก็ตาม ในบริบทของสังคมปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว ทำให้พิธีบายศรีสู่ขวัญในบางพื้นที่ถูกลดทอนความหมายเหลือเพียงพิธีกรรมเชิงสัญลักษณ์หรือกิจกรรมเพื่อความบันเทิงเท่านั้น ขณะที่คนรุ่นใหม่จำนวนไม่น้อยขาดความเข้าใจถึงรากฐานทางความเชื่อและคุณค่าทางจริยธรรมที่แฝงอยู่ในพิธี ส่งผลให้สาระสำคัญของพิธีกรรมดั้งเดิมเริ่มเลือนหายไปตามกระแสสังคมสมัยใหม่

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์” เพื่อศึกษาคติความเชื่อที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญ วิเคราะห์คุณค่าทางจริยศาสตร์ที่แฝงอยู่ในพิธีกรรม ตลอดจนอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อพื้นบ้านกับหลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ สืบทอด และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพิธีบายศรีสู่ขวัญในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมและจริยธรรมของสังคมไทยต่อไป

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พิธีบายศรีสู่ขวัญถือเป็นพิธีกรรมสำคัญในวัฒนธรรมไทยที่สะท้อนคติความเชื่อเรื่องขวัญ และพลังชีวิตของมนุษย์อย่างชัดเจน ขวัญถูกมองว่าเป็นแกนกลางของชีวิต หากขวัญอ่อนแอหรือสูญหาย ผู้คนจะเกิดความหวาดผวา ขาดความมั่นคงทางใจ และอาจเจ็บป่วยทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ การฟื้นฟูขวัญผ่านพิธีบายศรีสู่ขวัญจึงไม่เพียงเป็นพิธีกรรม แต่ยังเป็นกระบวนการฟื้นฟูทางจิตวิญญาณและการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล การเรียกขวัญกลับคืนมานี้สามารถมองได้ว่าเป็นการเสริมสร้างสมดุลระหว่างจิตใจ ร่างกาย และสังคม พร้อมกับฝึกฝนจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่เชื่อมโยงกับความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคมโดยรวม (นฤมล ชาศรีต, 2561 : 45) พิธีบายศรีสู่ขวัญมีรากฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน และปรากฏในหลายภูมิภาคของไทยโดยเฉพาะภาคเหนือ และภาคอีสาน ความสำคัญของพิธีมิได้จำกัดเพียงการฟื้นฟูขวัญของผู้รับพิธีเท่านั้น แต่ยังสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว และชุมชน การจัดพิธีกรรมประกอบด้วยการเตรียมเครื่องบายศรีที่ทำจากใบตอง ดอกไม้ ธูปเทียน และเครื่องสักการะอื่น ๆ เครื่องบายศรีถูกจัดเรียงอย่างประณีตเป็นพุ่มทรงสูง ซึ่งสอดคล้องกับคติไทยเรื่องเขาพระสุเมรุ ศูนย์กลางจักรวาล การจัดพิธีในลักษณะนี้สะท้อนความเชื่อที่ผู้เข้าร่วมพิธีจะได้รับพลังคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์และจักรวาล ทำให้เกิดความมั่นคงทางใจและความสงบในจิตวิญญาณ (จิรวัดน์ พงศ์วิไล, 2563 : 121) นอกจากความเชื่อเรื่องขวัญแล้ว พิธีบายศรีสู่ขวัญยังสะท้อนถึงคุณค่าทางสังคมและจริยศาสตร์อย่างลึกซึ้ง การร่วมแรงร่วมใจในการจัดพิธีช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชน และฝึกฝนความเอื้ออาทร ความกตัญญู และความรับผิดชอบต่อผู้อื่น พิธีนี้จึงเป็นทั้งกระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงทางใจและเวทีในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ศิลปะ และคติความเชื่อจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้ชุมชนสามารถรักษารากฐานประเพณีและคุณค่าทางวัฒนธรรมไว้ได้อย่างต่อเนื่อง (วราภรณ์ ศิริวัฒน์, 2562 : 98; อาทิตยา ปัญญาวัฒน์, 2565 : 56)

แนวคิดเรื่องขวัญและพลังชีวิตถือเป็นแกนกลางของการวิเคราะห์เชิงจิตวิทยา ขวัญไม่ได้เป็นเพียงองค์ประกอบทางจิตใจ แต่ยังสะท้อนคุณธรรมที่ผู้เข้าร่วมพิธีควรฝึกฝน เช่น การมีสติ การอดทน และความเมตตาต่อผู้อื่น การฟื้นฟูขวัญจึงสามารถมองได้ว่าเป็นการส่งเสริมคุณธรรมภายในตัวบุคคลและเชื่อมโยงไปสู่ความรับผิดชอบต่อสังคม การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยาพบว่าพิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นการสร้างสมดุลระหว่างความต้องการส่วนบุคคลกับความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานในชีวิตประจำวัน เช่น การให้กำลังใจ การเอื้ออาทร และการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล (นฤชา สุขสมบูรณ์, 2567 : 41) การบูรณาการพิธีบายศรีสู่ขวัญเข้ากับหลัก

พระพุทธศาสนาทำให้พิธีกรรมมีความหมายทั้งในเชิงศีลธรรมและจริยธรรม การสวดมนต์ การแผ่เมตตา และการกล่าวคำอวยพรเป็นการสร้างสมดุระหว่างจิตใจและคุณธรรม ผู้เข้าร่วมพิธีได้รับทั้งความสงบและแรงบันดาลใจในการปฏิบัติคุณธรรมในชีวิตประจำวัน การเชื่อมโยงคติความเชื่อพื้นบ้านเข้ากับหลักพุทธธรรมทำให้พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นเวทีในการเรียนรู้คุณธรรมและจริยธรรมไปพร้อมกับการฟื้นฟูขวัญและพลังชีวิต (พระมหาวิมลชัย, 2564 : 73) มิติทางสังคมของพิธีบายศรีสู่ขวัญสะท้อนบทบาทของพิธีในการเสริมสร้างคุณธรรมและความสัมพันธ์เชิงบวก การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดพิธีช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้ฝึกฝนความเอื้ออาทร ความกตัญญู และความรับผิดชอบต่อกัน พร้อมกับสร้างรากฐานคุณธรรมสำหรับสังคมไทยร่วมสมัย การฝึกฝนคุณธรรมในพิธีนี้ทำให้ผู้เข้าร่วมมีจิตใจเข้มแข็ง และสามารถรักษาคุณธรรมของสังคมไว้ได้อย่างต่อเนื่อง (อาทิตยา ปัญญาวัฒน์, 2565 : 61) การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยาแสดงให้เห็นว่าพิธีบายศรีสู่ขวัญสอดคล้องกับหลักคุณธรรมหลายประการ ทั้งการฟื้นฟูขวัญและพลังชีวิต การให้กำลังใจและคำอวยพร การมีส่วนร่วมของชุมชน และการบูรณาการหลักพุทธศาสนาเข้ากับพิธีกรรม ข้อสรุปนี้สะท้อนว่าพิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นมากกว่าพิธีกรรมพื้นบ้าน แต่เป็นระบบความเชื่อที่สะท้อนคุณค่าเชิงจริยธรรมและคุณธรรมสากลในสังคมไทยร่วมสมัย

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนคติความเชื่อไทยเรื่องขวัญและพลังชีวิตอย่างลึกซึ้ง ขวัญถือเป็นแกนกลางของชีวิตมนุษย์ เป็นตัวแทนพลังชีวิตและความมั่นคงทางจิตใจ การที่ขวัญตกหรือสูญหาย มักถูกเชื่อมโยงกับความหวาดกลัว ความไม่มั่นคง และความเจ็บป่วยทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ การฟื้นฟูขวัญผ่านพิธีบายศรีสู่ขวัญจึงไม่ใช่เพียงพิธีกรรมเพื่อให้เป็นไปตามประเพณี แต่ยังเป็นกระบวนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล กระบวนการนี้สะท้อนแนวคิดจิตวิทยาของไทยที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุระหว่างความต้องการส่วนบุคคล ความรับผิดชอบต่อบุคคล และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (นฤมล ชาศรี, 2561 : 45) รากฐานของพิธีบายศรีสู่ขวัญปรากฏชัดเจนในวัฒนธรรมไทยภาคเหนือและอีสาน พิธีกรรมนี้มักจัดขึ้นในช่วงเหตุการณ์สำคัญของชีวิต เช่น การเกิด การบวช การแต่งงาน การขึ้นบ้านใหม่ หรือการฟื้นฟูขวัญผู้เจ็บป่วย ความสำคัญของพิธีไม่ได้จำกัดเพียงผู้รับพิธี แต่ยังสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว และชุมชน การจัดพิธีประกอบด้วยเครื่องบายศรีที่ทำจากใบตอง ดอกไม้ ธูปเทียน และเครื่องสักการะอื่น ๆ ซึ่งจัดเรียงอย่างประณีตเป็นพุ่มทรงสูง เปรียบเสมือนเขาพระสุเมรุตามคติไทย การจัดในลักษณะนี้มีไว้เพียงเพื่อความงดงาม แต่สะท้อนความเชื่อที่ผู้เข้าร่วมพิธีจะได้รับพลังคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์และจักรวาล ทำให้เกิดความมั่นคงทางใจและความสงบในจิตวิญญาณ (จิรวัดน์ พงศ์วิไล, 2563 : 121)

ในแง่จิตวิทยา การประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจของผู้เข้าร่วม ขวัญที่ฟื้นคืนมาเป็นเหมือนพลังชีวิตที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับความทุกข์ ความยากลำบาก และการเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้อย่างสมดุล การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยาแสดงให้เห็นว่าพิธีนี้เป็นเวทีในการฝึกฝนคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความอดทน การมีสติ และความเมตตาต่อผู้อื่น การฟื้นฟูขวัญมิใช่เพียงการสร้างความมั่นคงส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นการปลูกฝังคุณธรรมที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและชุมชนโดยรวม (นฤชา สุขสมบูรณ์, 2567 : 41) การบูรณาการพิธี

บายศรีสู่ขวัญเข้ากับหลักพระพุทธศาสนาทำให้พิธีกรรมมีความหมายทั้งเชิงศีลธรรมและจริยธรรม การสวดมนต์ การแผ่เมตตา และการกล่าวคำอวยพรช่วยให้พิธีกรรมมีทั้งความสงบใจและแรงบันดาลใจในการประพฤติปฏิบัติคุณธรรมในชีวิตประจำวัน การเชื่อมโยงคติความเชื่อพื้นบ้านเข้ากับหลักพุทธธรรมทำให้พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นเวทีในการเรียนรู้คุณธรรมและจริยธรรมไปพร้อมกับการฟื้นฟูขวัญและพลังชีวิต (พระมหาภูติชัย, 2564 : 73) มิติทางสังคมของพิธีบายศรีสู่ขวัญสะท้อนบทบาทของพิธีในการเสริมสร้างคุณธรรมและความสัมพันธ์เชิงบวก การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัด พิธีช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้ฝึกฝนความเอื้ออาทร ความกตัญญู และความรับผิดชอบต่อกัน พร้อมสร้างรากฐานคุณธรรมสำหรับสังคมไทยร่วมสมัย การฝึกฝนคุณธรรมในพิธีนี้ทำให้ผู้เข้าร่วมมีจิตใจเข้มแข็งและสามารถรักษาคุณธรรมของสังคมไว้ได้อย่างต่อเนื่อง (อาทิตยา ปัญญาวัฒน์, 2565 : 61) ในมิติทางปรัชญาและจริยศาสตร์ การวิเคราะห์พิธีบายศรีสู่ขวัญเผยให้เห็นความสอดคล้องระหว่างคติความเชื่อพื้นบ้านกับหลักคุณธรรมไทย เช่น ความเมตตา การให้กำลังใจ การมีส่วนร่วมในชุมชน และการรักษาสมดุลระหว่างชีวิตส่วนบุคคลและสังคม พิธีนี้เป็นการสร้างแบบแผนทางจริยธรรมที่ฝังรากอยู่ในวัฒนธรรมไทย ทำให้ผู้เข้าร่วมตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีคุณธรรม (วราภรณ์ ศิริวัฒน์, 2562 : 98) นอกจากนี้ คติความเชื่อเกี่ยวกับขวัญยังสะท้อนแนวคิดเชิงจิตวิญญาณและคุณธรรมในชีวิตประจำวัน การฟื้นฟูขวัญและพลังชีวิตมิใช่เพียงการรักษาสุขภาพทางจิตใจ แต่ยังเป็นกระบวนการฝึกฝนความอดทน ความมีเมตตา และการยอมรับความไม่สมบูรณ์ของชีวิต การที่พิธีกรรมเน้นความร่วมมือและการให้กำลังใจระหว่างผู้เข้าร่วมสะท้อนถึงคติความเชื่อที่ว่าชีวิตมนุษย์ต้องอาศัยความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างบุคคลและชุมชน เพื่อให้เกิดความสงบและสมดุลในชีวิต (นฤชา สุขสมบูรณ์, 2567 : 44) การวิเคราะห์เชิงจริยศาสตร์เพิ่มเติมยังชี้ให้เห็นว่าพิธีบายศรีสู่ขวัญทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสร้างคุณธรรมเชิงสังคม การร่วมมือกันจัดพิธี การให้กำลังใจ และการแสดงความกตัญญูต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เป็นการส่งเสริมคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความเอื้อเฟื้อ ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบต่อสังคม การฝึกฝนคุณธรรมเหล่านี้ไม่เพียงสร้างสมดุลทางใจให้กับผู้เข้าร่วม แต่ยังสร้างความมั่นคงทางสังคมและความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมไทย (อาทิตยา ปัญญาวัฒน์, 2565 : 63)

สรุปได้ว่าพิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนคติความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับขวัญและพลังชีวิตของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ขวัญถือเป็นแกนกลางของชีวิตที่สัมพันธ์กับความมั่นคงทางจิตใจ การฟื้นฟูขวัญผ่านพิธีบายศรีสู่ขวัญมิใช่เพียงการปฏิบัติพิธีกรรมตามประเพณี แต่เป็นกระบวนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในตัวบุคคล พิธีนี้สะท้อนแนวคิดเชิงจริยศาสตร์ที่มุ่งเน้นความสมดุลระหว่างความต้องการส่วนบุคคล ความรับผิดชอบต่อสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การประกอบพิธีช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ ทำให้บุคคลสามารถเผชิญความยากลำบากและความเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้อย่างสมดุล และพิธีบายศรีสู่ขวัญมิใช่เพียงพิธีกรรมพื้นบ้าน แต่เป็นระบบความเชื่อที่สะท้อนคุณค่าเชิงจริยธรรมและคุณธรรมสากล การเรียกขวัญและเสริมพลังชีวิตเป็นทั้งกระบวนการฝึกฝนคุณธรรม การฟื้นฟูจิตใจ และการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกในสังคมไทยร่วมสมัย

พิธีนี้สะท้อนรากฐานทางวัฒนธรรมและคติความเชื่อที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้เข้าร่วมพิธีได้รับทั้งความสงบและแรงบันดาลใจในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม

1.2 คำถามวิจัย

- 1.2.1 พิธีบายศรีสู่ขวัญมีคติความเชื่อเป็นอย่างไร
- 1.2.2 หลักจริยศาสตร์เกี่ยวกับพิธีบายศรีสู่ขวัญอย่างไร
- 1.2.3 คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.3.1 เพื่อศึกษาคติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญ
- 1.3.2 เพื่อศึกษาหลักจริยศาสตร์เกี่ยวกับพิธีบายศรีสู่ขวัญ
- 1.3.3 เพื่อวิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้เน้นการวิเคราะห์ พิธีบายศรีสู่ขวัญ ในมิติของคติความเชื่อ วัฒนธรรม และพุทธจริยศาสตร์ โดยเนื้อหาที่ศึกษาได้แก่

- 1.4.1.1 ความหมายและความสำคัญของพิธีบายศรีสู่ขวัญในชีวิตประจำวันและชุมชน
- 1.4.1.2 องค์ประกอบของพิธี เช่น บายศรี เครื่องสักการะ บทสวด และบทบาทของผู้เข้าร่วม
- 1.4.1.3 ความเชื่อพื้นบ้านและหลักพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในพิธี เช่น กตัญญู มุทิตาปฏิสันถาร
- 1.4.1.4 ผลกระทบของพิธีต่อสังคม วัฒนธรรม และการส่งเสริมคุณธรรมในชุมชน

เนื้อหาการศึกษาเน้น วิเคราะห์เชิงจริยศาสตร์ เป็นหลัก และสอดคล้องกับการตีความจากบทสวด ตำราพิธีกรรม และตำราพุทธจริยศาสตร์

1.4.2 ขอบเขตด้านเอกสาร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตด้านเอกสารเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์คติความเชื่อและพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์ โดยคัดเลือกเอกสารที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การศึกษามีความถูกต้องและน่าเชื่อถือทางวิชาการ

- 1.4.2.1 งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ศึกษาเอกสารวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์จากสถาบันอุดมศึกษา เช่น มจร. มมร. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ที่เกี่ยวข้องกับพิธีบายศรีสู่ขวัญ คติความเชื่อ และจริยศาสตร์ เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดและผลการศึกษา
- 1.4.2.2 หนังสือและตำราทางวิชาการ ใช้หนังสือและตำราด้านมานุษยวิทยา สังคมวิทยา วัฒนธรรมไทย และจริยศาสตร์ เพื่ออธิบายแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม และพฤติกรรมทางสังคม รวมถึงการตีความความหมายเชิงวัฒนธรรมของพิธีบายศรีสู่ขวัญ
- 1.4.2.3 บทความวิชาการและวารสาร รวบรวมบทความวิชาการและวารสารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมไทย คติความเชื่อ และคุณธรรมในสังคมไทย โดยเน้นผลงานที่ตีพิมพ์ระหว่างปี พ.ศ. 2558–2568 เพื่อให้ข้อมูลมีความทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน
- 1.4.2.4 เอกสารและข้อมูลทางวัฒนธรรม ศึกษาเอกสารจากหน่วยงานภาครัฐ รายงานวัฒนธรรม และสื่อสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับพิธีบายศรีสู่ขวัญ เช่น กรมส่งเสริมวัฒนธรรม เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์บทบาท สัญลักษณ์ และความหมายของพิธีกรรมในสังคมไทยร่วมสมัย

ขอบเขตด้านเอกสารของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ครอบคลุมงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา หนังสือและตำราทางวิชาการ บทความวิชาการและวารสาร รวมถึงเอกสารทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง โดยคัดเลือกเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือและทันสมัยในช่วงปี พ.ศ. 2558–2568 เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์คติความเชื่อและพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์อย่างเป็นระบบ

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1.5.1 การรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อสร้างฐานแนวคิดที่แข็งแกร่งในการวิเคราะห์ โดยแบ่งขอบเขตการศึกษาดังนี้:

- 1.5.1.1 การศึกษาด้านประวัติศาสตร์และคติความเชื่อ (กรอบที่ 1 และ 3) : ค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา และวรรณกรรมท้องถิ่นที่กล่าวถึงกำเนิดของ “ขวัญ” ในวัฒนธรรมไทย-อีสาน-ลาว รวมถึงการศึกษาแนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยา (Cosmology) ที่สัมพันธ์กับรูปทรงของบายศรีในฐานะสัญลักษณ์ของเขา พระสุเมรุ

- 1.5.1.2 การศึกษาด้านองค์ประกอบและรูปแบบพิธีกรรม (กรอบที่ 2): ศึกษาจาก ตำราการจัดพานบายศรี งานวิจัยทางมานุษยวิทยา และบันทึกประเพณี 12 เดือน (ฮีตสิบสอง) เพื่อจำแนกประเภทของบายศรี เครื่องสักการะ และ ลำดับขั้นตอนในพิธีกรรมที่เป็นมาตรฐานเดิม
- 1.5.1.3 การศึกษาด้านพุทธจริยศาสตร์และปรัชญา (กรอบที่ 3): วิเคราะห์เนื้อหา จากพระไตรปิฎกและงานเขียนทางวิชาการด้านจริยศาสตร์ โดยเน้นที่หลัก คุณธรรมพื้นฐาน เช่น กตัญญูกตเวที (การรู้คุณ), ขันติ (ความอดทน), โสรัจ จะ (ความสงบเสงี่ยม) และ สัมมาคารวะ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการตีความ คุณค่าทางศีลธรรมที่ซ่อนอยู่ในบทสวดเรียกขวัญและการผูกแขน
- 1.5.1.4 การศึกษาด้านผลกระทบและคุณค่าทางสังคม (กรอบที่ 4): รวบรวมข้อมูล จากรายงานวิจัยเชิงสังคมศาสตร์และจิตวิทยาชุมชน ที่ศึกษาเกี่ยวกับ บทบาทของพิธีกรรมต่อการสร้างความมั่นคงทางใจ และการใช้ทุนทาง วัฒนธรรมเพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสังคมร่วมสมัย

1.5.2 การศึกษาข้อมูล (Data Study)

ภายหลังจากการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยจำแนก เนื้อหาตามประเด็นการวิจัยและกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการวิเคราะห์และ ตีความเชิงจริยศาสตร์ การศึกษาข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1.5.2.1 การศึกษาความหมายและคติความเชื่อเรื่อง “ขวัญ”

ผู้วิจัยศึกษาความหมาย แนวคิด และพัฒนาการของความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ วรรณกรรมพื้นบ้าน และงานวิจัยด้าน วัฒนธรรมไทย-อีสาน-ลาว เพื่อทำความเข้าใจบทบาทของ “ขวัญ” ในฐานะ ศูนย์รวมพลังชีวิตและความมั่นคงทางจิตใจ รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างแนวคิดเรื่องขวัญกับโครงสร้างทางสังคม ความเชื่อ และวิถีชีวิตของ ชุมชน

1.5.2.2 การศึกษารูปแบบและองค์ประกอบของพิธีบายศรีสู่ขวัญ

ผู้วิจัยศึกษารูปแบบของพานบายศรี เครื่องประกอบพิธี ขั้นตอนการ ประกอบพิธี และบทบาทของผู้ประกอบพิธีจากตำรา งานวิจัย และบันทึก ทางวัฒนธรรม เพื่อทำความเข้าใจความหมายเชิงสัญลักษณ์ของ องค์ประกอบต่าง ๆ ในพิธีกรรม เช่น การจัดชั้นบายศรี การใช้ด้ายผูกแขน การกล่าวคำเรียกขวัญ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งล้วนสะท้อนระบบ คุณค่าและจริยธรรมทางสังคม

1.5.2.3 การศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับพิธีบายศรีสู่ขวัญ

โดยอาศัยข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารวิชาการด้านพุทธ จริยศาสตร์ เพื่อใช้เป็นกรอบในการตีความคุณค่าทางศีลธรรมที่ปรากฏใน พิธีกรรม เช่น หลักกตัญญูกตเวที เมตตา กรุณา สังคหวัตถุ์ ขันติ และสัมมา คารวะ ตลอดจนวิเคราะห์ว่าพิธีกรรมดังกล่าวมีลักษณะเป็นกระบวนการฝึก จิตและปลูกฝังคุณธรรมอย่างไร

1.5.2.4 การศึกษาคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมของพิธีกรรม

ผู้วิจัยศึกษาบทบาทของพิธีบายศรีสู่ขวัญที่มีต่อชุมชน ทั้งในด้านการสร้าง ความสามัคคี การเสริมสร้างกำลังใจ การฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางสังคม และ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น โดยอาศัยข้อมูลจากงานวิจัยด้าน สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และจิตวิทยาชุมชน เพื่อประเมินคุณค่าของ พิธีกรรมในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย

1.5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยอาศัย การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการตีความเชิงพุทธจริยศาสตร์ เพื่อสังเคราะห์ ความหมายและคุณค่าที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญ กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1.5.3.1 การจัดหมวดหมู่ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร งานวิจัย และหลักฐานทางวัฒนธรรมมาจัด หมวดหมู่ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ได้แก่ ด้านคติความเชื่อเรื่องขวัญ ด้าน องค์ประกอบพิธีกรรม ด้านพุทธจริยศาสตร์ และด้านคุณค่าทางสังคม เพื่อให้ สะดวกต่อการวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูล

1.5.3.2 การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลโดยพิจารณาความหมายของถ้อยคำ สัญลักษณ์ และกระบวนการในพิธีกรรม เช่น บทเรียกขวัญ การผูกแขน และ รูปแบบของบายศรี เพื่อค้นหาคุณค่าทางศีลธรรมและแนวคิดทางวัฒนธรรมที่ แฝงอยู่ภายในพิธีกรรม

1.5.3.3 การตีความเชิงพุทธจริยศาสตร์

ผู้วิจัยนำหลักพุทธจริยศาสตร์มาใช้เป็นกรอบในการตีความข้อมูล โดยพิจารณา ว่าพิธีบายศรีสู่ขวัญสะท้อนหลักคุณธรรมใดบ้าง และคุณธรรมเหล่านั้นมี บทบาทต่อการพัฒนาชีวิตและสังคมอย่างไร การตีความดังกล่าวช่วยให้เห็น ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมพื้นบ้านกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในมิติของ การพัฒนาจิตใจและจริยธรรม

1.5.3.4 การสังเคราะห์องค์ความรู้

ภายหลังการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดเพื่อสร้างข้อสรุปเกี่ยวกับคุณค่าทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม รวมถึงเสนอแนวทางในการประยุกต์ใช้คุณค่าของพิธีกรรมเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์และคุณธรรมในสังคมร่วมสมัยต่อไป

1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.6.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

สมชาย สายชมพู (2558) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง พิธีกรรมพื้นบ้านไทยกับความยั่งยืนทางสังคม สรุปความว่า พิธีกรรมพื้นบ้านไทยเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจและความสามัคคีของชุมชน การจัดพิธีช่วยให้สมาชิกชุมชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล พิธีกรรมยังเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความกตัญญู ความเมตตา และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การปฏิบัติพิธีกรรมช่วยให้เยาวชนเรียนรู้ค่านิยมดั้งเดิมและประเพณีของบรรพบุรุษ นอกจากนี้พิธีกรรมยังช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกทางสังคม ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และความเข้าใจต่อวิถีชีวิตของชุมชน การเข้าร่วมพิธีกรรมเป็นทั้งการเรียนรู้คุณธรรมและการรักษาวัฒนธรรมที่ยั่งยืน พิธีกรรมพื้นบ้านจึงไม่ใช่เพียงกิจกรรมทางศาสนา แต่ยังสะท้อนถึงค่านิยมวิถีชีวิต และคุณธรรมที่ชุมชนให้ความสำคัญ การปฏิบัติพิธีกรรมทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสงบทางจิตใจ และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความเข้าใจในความเชื่อและประเพณีท้องถิ่น ส่งเสริมให้ชุมชนมีความสามัคคี และเกิดการถ่ายทอดความรู้และคุณค่าแก่คนรุ่นใหม่ ทำให้ประเพณีและพิธีกรรมไทยสามารถคงอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง

รัตนา อินทรา (2560) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง คติความเชื่อและวิถีชีวิตไทย สรุปความว่า คติความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมไทยมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจของผู้คน ความเชื่อเหล่านี้ช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และส่งเสริมคุณค่าทางจริยธรรม เช่น การเคารพผู้สูงอายุ การปฏิบัติตามประเพณี และการยึดมั่นในคุณธรรมของสังคม การเรียนรู้และปฏิบัติตามพิธีกรรมช่วยให้คนรุ่นใหม่เข้าใจค่านิยมดั้งเดิมและเกิดความผูกพันกับชุมชน พิธีกรรมไทยเป็นทั้งสัญลักษณ์และเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรมและคุณธรรม การเข้าร่วมพิธีกรรมช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดความสามัคคีและความเข้าใจซึ่งกันและกัน การปฏิบัติพิธีกรรมช่วยให้เกิดจิตสำนึกทางสังคม ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และเสริมสร้างความสงบทางจิตใจ การรักษาพิธีกรรมและค่านิยมดั้งเดิมยังช่วยให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้คุณธรรม พื้นฐาน การเข้าร่วมพิธีกรรมจึงเป็นทั้งการเรียนรู้วิถีชีวิตไทยและการสร้างความผูกพันกับชุมชน

อริยา วงศ์ทอง (2561) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง วัฒนธรรมและจริยธรรมไทยในชีวิตประจำวัน สรุปความว่า การเข้าร่วมพิธีกรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมช่วยปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เยาวชน การปฏิบัติพิธีกรรมส่งเสริมการเคารพผู้ใหญ่ การเสียสละเพื่อส่วนรวม และความเมตตาต่อผู้อื่น พิธีกรรมยังช่วยสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของประเพณีดั้งเดิมและการรักษาวัฒนธรรมไทย การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมเป็นทั้งการเรียนรู้คุณธรรมและการสร้างความผูกพันกับชุมชน พิธีกรรมช่วยให้คนรุ่นใหม่เข้าใจค่านิยมและวิถีชีวิตไทย การปฏิบัติพิธีกรรมช่วยสร้างจิตสำนึกทางสังคม ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และความสงบทางจิตใจ การรักษาพิธีกรรมช่วยให้วัฒนธรรมไทยสืบทอดได้อย่างยั่งยืน การเข้าร่วมพิธีกรรมยังช่วยให้ผู้คนเกิดความเข้าใจและยอมรับคุณค่าของคติความเชื่อไทย การปฏิบัติพิธีกรรมจึงเป็นทั้งการสืบทอดวัฒนธรรมและการเรียนรู้คุณธรรม

สมคิด พรหมรักษา (2562) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง พิธีกรรมไทยกับการสร้างคุณธรรมในชีวิตประจำวัน สรุปความว่า พิธีกรรมไทยเป็นสื่อสำคัญในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่สมาชิกในสังคม การเข้าร่วมพิธีกรรมช่วยปลูกฝังความซื่อสัตย์ การเคารพผู้ใหญ่ และการมีมุกตลกจิตต่อเพื่อนร่วมสังคม การปฏิบัติพิธีกรรมยังช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดความสามัคคีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พิธีกรรมไทยช่วยให้เยาวชนเรียนรู้ความกตัญญู ความเสียสละ และการเคารพประเพณีดั้งเดิม การเข้าร่วมพิธีกรรมยังช่วยให้เกิดการสะท้อนตนเอง เสริมสร้างจิตสำนึกทางสังคม และการมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม พิธีกรรมไทยเป็นสื่อในการถ่ายทอดค่านิยมทางจริยธรรมและวิถีชีวิตไทยอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติพิธีกรรมช่วยให้เกิดความสงบทางจิตใจ และสามารถประยุกต์ใช้คุณธรรมในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมดั้งเดิมและสร้างความผูกพันระหว่างคนในชุมชน การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมทำให้เกิดความสามัคคี ความเข้าใจซึ่งกันและกัน และสร้างความรับผิดชอบต่อส่วนรวมอย่างยั่งยืน

สุนทร มโนทัย (2563) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง บทบาทของพิธีกรรมในชุมชนไทย สรุปความว่า พิธีกรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสามัคคีและเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การจัดพิธีกรรมช่วยให้สมาชิกชุมชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและสามารถแสดงออกถึงความกตัญญู ความมีน้ำใจ และความร่วมมือระหว่างกัน การเข้าร่วมพิธีกรรมช่วยให้เยาวชนเรียนรู้คุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐาน เช่น การเคารพผู้ใหญ่ การเสียสละเพื่อส่วนรวม และการมีเมตตาต่อเพื่อนร่วมสังคม พิธีกรรมสะท้อนความเชื่อทางศาสนาและวิถีชีวิตของชุมชน การปฏิบัติพิธีกรรมเป็นการเรียนรู้คุณธรรมและการรักษาวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง การเข้าร่วมพิธีกรรมช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกทางสังคม

ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และความสงบทางจิตใจ การปฏิบัติพิธีกรรมยังช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อความเชื่อและประเพณีท้องถิ่น การรักษาพิธีกรรมช่วยให้วัฒนธรรมไทยสามารถคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

1.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปราโมทย์ จันทรสว่าง (2560) ได้ทำวิจัยเรื่อง บทบาทพิธีบายศรีสู่ขวัญต่อการพัฒนาคุณธรรมในชุมชน จากการศึกษาพบว่าพิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดคุณธรรมและค่านิยมไทย เช่น กตัญญู มุทิตา ความอดทน และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยผู้เข้าร่วมพิธีเรียนรู้ค่านิยมเหล่านี้ผ่านการมีส่วนร่วมในพิธี การจัดเตรียมและตกแต่งบายศรี การรับคำสอนจากผู้นำพิธี รวมถึงการปฏิบัติพิธีร่วมกัน งานวิจัยพบว่าการเข้าร่วมพิธีช่วยสร้างความสัมพันธ์แน่นแฟ้นระหว่างสมาชิกชุมชน ทำให้เกิดความสามัคคี ความเข้าใจซึ่งกันและกัน และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ผู้เข้าร่วมยังสามารถนำคุณธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การช่วยเหลือผู้อื่น การเคารพผู้ใหญ่ และการร่วมมือในกิจกรรมชุมชน การสังเกตขั้นตอนพิธีและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดความเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรมไทย งานวิจัยยังระบุว่าผู้เข้าร่วมที่ปฏิบัติพิธีอย่างต่อเนื่องมีแนวโน้มปฏิบัติคุณธรรมสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วม พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงเป็นกลไกสำคัญในการส่งต่อคุณธรรมและค่านิยมไทย

กมล ทองใบ (2562) ได้ทำวิจัยเรื่อง พิธีบายศรีสู่ขวัญกับการส่งเสริมจริยธรรมในชีวิตประจำวัน จากการศึกษาพบว่าการเข้าร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญช่วยให้ผู้เข้าร่วมเกิดความตระหนักต่อคุณธรรมสำคัญ เช่น กตัญญู ความเมตตา ความอดทน และความสามัคคี การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมช่วยฝึกฝนความอดทน ความมีระเบียบวินัย และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การปฏิบัติพิธีร่วมกันยังสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างสมาชิกชุมชน งานวิจัยพบว่าผู้เข้าร่วมพิธีที่ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอมีแนวโน้มปฏิบัติคุณธรรมในชีวิตประจำวันสูงกว่า การเรียนรู้คุณธรรมเกิดขึ้นทั้งจากการสังเกต การปฏิบัติ และการรับคำแนะนำจากผู้นำพิธี พิธีบายศรีสู่ขวัญยังช่วยให้เกิดความสามัคคี ความเข้าใจซึ่งกันและกัน และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม งานวิจัยสรุปว่าพิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบสานคุณธรรมและค่านิยมไทยจากรุ่นสู่รุ่น

วรากร สุขสมบูรณ์ (2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง การสะท้อนคติความเชื่อและคุณธรรมในพิธีบายศรีสู่ขวัญจากการศึกษาพบว่าพิธีบายศรีสู่ขวัญสะท้อนคติความเชื่อและคุณธรรมไทยอย่างชัดเจน เช่น กตัญญู มุทิตา และปฏิสันถารต่อสังคม ผู้เข้าร่วมพิธีเรียนรู้คุณธรรมผ่านสัญลักษณ์ การจัดเตรียมบายศรี และการปฏิบัติพิธีร่วมกัน การเข้าร่วมพิธีช่วยให้เกิดความเข้าใจในค่านิยมครอบครัว ชุมชน และวัฒนธรรมไทย การฝึกฝนคุณธรรมเกิดจากการปฏิบัติจริง การสังเกต และการรับคำสอนจากผู้นำ

พิธี ผู้เข้าร่วมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การเคารพผู้ใหญ่ การช่วยเหลือผู้อื่น และการรักษาความสามัคคีในชุมชน งานวิจัยยังพบว่าพิธีช่วยสร้างความสัมพันธ์แน่นแฟ้น และทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดความตระหนักต่อคุณธรรมและค่านิยมของชุมชน

ธนากร พูนสุข (2564) ได้ทำวิจัยเรื่อง พิธีบายศรีสู่ขวัญกับการพัฒนาคุณธรรมเชิงปฏิบัติ จากการศึกษาพบว่าพิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และฝึกฝนคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น กตัญญู ความเมตตา ความอดทน และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเข้าร่วมพิธีช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกชุมชนและส่งเสริมความสามัคคี การเรียนรู้คุณธรรมเกิดขึ้นทั้งจากการสังเกต การปฏิบัติ และการรับคำสอนจากผู้นำพิธี งานวิจัยยังพบว่าการจัดกิจกรรมร่วมในพิธีช่วยเสริมสร้างความเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรมไทย และทำให้ผู้เข้าร่วมสามารถนำคุณธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน พิธีบายศรีสู่ขวัญทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดคุณธรรมจากรุ่นสู่รุ่น และช่วยให้ค่านิยมทางศีลธรรมและวัฒนธรรมถูกสืบทอดอย่างยั่งยืน

กัญญารัตน์ ศรีสุวรรณ (2567) ได้ทำวิจัยเรื่อง พิธีบายศรีสู่ขวัญกับการส่งเสริมคุณธรรมและค่านิยมในชุมชนไทย จากการศึกษาพบว่าพิธีบายศรีสู่ขวัญช่วยเสริมสร้างค่านิยมและคุณธรรมสำคัญ เช่น กตัญญู มุทิตา และปฏิสันถารต่อสังคม การเข้าร่วมพิธีกรรมช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกชุมชน และสร้างความเข้าใจและความสามัคคี การปฏิบัติพิธีร่วมกันทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดความตระหนักต่อคุณธรรมและค่านิยม ผู้เข้าร่วมสามารถนำคุณธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การช่วยเหลือผู้อื่น การเคารพผู้ใหญ่ และการรักษาความสามัคคีในครอบครัวและชุมชน งานวิจัยยังชี้ว่าพิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นกลไกสำคัญในการสืบสานคุณธรรมและวัฒนธรรมไทย และช่วยส่งต่อค่านิยมจากรุ่นสู่รุ่นอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าพิธีบายศรีสู่ขวัญไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมทางความเชื่อหรือการฟื้นฟูพลังชีวิต (ขวัญ) ตามคติโบราณเท่านั้น แต่มีฐานะเป็นกลไกทางสังคมที่สำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยศาสตร์ผ่านสัญลักษณ์และกระบวนการทางวัฒนธรรม โดยข้อมูลเอกสารระบุชัดเจนว่าพิธีนี้เป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ความสามัคคี และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน โดยมี “หมอขวัญ” ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจริยธรรมที่ถ่ายทอดคำสอนเรื่องความกตัญญู ความเมตตา และความรับผิดชอบต่อส่วนรวมผ่านบทสวดเรียกขวัญ ขณะที่งานวิจัยในอดีตยืนยันผลสัมฤทธิ์ว่าผู้เข้าร่วมพิธีสามารถพัฒนาคุณธรรมเชิงปฏิบัติ เช่น ชันดี ไส้จจะ และสัมมาคารวะ ซึ่งส่งผลให้เกิดการปรับพฤติกรรมในชีวิตประจำวันและการสืบทอดค่านิยมจากรุ่นสู่รุ่นอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม สำหรับประเด็นที่สามารถนำไปศึกษาต่อยอดให้เกิดความแปลกใหม่และ

ลึกซึ้งยิ่งขึ้น คือการวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์ (Semiotic Analysis) ขององค์ประกอบบายศรีที่สัมพันธ์กับปรัชญาจักรวาลวิทยาอย่างเขาพระสุเมรุในมิติจริยธรรมเชิงลึก การศึกษาการปรับตัวและบทบาทของพิธีกรรมในบริบทสังคมดิจิทัลหรือสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อสร้างสันติภาพ รวมถึงการวิเคราะห์วาทกรรมในบทขวัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงจิตใต้สำนึกและเจตคติทางจริยธรรมของผู้คนในยุคปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยขยายขอบเขตความรู้จากเดิมที่เน้นเพียงหน้าที่ทางสังคมไปสู่ความเข้าใจเชิงปรัชญาและจริยศาสตร์สาธารณะที่กว้างขวางขึ้น

1.7 ประโยชน์ที่จะได้รับ

- 1.7.1 ทำให้ทราบคติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญ
- 1.7.2 ทำให้ทราบหลักจริยศาสตร์เกี่ยวกับพิธีบายศรีสู่ขวัญ
- 1.7.3 ทำให้ทราบคติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

คติความเชื่อ หมายถึง แนวคิดหรือความเชื่อที่บุคคลหรือกลุ่มสังคมยึดถือและปฏิบัติตาม เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทั้งในด้านศาสนา จริยธรรม ประเพณี หรือวัฒนธรรม คติความเชื่อสะท้อนการสร้างระบบคุณค่าและหลักปฏิบัติที่สังคมยอมรับ โดยมักถูกถ่ายทอดผ่าน พิธีกรรม สัญลักษณ์ และคำสอนของผู้ใหญ่ในชุมชน ในงานวิจัยนี้ คติความเชื่อหมายถึงความเชื่อที่สะท้อนในพิธีบายศรีสู่ขวัญ ซึ่งทำหน้าที่เป็น เครื่องมือในการสร้างคุณธรรม ส่งเสริมจริยธรรม และถ่ายทอดค่านิยมสังคมไทย ตัวอย่างเช่น ความเชื่อว่าการจัดบายศรีให้ผู้ใหญ่และผู้เข้าร่วมพิธีจะนำความเป็นสิริมงคล ความเจริญก้าวหน้า และความสามัคคีมาสู่ครอบครัวและชุมชน

พิธีบายศรีสู่ขวัญ หมายถึง พิธีกรรมพื้นบ้านไทยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความเป็นสิริมงคล เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้และผู้รับ และแสดงความกตัญญูต่อผู้ใหญ่ พิธีบายศรีสู่ขวัญมักประกอบด้วยการจัดบายศรี (บายศรีเครื่องหรือบายศรีต้น) การกล่าวคำอวยพร และการมอบของสัญลักษณ์ต่าง ๆ โดยขั้นตอนพิธีจะสะท้อนคติความเชื่อและคุณค่าทางศีลธรรมของชุมชน พิธีนี้ไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมประเพณี แต่ยังเป็น พื้นที่ฝึกฝนคุณธรรมส่วนบุคคลและสังคม เช่น การให้เกียรติผู้สูงอายุ การแสดงความรักและความห่วงใยต่อผู้ร่วมพิธี และการสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกในชุมชน

จริยศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์หรือแนวคิดที่ว่าด้วยการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง ดีงาม และเหมาะสมต่อบุคคลและสังคม จริยศาสตร์มุ่งเน้นการสร้างคุณธรรม ความรับผิดชอบ และความมี

ศีลธรรมในชีวิตประจำวัน งานวิจัยนี้ใช้คำว่า “จริยศาสตร์” เพื่อวิเคราะห์ หลักการและค่านิยมทาง ศีลธรรมที่สะท้อนอยู่ในพิธีบายศรีสู่ขวัญ เช่น การสอนกตัญญู การแสดงมุทิตา การปฏิบัติปฏิสันถาร ต่อผู้อื่น และการส่งเสริมคุณธรรมในสังคม การวิเคราะห์เชิงจริยศาสตร์ยังช่วยให้เห็นว่า พิธีบายศรีสู่ ขวัญเป็น ตัวกลางที่ถ่ายทอดและเสริมสร้างพฤติกรรมคุณธรรมในระดับบุคคลและสังคม

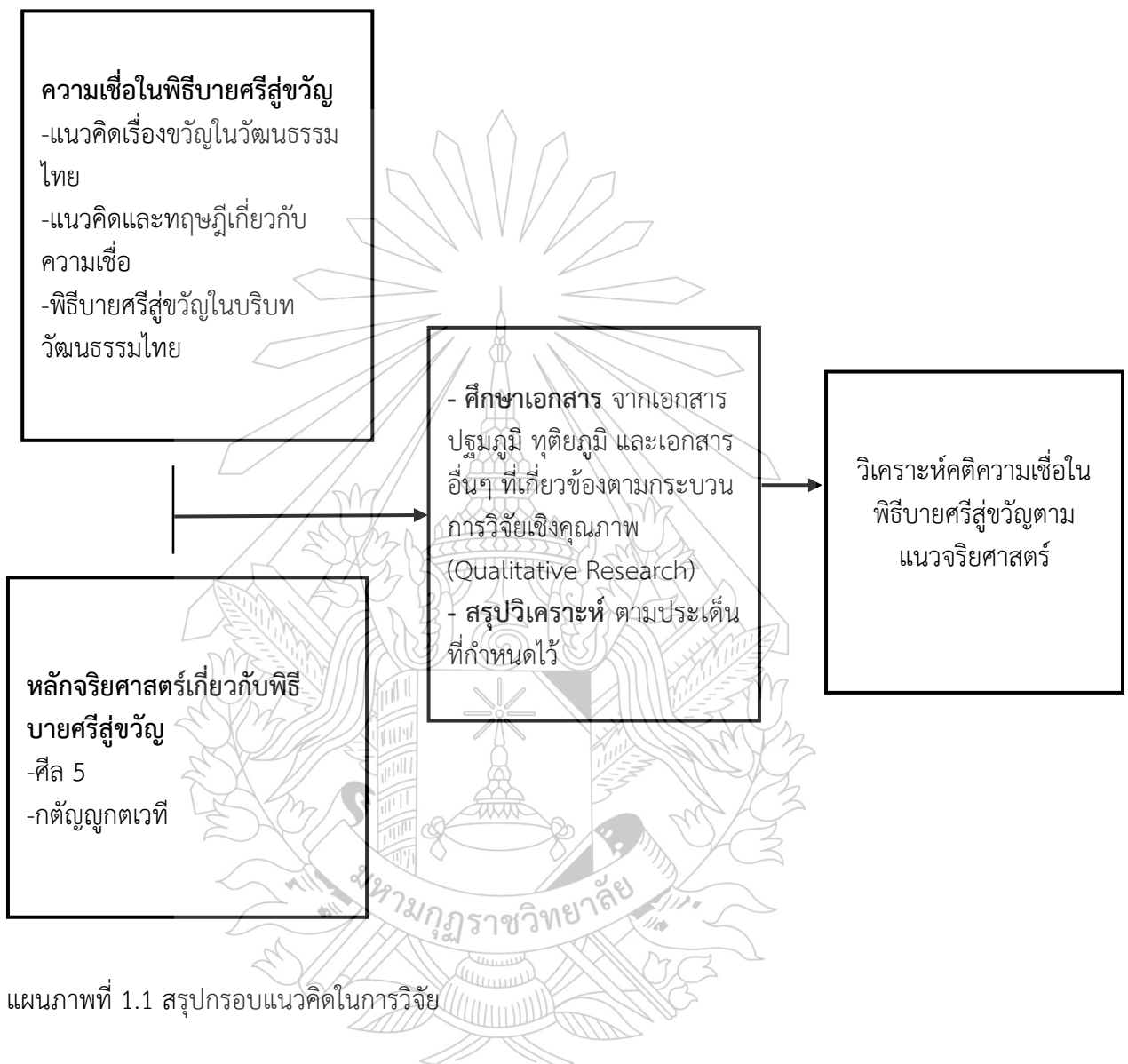
วัฒนธรรมไทย หมายถึง ระบบความเชื่อ ประเพณี ศิลปะ ภาษา พิธีกรรม และค่านิยมที่ สังคมไทยถือปฏิบัติและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น วัฒนธรรมไทยสะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ และคุณธรรม ของคนไทย งานวิจัยนี้ใช้คำว่า “วัฒนธรรมไทย” เพื่อเน้นถึง บริบทของสังคมและประเพณีไทยที่เป็น รากฐานของพิธีบายศรีสู่ขวัญ โดยพิธีกรรมนี้ไม่เพียงแต่สืบทอดความเชื่อ แต่ยังเป็น ช่องทางการ เรียนรู้และประยุกต์ใช้คุณธรรมในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น การจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญในงานบุญ ประจำปีของชุมชนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางสังคม ความสามัคคี และความรับผิดชอบต่อผู้อื่น

พุทธจริยศาสตร์ หมายถึง หลักการและแนวคิดทางจริยธรรมที่อิงอยู่บนคำสอนของ พระพุทธเจ้า เช่น ศีล สมาธิ ปัญญา กตัญญู มุทิตา และปฏิสันถาร ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการประพฤติ ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน งานวิจัยนี้ใช้พุทธจริยศาสตร์เพื่อ วิเคราะห์คติความเชื่อและการปฏิบัติในพิธี บายศรีสู่ขวัญตามแนวทางคุณธรรมและหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น การแสดงมุทิตา และปฏิสันถารต่อผู้ร่วมพิธีสะท้อนถึงแนวคิดเรื่องกรรมเมตตา กรุณา และความไม่ยึดติด การฝึกฝน คุณธรรมเช่นนี้ช่วยให้ผู้เข้าร่วมพิธีและผู้ศึกษาเข้าใจความหมายเชิงจริยธรรมของพิธีกรรมและสามารถ นำไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้

บายศรีสู่ขวัญ หมายถึง พิธีกรรมตามคติความเชื่อของไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ที่จัดขึ้นเพื่อเรียก “ขวัญ” หรือพลังแห่งชีวิตและกำลังใจให้กลับคืนสู่เจ้าของขวัญ อันเป็นการเสริมสิริมงคล ความมั่นคงทางจิตใจ และความเป็นปึกแผ่นของชุมชน โดยมี “บายศรี” ซึ่ง ประดิษฐ์จากใบตอง ดอกไม้ และเครื่องสักการะ เป็นองค์ประกอบสำคัญในพิธี พร้อมมีการกล่าวคำ เชิญขวัญ ผูกข้อมือ และอวยพรแก่ผู้รับขวัญสันติภาพในสังคมพหุวัฒนธรรม

1.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์” จากผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ ดังนี้

บทที่ 2

คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญ

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมพื้นบ้านที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในสังคมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกลุ่มวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง พิธีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อเกี่ยวกับ “ขวัญ” ซึ่งถือเป็นพลังทางจิตใจและสิ่งยึดเหนี่ยวชีวิตของมนุษย์ นอกจากนี้จะเป็นพิธีเพื่อเสริมสิริมงคลและสร้างขวัญกำลังใจแล้ว ยังเป็นกระบวนการถ่ายทอดคุณธรรม ค่านิยม และความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัวและชุมชนอีกด้วย ดังนั้น การศึกษาคติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญจึงช่วยให้เข้าใจรากฐานทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และคุณค่าทางสังคมที่สืบทอดอยู่ในสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง

- 2.1 ความหมายของคติความเชื่อ
- 2.2 ความหมายของ “ขวัญ” ในสังคมไทย
- 2.3 ประวัติความเป็นมาของพิธีบายศรีสู่ขวัญ
- 2.4 องค์ประกอบและขั้นตอนของพิธีบายศรีสู่ขวัญ
- 2.5 คติความเชื่อที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญ
- 2.6 คุณค่าของพิธีบายศรีสู่ขวัญต่อสังคมไทย

2.1 ความหมายของคติความเชื่อ

2.1.1 ความหมายของคำว่า “คติ”

คำว่า “คติ” หมายถึง แนวทาง แบบอย่าง หรือหลักยึดถือที่ใช้เป็นเครื่องกำหนดการดำเนินชีวิตของบุคคลและสังคม เป็นสิ่งที่ช่วยชี้นำความคิด การตัดสินใจ และการปฏิบัติตนให้เป็นไปตามกรอบที่สังคมยอมรับ คติเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ของคนในสังคมจนกลายเป็นแบบแผนที่สืบทอดต่อกันมา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2562 : 214) ในสังคมไทย คติสัมพันธ์กับหลักศีลธรรมและคุณธรรม เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความเมตตา และการเคารพผู้ใหญ่ ซึ่งล้วนเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข คติจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ช่วยสร้างระเบียบและความมั่นคงแก่สังคม (สุรางค์ จันทวานิช, 2560 : 58) นอกจากนี้ คติยังมีบทบาทในการกำหนดพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ เพราะพิธีกรรมจำนวนมากล้วนมีพื้นฐานมาจากคติที่สังคมยึดถือร่วมกัน เช่น คติเรื่องความเป็นสิริมงคล การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการเรียกขวัญในพิธีบายศรีสู่ขวัญ (ศุภย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2561 : 119)

2.1.2 ความหมายของคำว่า “ความเชื่อ”

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับหรือศรัทธาในสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นความจริง แม้สิ่งนั้นอาจไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยหลักวิทยาศาสตร์ แต่เป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมยอมรับร่วมกันและปฏิบัติสืบต่อกันมา ความเชื่อเกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้ และอิทธิพลของวัฒนธรรมในแต่ละสังคม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2562 : 356) ความเชื่อของคนไทยมีทั้งความเชื่อทางศาสนาและความเชื่อพื้นบ้าน เช่น ความเชื่อเรื่องบุญ-บาป กรรม เทวดา ผีบรรพบุรุษ และความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” ซึ่งเป็นความเชื่อสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพิธีบายศรีสู่ขวัญ โดยเชื่อว่าขวัญเป็นสิ่งที่คอยดูแลและปกป้องรักษาชีวิตของมนุษย์ หากขวัญอ่อนหรือหลุดหายไปอาจทำให้เกิดความทุกข์หรือความไม่สบายใจ จึงต้องมีพิธีเรียกขวัญเพื่อสร้างกำลังใจและความเป็นสิริมงคล (คูหาเลิศ และสุวรรณประเทศ, 2566 : 71) ในทางสังคมวิทยา ความเชื่อยังเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะผู้คนมักประพฤติตนตามสิ่งที่สังคมเชื่อว่าเหมาะสม ความเชื่อจึงมีบทบาทในการสร้างความเป็นระเบียบและความสามัคคีในสังคม (สุภางค์ จันทวานิช, 2560 : 64)

2.1.3 ลักษณะของคติความเชื่อในสังคมไทย

คติความเชื่อของสังคมไทยมีลักษณะผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับหลักคำสอนทางศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ทำให้เกิดระบบความเชื่อที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เช่น ความเชื่อเรื่องบุญ-บาป การเวียนว่ายตายเกิด การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการประกอบพิธีกรรมเพื่อเสริมสิริมงคล (ศุภย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2561 : 125) อีกลักษณะหนึ่งของคติความเชื่อไทยคือการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ คนไทยเชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ รอบตัวล้วนมีพลังหรือวิญญาณสถิตอยู่ จึงมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อแสดงความเคารพและขอความคุ้มครอง เช่น พิธีไหว้ครู พิธีเลี้ยงผี และพิธีบายศรีสู่ขวัญ (กิตติยา ทาธิสา และอังศุมาลิน ทาธิสา, 2567 : 49) นอกจากนี้ คติความเชื่อของไทยยังเน้นเรื่องความเป็นสิริมงคลและความสงบสุขของครอบครัวและชุมชน ทำให้พิธีกรรมต่าง ๆ มีบทบาทในการสร้างขวัญกำลังใจและความสามัคคีในสังคมมาอย่างต่อเนื่อง (สุภางค์ จันทวานิช, 2560 : 72)

2.1.4 บทบาทของคติความเชื่อต่อวิถีชีวิต

คติความเชื่อมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมของคนในสังคม ความเชื่อบางอย่างช่วยสร้างกำลังใจและความมั่นคงทางจิตใจ ขณะที่บางความเชื่อทำหน้าที่เป็นกฎเกณฑ์ในการควบคุมพฤติกรรมของผู้คน (สุภางค์ จันทวานิช, 2560 : 83) ในสังคมไทย คติความเชื่อมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในหลายด้าน เช่น การทำบุญ

การประกอบอาชีพ การแต่งงาน การบวช และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ผู้คนมักยึดถือคติความเชื่อเหล่านี้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (ศุภชัยมานุษยวิทยาสานิต, 2561 : 132) นอกจากนี้ คติความเชื่อยังมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในชุมชน เพราะพิธีกรรมต่าง ๆ เปิดโอกาสให้สมาชิกในสังคมได้ร่วมมือและทำกิจกรรมร่วมกัน ก่อให้เกิดความรัก ความผูกพัน และความสามัคคี ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (คูหาเลิศ และสุวรรณประเทศ, 2566 : 74)

2.1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างคติความเชื่อกับพิธีกรรม

พิธีกรรมเป็นการแสดงออกทางรูปธรรมของคติความเชื่อในสังคม โดยมนุษย์ใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับสิ่งเหนือธรรมชาติ และเพื่อสร้างความมั่นคงทางจิตใจแก่ตนเองและชุมชน พิธีกรรมจึงสะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์และค่านิยมของผู้คนในแต่ละสังคม (กิตติยา ทาธิสา และอังศุมาลิน ทาธิสา, 2567 : 53) ในสังคมไทย พิธีกรรมต่าง ๆ มักเกี่ยวข้องกับการเสริมสิริมงคล การป้องกันเคราะห์ภัย และการสร้างความสามัคคี เช่น พิธีทำบุญบ้าน พิธีแต่งงาน พิธีบวช และพิธีบายศรีสู่ขวัญ ซึ่งล้วนเกิดจากความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตและจิตวิญญาณของมนุษย์ (ศุภชัยมานุษยวิทยาสานิต, 2561 : 141) สำหรับพิธีบายศรีสู่ขวัญนั้น มีพื้นฐานมาจากความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” ว่าเป็นพลังสำคัญที่คอยปกป้องรักษาชีวิต เมื่อขวัญอ่อนหรือหลุดหายไป จะทำให้เกิดความไม่สบายใจหรือเคราะห์กรรม จึงต้องมีการประกอบพิธีเรียกขวัญเพื่อเสริมสร้างกำลังใจและความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต พิธีดังกล่าวจึงเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของความสัมพันธ์ระหว่างคติความเชื่อกับพิธีกรรมในวัฒนธรรมไทย (คูหาเลิศ และสุวรรณประเทศ, 2566 : 76)

2.2 ความหมายของ “ขวัญ” ในสังคมไทย

2.2.1 ความหมายของคำว่า “ขวัญ”

คำว่า “ขวัญ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง สิ่งที่เชื่อกันว่าไม่มีตัวตนประจำอยู่ในร่างกายของคนและสัตว์ หากขวัญอยู่กับตัวจะทำให้เกิดความสุข ความมั่นคง และความเป็นปกติ แต่หากขวัญหนีหายจะทำให้เกิดอาการหวาดกลัวหรือเจ็บป่วย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2562 : 189) ในทางวัฒนธรรมไทย ขวัญยังหมายถึงกำลังใจหรือพลังทางจิตใจ เช่น คำว่า “เสียขวัญ” หมายถึง การตกใจหรือขาดความมั่นใจ และคำว่า “เรียกขวัญ” หมายถึง การสร้างกำลังใจให้กลับคืนมา ความหมายดังกล่าวสะท้อนว่าความเชื่อเรื่องขวัญมีความสัมพันธ์กับสภาพจิตใจของมนุษย์อย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ ขวัญยังถูกมองว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยปกป้องคุ้มครองชีวิต ทำให้คนไทยให้

ความสำคัญกับการดูแลรักษาขวัญ และมีพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต (สุภางค์ จันทวานิช, 2560 : 96)

2.2.2 ความเชื่อเรื่องขวัญในสังคมไทยโบราณ

สังคมไทยโบราณเชื่อว่ามนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและขวัญ ซึ่งขวัญเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ หากขวัญหลุดออกจากร่างจะทำให้บุคคลนั้นเกิดความเจ็บป่วย อ่อนแอ หรืออาจถึงแก่ชีวิต ความเชื่อนี้มีลักษณะคล้ายกับแนวคิดเรื่องจิตวิญญาณในหลายวัฒนธรรมทั่วโลก (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2561 : 148) คนไทยในอดีตเชื่อว่าขวัญสามารถตกใจหรือหลงหายได้เมื่อเผชิญเหตุการณ์สำคัญ เช่น การเดินทางไกล การเจ็บป่วย การประสบอุบัติเหตุ หรือการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของชีวิต จึงต้องมีการประกอบพิธีเรียกขวัญเพื่อให้ขวัญกลับคืนมาและสร้างความมั่นคงทางจิตใจแก่บุคคลนั้น ความเชื่อเรื่องขวัญยังสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยเชื่อว่ามีอำนาจบางอย่างที่สามารถกระทบต่อขวัญของมนุษย์ได้ จึงต้องมีพิธีกรรมเพื่อป้องกันและเสริมความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต (คูหาเลิศ และสุวรรณประเทศ, 2566 : 70)

2.2.3 ลักษณะของขวัญตามความเชื่อไทย

ตามความเชื่อของไทย ขวัญเป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่าง ไม่สามารถมองเห็นได้ แต่มีอยู่จริงในเชิงจิตวิญญาณ โดยเชื่อว่าขวัญจะสถิตอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย และทำหน้าที่คุ้มครองดูแลชีวิตของมนุษย์ (คูหาเลิศ และสุวรรณประเทศ, 2566 : 71) ขวัญมีลักษณะไม่คงที่ สามารถอ่อนแรงหรือหลุดหายได้เมื่อบุคคลเผชิญกับความกลัว ความตกใจ หรือความทุกข์ทางจิตใจ จึงจำเป็นต้องมีการดูแลรักษาขวัญผ่านพิธีกรรมและการให้กำลังใจจากคนรอบข้าง นอกจากนี้ คนไทยยังเชื่อว่าขวัญเกี่ยวข้องกับโชคลาภ ความสำเร็จ และความเป็นสิริมงคล หากบุคคลใดมีขวัญดี ชีวิตก็จะราบรื่นและประสบความสำเร็จ แต่หากขวัญอ่อนก็อาจทำให้เกิดอุปสรรคหรือเคราะห์กรรมได้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2560 : 101)

2.2.4 บทบาทของขวัญต่อวิถีชีวิตและสังคมไทย

ความเชื่อเรื่องขวัญมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยทั้งในด้านจิตใจและสังคม เพราะขวัญถือเป็นศูนย์กลางของกำลังใจและความมั่นคงทางอารมณ์ เมื่อบุคคลมีขวัญดีจะเกิดความมั่นใจ มีความสุข และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติ (สุภางค์ จันทวานิช, 2560 : 102) ในระดับสังคม ความเชื่อเรื่องขวัญนำไปสู่การเกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว และชุมชน เช่น พิธีสู่ขวัญเด็ก พิธีสู่ขวัญผู้ป่วย พิธีสู่ขวัญทหาร หรือพิธีสู่ขวัญคู่บ่าวสาว ซึ่งล้วนเป็นกิจกรรมที่แสดงถึงความรัก ความห่วงใย และความปรารถนาดีต่อกัน นอกจากนี้ ความเชื่อเรื่องขวัญ

ยังมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความกตัญญู ความสามัคคี และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพราะพิธีสู่ขวัญมักเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมมือและช่วยเหลือกัน (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2561 : 154)

2.2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างขวัญกับพิธีบายศรีสู่ขวัญ

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมที่มีพื้นฐานมาจากความเชื่อเรื่องขวัญโดยตรง โดยเชื่อว่าการประกอบพิธีจะช่วยเรียกขวัญที่หลุดหายไปกลับคืนมา และช่วยเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต (กิตติยา ทาธิสา และอังศุมาลิน ทาธิสา, 2567 : 52) องค์ประกอบต่าง ๆ ในพิธี เช่น พานบายศรี ด้ายผูกข้อมือ ดอกไม้ และคำกล่าวเรียกขวัญ ล้วนมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับการต้อนรับและดูแลขวัญให้กลับมาอยู่กับเจ้าของ พิธีดังกล่าวจึงเป็นทั้งการเสริมกำลังใจและการสร้างความมั่นคงทางจิตใจแก่ผู้เข้าร่วมพิธี นอกจากนี้ พิธีบายศรีสู่ขวัญยังเป็นกิจกรรมทางสังคมที่ช่วยสร้างความรัก ความผูกพัน และความสามัคคีภายในชุมชน เพราะสมาชิกในครอบครัวและชุมชนจะมาร่วมกันให้กำลังใจและอวยพรแก่ผู้ประกอบพิธี จึงทำให้พิธีนี้มีคุณค่าทั้งด้านจิตใจ สังคม และวัฒนธรรมไทยอย่างลึกซึ้ง (คุหาเลิศ และสุวรรณประเทศ, 2566 : 75)

2.3 ประวัติความเป็นมาของพิธีบายศรีสู่ขวัญ

2.3.1 กำเนิดความเชื่อเกี่ยวกับพิธีบายศรีสู่ขวัญ

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีรากฐานมาจากความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะกลุ่มวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและ “ขวัญ” อันเป็นพลังทางจิตวิญญาณที่คอยปกป้องรักษาชีวิต หากขวัญหลุดหายไปจะทำให้เกิดความทุกข์ ความเจ็บป่วย หรือความไม่เป็นสิริมงคล จึงเกิดพิธีกรรมเพื่อเรียกขวัญให้กลับคืนมาและสร้างกำลังใจแก่บุคคลนั้น (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2561 : 158) ความเชื่อเรื่องขวัญถือเป็นความเชื่อดั้งเดิมก่อนการเข้ามาของพระพุทธศาสนา โดยมีลักษณะเป็นความเชื่อทางจิตวิญญาณและการนับถือผีบรรพบุรุษ มนุษย์ในอดีตเชื่อว่าธรรมชาติและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวล้วนมีพลังอำนาจเหนือธรรมชาติสถิตอยู่ จึงต้องมีพิธีกรรมเพื่อสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยให้แก่ชีวิต (สุรางค์ จันทวานิช, 2560 : 110) นอกจากนี้ พิธีบายศรีสู่ขวัญยังสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนโบราณในการเยียวยาสภาพจิตใจของมนุษย์ เพราะพิธีดังกล่าวช่วยสร้างกำลังใจ ความอบอุ่น และความรู้สึกมั่นคงทางอารมณ์แก่ผู้เข้าร่วมพิธี

2.3.2 อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนา

เมื่อศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาสู่ดินแดนไทย ความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับขวัญได้ผสมผสานเข้ากับพิธีกรรมทางศาสนา จนเกิดเป็นพิธีบายศรีสู่ขวัญในรูปแบบที่มีความสมบูรณ์

มากขึ้น โดยได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ในเรื่องการจัดเครื่องบูชา การใช้พานบายศรี และการประกอบพิธีเพื่อความเป็นสิริมงคล (กิตติยา ทาธิสา และอังศุมาลิน ทาธิสา, 2567 : 54) ส่วนอิทธิพลของพระพุทธศาสนาปรากฏในรูปของการเจริญพระพุทธมนต์ การให้ศีลให้พร และการทำบุญร่วมกับพิธีสู่ขวัญ ทำให้พิธีดังกล่าวมีลักษณะเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อพื้นบ้านกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน (คุหาเลิศ และสุวรรณประเทศ, 2566 : 78) การผสมผสานทางความเชื่อดังกล่าวทำให้พิธีบายศรีสู่ขวัญมิใช่เพียงพิธีกรรมพื้นบ้านเท่านั้น แต่ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยที่มีคุณค่าทั้งด้านจิตใจ ศาสนา และสังคม

2.3.3 พัฒนาการของพิธีบายศรีสู่ขวัญในสังคมไทย

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีพัฒนาการต่อเนื่องตามบริบทของสังคมไทยในแต่ละยุคสมัย เดิมพิธีนี้นิยมจัดขึ้นในชุมชนชนบทเพื่อเรียกขวัญให้แก่ผู้เจ็บป่วย ผู้เดินทางกลับบ้าน หรือผู้ที่ประสบเหตุการณ์สำคัญในชีวิต ต่อมาพิธีได้ขยายบทบาทไปสู่กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมมากขึ้น (ศุภย์มานุชวิทยาสิรินธร, 2561 : 164) ในสังคมไทยปัจจุบัน พิธีบายศรีสู่ขวัญถูกนำมาใช้ในหลายโอกาส เช่น พิธีต้อนรับแขก พิธีรับขวัญนาค พิธีแต่งงาน พิธีขึ้นบ้านใหม่ และพิธีแสดงความยินดีในโอกาสต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลและสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้เข้าร่วมพิธี แม้สังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสความทันสมัย แต่พิธีบายศรีสู่ขวัญยังคงได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ซึ่งยังคงรักษารูปแบบและคุณค่าทางวัฒนธรรมของพิธีไว้ได้อย่างชัดเจน

2.3.4 พิธีบายศรีสู่ขวัญในแต่ละภูมิภาคของไทย

พิธีบายศรีสู่ขวัญในประเทศไทยมีลักษณะแตกต่างกันไปตามบริบททางวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือถือเป็นพื้นที่ที่มีการสืบทอดพิธีนี้อย่างเข้มแข็งที่สุด ชาวอีสานเรียกพิธีนี้ว่า “สู่ขวัญ” และนิยมจัดในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เช่น การแต่งงาน การบวช และการต้อนรับแขกสำคัญ (คุหาเลิศ และสุวรรณประเทศ, 2566 : 80) ในภาคเหนือ พิธีบายศรีสู่ขวัญมีลักษณะใกล้เคียงกับภาคอีสาน แต่จะมีรูปแบบคำกล่าวเรียกขวัญและองค์ประกอบของพิธีที่แตกต่างกันตามวัฒนธรรมล้านนา ส่วนภาคกลางและภาคใต้ แม้จะไม่พบพิธีสู่ขวัญอย่างแพร่หลายเท่าภาคเหนือและอีสาน แต่ก็ยังมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสิริมงคลและการสร้างขวัญกำลังใจในลักษณะใกล้เคียงกัน ความหลากหลายของพิธีบายศรีสู่ขวัญในแต่ละภูมิภาคสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเชื่อของคนไทยในแต่ละท้องถิ่น

2.3.5 คุณค่าทางวัฒนธรรมของพิธีบายศรีสู่ขวัญ

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อสังคมไทย เพราะเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนภูมิปัญญา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่อดีต พิธีดังกล่าวช่วยสร้างขวัญกำลังใจ และเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจแก่ผู้เข้าร่วมพิธี (กิตติยา ทาธิสสา และอังศุมาลิน ทาธิสสา, 2567 : 56) นอกจากนี้ พิธีบายศรีสู่ขวัญยังมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชน เพราะเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้คนได้มาพบปะ ช่วยเหลือ และแสดงความรักปรารถนาดีต่อกัน อันเป็นการส่งเสริมความรัก ความสามัคคี และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในสังคม อีกทั้งพิธีบายศรีสู่ขวัญยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสืบทอดวัฒนธรรมและคุณธรรมไทยจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ค่านิยม ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของสังคมไทยผ่านการมีส่วนร่วมในพิธีกรรม จึงถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป (ศุภย์มานุษยวิทยาสรินธร, 2561 : 170)

2.4 องค์ประกอบและขั้นตอนของพิธีบายศรีสู่ขวัญ

2.4.1 พานบายศรีและเครื่องประกอบพิธี

พานบายศรีถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของพิธีบายศรีสู่ขวัญ โดยประดิษฐ์จากใบตอง ดอกไม้ และวัสดุธรรมชาติในลักษณะเป็นชั้นลดหลั่นกันอย่างประณีต สื่อถึงความเป็นสิริมงคล ความบริสุทธิ์ และความเจริญรุ่งเรืองของชีวิต (กิตติยา ทาธิสสา และอังศุมาลิน ทาธิสสา, 2567 : 58) ภายในพานบายศรีมักประกอบด้วยดอกไม้ ธูป เทียน ข้าวตอก ข้าวเหนียว ไข่ต้ม กล้วย อ้อย และอาหารคาวหวาน ซึ่งล้วนมีความหมายเชิงสัญลักษณ์เกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ ความสุข และความมั่นคงของชีวิต เครื่องประกอบพิธีเหล่านี้สะท้อนภูมิปัญญาและคติความเชื่อของคนไทยที่ผูกพันกับธรรมชาติ และวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม นอกจากนี้ ยังมี “ด้ายผูกข้อมือ” หรือ “ด้ายสายสิญจน์” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการผูกขวัญให้อยู่กับตัว และเป็นเครื่องแสดงถึงความรัก ความปรารถนาดี และความผูกพันของผู้ร่วมพิธีที่มีต่อเจ้าของขวัญ (ศุภาเลิศ และสุวรรณประเทศ, 2566 : 83)

2.4.2 การเตรียมสถานที่และผู้ประกอบพิธี

การเตรียมสถานที่สำหรับพิธีบายศรีสู่ขวัญถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่สะท้อนความเคารพต่อพิธีกรรม โดยทั่วไปจะจัดสถานที่ให้สะอาด เรียบร้อย และเหมาะสมแก่การประกอบพิธี นิยมปูเสื่อหรือจัดพื้นที่สำหรับวางพานบายศรีไว้ตรงกลาง เพื่อให้ผู้ร่วมพิธีสามารถนั่งล้อมรอบได้อย่างพร้อมเพรียง (ศุภย์มานุษยวิทยาสรินธร, 2561 : 176) ผู้ประกอบพิธีมักเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับบทสวดขวัญ และขั้นตอนของพิธี เช่น หมอพรหมณ์ หมอสู่ขวัญ หรือผู้อาวุโสในชุมชน ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามี

ประสบการณ์และความสามารถในการประกอบพิธีอย่างถูกต้องตามประเพณี นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมพิธีมักแต่งกายสุภาพและเตรียมจิตใจให้สงบ เพื่อแสดงถึงความเคารพต่อพิธีกรรมและเสริมความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและส่วนรวม

2.4.3 ขั้นตอนการประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ

พิธีบายศรีสู่ขวัญเริ่มจากการจัดรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จากนั้นผู้นำพิธีจะกล่าวคำเชิญครูบาอาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มาร่วมเป็นสักขีพยานในพิธี ก่อนเข้าสู่ขั้นตอนการกล่าวบทสู่ขวัญหรือคำเรียกขวัญ (สุภาวค์ จันทวานิช, 2560 : 119) บทสู่ขวัญมีลักษณะเป็นคำกล่าวเชื้อเชิญขวัญให้กลับคืนมาอยู่กับเจ้าของ พร้อมทั้งอวยพรให้ประสบความสำเร็จ และความเจริญ และความปลอดภัย เนื้อหาของบทสู่ขวัญมักแฝงข้อคิด คำสอน และความปรารถนาดีจากผู้ประกอบพิธี ระหว่างประกอบพิธี ผู้เข้าร่วมมักนั่งล้อมรอบพานบายศรีและตั้งจิตอธิษฐานร่วมกัน บรรยากาศของพิธีจึงเต็มไปด้วยความอบอุ่น ความสงบ และความเป็นสิริมงคล

2.4.4 การผูกข้อมือและการอวยพร

หลังจากกล่าวบทสู่ขวัญเสร็จแล้ว จะเข้าสู่ขั้นตอนการผูกข้อมือด้วยด้ายสีขาวหรือด้ายสายสิญจน์ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนสำคัญของพิธี โดยผู้ใหญ่หรือผู้ร่วมพิธีจะผูกข้อมือที่ข้อมือของเจ้าของขวัญ พร้อมกล่าวคำอวยพรให้มีความสุข ความเจริญ และมีสุขภาพแข็งแรง (คูหาเลิศ และสุวรรณประเทศ, 2566 : 85) การผูกข้อมือมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ว่าเป็นการผูกขวัญให้อยู่กับตัว ไม่ให้หลุดหายไป อีกทั้งยังเป็นการแสดงออกถึงความรัก ความเมตตา และความปรารถนาดีที่สมาชิกในครอบครัวและชุมชนมีต่อกัน ในบางพื้นที่ ผู้เข้าร่วมพิธีจะมอบของขวัญหรือเงินเพื่อเป็นกำลังใจแก่เจ้าของขวัญ ซึ่งสะท้อนถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความสัมพันธ์อันดีในสังคมไทย

2.4.5 คุณค่าขององค์ประกอบและขั้นตอนในพิธีบายศรีสู่ขวัญ

องค์ประกอบและขั้นตอนของพิธีบายศรีสู่ขวัญมิได้มีเพียงความงดงามทางพิธีกรรมเท่านั้น แต่ยังสะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรม จิตใจ และสังคมของคนไทยอย่างลึกซึ้ง พานบายศรีและเครื่องประกอบพิธีแสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นและความละเอียดอ่อนทางศิลปวัฒนธรรม (กิตติยา ทาธิสา และอังศุมาลิน ทาธิสา, 2567 : 61) ส่วนขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธี เช่น การกล่าวบทสู่ขวัญ การผูกข้อมือ และการอวยพร ล้วนช่วยสร้างกำลังใจ ความอบอุ่น และความมั่นคงทางจิตใจแก่ผู้เข้าร่วมพิธี อีกทั้งยังส่งเสริมความรัก ความสามัคคี และความผูกพันในครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ พิธีบายศรีสู่ขวัญยังเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดคติความเชื่อ วัฒนธรรม และวัฒนธรรมไทยจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้คนรุ่นใหม่ได้

เรียนรู้และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทย อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของสังคมไทย (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2561 : 182)

2.5 คติความเชื่อที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญ

2.5.1 ความเชื่อเรื่องขวัญและพลังชีวิต

คติความเชื่อสำคัญที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญ คือ ความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” ซึ่งคนไทยเชื่อว่าเป็นพลังชีวิตหรือจิตวิญญาณที่สถิตอยู่ภายในร่างกายของมนุษย์ ทำหน้าที่คุ้มครอง ดูแล และเสริมสร้างความมั่นคงแก่ชีวิต หากขวัญอยู่กับตัว บุคคลนั้นจะมีสุขภาพแข็งแรง มีจิตใจมั่นคง และดำเนินชีวิตอย่างราบรื่น แต่หากขวัญหลุดหายไป จะทำให้เกิดความหวาดกลัว ความไม่สบายใจ หรือประสบเคราะห์กรรมได้ (รุ่งทิวา ศรีสมบัติ, 2565 : 74) ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดพิธีบายศรีสู่ขวัญขึ้นเพื่อเรียกขวัญให้กลับคืนมา และเสริมสร้างกำลังใจแก่ผู้ประกอบพิธี ความเชื่อดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยให้ความสำคัญกับสภาพจิตใจและพลังทางจิตวิญญาณควบคู่กับร่างกาย (สุชาดา นุ่มอนงค์, 2564 : 52) นอกจากนี้ ความเชื่อเรื่องขวัญยังแสดงถึงภูมิปัญญาของคนไทยในการเยียวยาสภาพจิตใจของมนุษย์ผ่านพิธีกรรม เพราะพิธีบายศรีสู่ขวัญช่วยสร้างความอบอุ่น ความมั่นใจ และความสบายใจแก่ผู้เข้าร่วมพิธี (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2561 : 93)

2.5.2 ความเชื่อเรื่องสิริมงคลและการป้องกันเคราะห์ภัย

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องสิริมงคล โดยคนไทยเชื่อว่าการประกอบพิธีจะช่วยเสริมโชคลาภ ความเจริญรุ่งเรือง และป้องกันเคราะห์ภัยต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในชีวิต (ประภาศรี สีหอำไพ, 2562 : 138) องค์ประกอบต่าง ๆ ภายในพิธี เช่น พานบายศรี ดอกไม้ รูปเทียน และด้ายผูกข้อมือ ล้วนมีความหมายเชิงสัญลักษณ์เกี่ยวกับความบริสุทธิ์ ความอุดมสมบูรณ์ และความเป็สิริมงคล โดยเฉพาะการผูกข้อมือที่ข้อมือ ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยผูกขวัญให้อยู่กับตัว และนำพาความสุขความเจริญมาสู่ชีวิต (กนกวรรณ บุญเลิศ, 2566 : 101) นอกจากนี้ คนไทยยังนิยมจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เช่น การบวช การแต่งงาน การขึ้นบ้านใหม่ หรือการเดินทางกลับจากที่ไกล เพราะเชื่อว่าจะช่วยสร้างขวัญกำลังใจและปกป้องคุ้มครองจากอันตรายทั้งปวง (ณรงค์ เสียงประชา, 2563 : 112)

2.5.3 ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติ

พิธีบายศรีสู่ขวัญสะท้อนความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา และอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถให้คุณและให้โทษแก่ชีวิตมนุษย์ได้ จึงต้องมีการบูชาและประกอบพิธีกรรมเพื่อแสดงความเคารพและขอความคุ้มครอง (สมคิด จิระทัศนกุล, 2565 : 149)ใน

ขั้นตอนของพิธี มักมีการกล่าวเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ครูบาอาจารย์ และผีบรรพบุรุษให้มาร่วมเป็นสักขีพยาน พร้อมทั้งอัญเชิญขวัญให้กลับคืนมา ความเชื่อนี้สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างความเชื่อพื้นบ้านกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์อย่างกลมกลืน (กิตติยา ทาธิสา และอังศุมาลิน ทาธิสา, 2567 : 59) นอกจากนี้ ความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติยังทำให้ผู้คนเกิดความเคารพต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะเชื่อว่าทุกสิ่งล้วนมีพลังและวิญญาณสถิตอยู่ จึงควรปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ ด้วยความระมัดระวังและเคารพ (ศุภย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2561 : 188)

2.5.4 ความเชื่อด้านความสามัคคีและความสัมพันธ์ในชุมชน

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นกิจกรรมที่สะท้อนคติความเชื่อเรื่องความรัก ความสามัคคี และการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะสมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้อง และคนในชุมชนจะมาร่วมพิธีเพื่อให้กำลังใจ และแสดงความปรารถนาดีแก่เจ้าของขวัญ (อัจฉรา สุขารมณ์, 2564 : 63) การร่วมกันจัดเตรียมพานบายศรี การนั่งล้อมวง และการผูกข้อมือ ล้วนเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างความผูกพันและความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน อีกทั้งยังสะท้อนค่านิยมของสังคมไทยที่เน้นความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการเคารพผู้ใหญ่ (สุภางค์ จันทวานิช, 2560 : 121) นอกจากนี้ พิธีบายศรีสู่ขวัญยังช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกในสังคม เพราะพิธีดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้คนได้มาพบปะ พูดคุย และแสดงความห่วงใยต่อกันอย่างใกล้ชิด (คูหาเลิศ และสุวรรณประเทศ, 2566 : 79)

2.5.5 ความเชื่อด้านการสืบทอดวัฒนธรรมและคุณธรรมไทย

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นกลไกสำคัญในการสืบทอดคติความเชื่อ วัฒนธรรม และคุณธรรมของสังคมไทย จากรุ่นสู่รุ่น เพราะคนรุ่นใหม่จะได้เรียนรู้ความหมายของพิธี ขั้นตอนการประกอบพิธี และคุณค่าทางจริยธรรมผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ (สุชาดา นุ่มอนงค์, 2564 : 66) พิธีดังกล่าวช่วยปลูกฝังคุณธรรมสำคัญ เช่น ความกตัญญู ความเมตตา ความสามัคคี และความเคารพต่อผู้อื่น อีกทั้งยังช่วยให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตนเอง (รุ่งทิภา ศรีสมบัติ, 2565 : 83) นอกจากนี้ การสืบทอดพิธีบายศรีสู่ขวัญยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านศิลปะการประดิษฐ์บายศรี บทสู่ขวัญ และพิธีกรรมพื้นบ้าน ซึ่งล้วนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและสะท้อนเอกลักษณ์ของสังคมไทยได้อย่างชัดเจน (ประภาพันธ์ เผ่าสวัสดิ์, 2567 : 97)

2.6 คุณค่าของพิธีบายศรีสู่ขวัญต่อสังคมไทย

2.6.1 คุณค่าด้านจิตใจและการสร้างขวัญกำลังใจ

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อสภาพจิตใจของคนไทย เพราะเป็นพิธีกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้เข้าร่วมพิธี โดยเฉพาะผู้ที่กำลังเผชิญกับความวิตกกังวล ความเจ็บป่วย หรือการเปลี่ยนแปลงสำคัญในชีวิต เช่น การบวช การแต่งงาน การเดินทาง หรือการเริ่มต้นชีวิตใหม่ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2561 : 112) บรรยากาศของพิธีซึ่งเต็มไปด้วยคำอวยพร ความปรารถนาดี และการให้กำลังใจจากครอบครัวและชุมชน ช่วยให้ผู้เข้าร่วมพิธีเกิดความอบอุ่นใจและมีความมั่นใจในการดำเนินชีวิตมากขึ้น (สุชาติ นุ่มอนงค์, 2564 : 71) นอกจากนี้ การผูกข้อมือและการกล่าวคำสู่ขวัญยังเป็นสัญลักษณ์ของการยอมรับ การให้คุณค่า และความห่วงใยซึ่งกันและกัน อันส่งผลให้ผู้เข้าร่วมพิธีเกิดความมั่นคงทางอารมณ์และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2561 : 94) ในมิติทางจิตวิทยาสังคม พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงถือเป็นกระบวนการเยียวยาทางจิตจรรีกรูปแบบหนึ่งที่สังคมไทยใช้ในการสร้างพลังใจและลดความรู้สึกโดดเดี่ยวของบุคคลในชุมชน

2.6.2 คุณค่าด้านสังคมและความสามัคคีในชุมชน

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรัก ความผูกพัน และความสามัคคีในสังคมไทย เพราะเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้อง และชุมชนได้มาร่วมกันแสดงความปรารถนาดีต่อเจ้าของขวัญ (กนกวรรณ บุญเลิศ, 2566 : 117) การร่วมกันจัดเตรียมพานบายศรี การประกอบพิธี และการรับประทานอาหารร่วมกันหลังพิธี ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีและทำให้เกิดความร่วมมือภายในชุมชน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของสังคมไทยแบบดั้งเดิม (อัจฉรา สุขารมณ์, 2564 : 78) นอกจากนี้ พิธีบายศรีสู่ขวัญยังช่วยลดช่องว่างระหว่างวัย เพราะเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่คนรุ่นใหม่ ขณะเดียวกันคนรุ่นใหม่ก็ได้เรียนรู้การเคารพผู้อาวุโสและการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล (ภัทรา ศรีบุญเรือง, 2564 : 133) ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมิใช่เพียงพิธีกรรมทางความเชื่อเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการทางสังคมที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งและความสามัคคีในชุมชนไทย

2.6.3 คุณค่าด้านวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย

พิธีบายศรีสู่ขวัญถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญา วิถีชีวิต และคติความเชื่อของคนไทยมาอย่างยาวนาน ทั้งในด้านศิลปะการประดิษฐ์บายศรี การใช้ภาษาในบทสู่ขวัญ และรูปแบบพิธีกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว (รุ่งทิพา ศรีสมบัติ, 2565 : 89) การประดิษฐ์พานบายศรีจากใบตองและดอกไม้แสดงถึงความละเอียดอ่อนและความคิดสร้างสรรค์ของคนไทย ขณะที่บทสู่ขวัญก็สะท้อนภูมิปัญญาทางภาษาและวรรณศิลป์พื้นบ้าน ซึ่งมีทั้งคำอวยพร ข้อคิด และคติสอนใจแฝงอยู่ในเนื้อหา (สุทวิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์, 2560 : 147) นอกจากนี้ พิธีบายศรีสู่ขวัญยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางใน

การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น เพราะคนรุ่นใหม่จะได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียม ประเพณี และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นผ่านการมีส่วนร่วมในพิธีกรรม (ประภาพันธุ์ เผ่าสวัสดิ์, 2567 : 102) การอนุรักษ์พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมีความสำคัญต่อการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมไทย และช่วยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่

2.6.4 คุณค่าด้านคุณธรรมและจริยธรรม

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่สมาชิกในสังคม เพราะพิธีกรรมดังกล่าวแฝงไว้ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับความกตัญญู ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความสามัคคี (สมคิด จิระทัศนกุล, 2565 : 154) การที่สมาชิกในครอบครัวและชุมชนมาร่วมให้กำลังใจและอวยพรแก่เจ้าของขวัญ แสดงถึงคุณค่าของความรัก ความห่วงใย และการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของจริยธรรมในสังคมไทย (จินทนา แก้วประเสริฐ, 2563 : 124) นอกจากนี้ บทสู่ขวัญยังมักแทรกคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต การเคารพผู้ใหญ่ การประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม และการรักษาความดีงามของสังคม จึงทำให้พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นเครื่องมือในการอบรมทางจริยธรรมอย่างหนึ่งของชุมชนไทย อีกทั้งการเข้าร่วมพิธีร่วมกันยังช่วยปลูกฝังจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม

2.6.5 คุณค่าด้านการดำรงอัตลักษณ์และความเป็นไทย

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นสัญลักษณ์สำคัญของอัตลักษณ์และความเป็นไทย เพราะสะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ และจิตวิญญาณของคนไทยที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ครอบครัว ชุมชน และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (ณรงค์ เสียงประชา, 2563 : 126) แม้สังคมไทยจะได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกและกระแสโลกาภิวัตน์มากขึ้น แต่พิธีบายศรีสู่ขวัญยังคงได้รับการสืบทอดในหลายพื้นที่ของประเทศ โดยเฉพาะในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งยังคงรักษารูปแบบและคุณค่าของพิธีไว้ได้อย่างชัดเจน (ทิพย์วรรณ ทองศรี, 2565 : 96) นอกจากนี้ พิธีบายศรีสู่ขวัญยังเป็นสื่อที่ช่วยสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย และทำให้คนรุ่นใหม่ตระหนักถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง อันเป็นแนวทางสำคัญในการธำรงอัตลักษณ์ของชาติให้คงอยู่ต่อไป ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมิใช่เพียงพิธีกรรมพื้นบ้านเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของภูมิปัญญาและความเป็นไทยที่มีคุณค่าต่อสังคมทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นรากฐานสำคัญของพิธีกรรมพื้นบ้านไทยที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน โดยมีแนวคิดเรื่อง “ขวัญ” เป็นศูนย์กลางของความเชื่อ ซึ่งสะท้อนมุมมองของคนไทยที่ให้ความสำคัญกับพลังทางจิตใจ จิตวิญญาณ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ

พิธีบายศรีสู่ขวัญมิได้เป็นเพียงพิธีกรรมเพื่อความเป็นสิริมงคลเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการทางสังคม และวัฒนธรรมที่ช่วยสร้างกำลังใจ ความอบอุ่น และความมั่นคงทางอารมณ์แก่ผู้เข้าร่วมพิธี อีกทั้งยัง ส่งเสริมความรัก ความสามัคคี และความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวและชุมชน

นอกจากนี้ พิธีบายศรีสู่ขวัญยังสะท้อนภูมิปัญญาไทยทั้งด้านศิลปะ ภาษา และประเพณีพื้นบ้าน รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม เช่น ความกตัญญู ความเมตตา และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อันเป็นคุณค่าพื้นฐานของสังคมไทย ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงเป็นมรดกทาง วัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ทั้งในด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรม และคุณธรรม ซึ่งควรได้รับการอนุรักษ์และ สืบทอดให้คงอยู่คู่สังคมไทยต่อไป

บทที่ 3

หลักจริยศาสตร์เกี่ยวกับพิธีบายศรีสู่ขวัญ

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมพื้นบ้านที่สะท้อนทั้งคติความเชื่อ วัฒนธรรม และหลักจริยธรรมของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน พิธีดังกล่าวมิได้มีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อความเป็นสิริมงคลหรือการเรียกขวัญเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการที่ช่วยหล่อหลอมคุณธรรม ความสัมพันธ์ และการอยู่ร่วมกันของผู้คนในชุมชนอีกด้วย ภายในพิธีบายศรีสู่ขวัญปรากฏหลักจริยศาสตร์หลายประการ ทั้งในด้านความกตัญญู ความเมตตา ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการเคารพต่อผู้อาวุโส ซึ่งล้วนเป็นคุณค่าทางศีลธรรมที่สำคัญของสังคมไทยและสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

- 3.1 ความหมายของจริยศาสตร์
- 3.2 แนวคิดจริยศาสตร์ในพิธีบายศรีสู่ขวัญ
- 3.3 หลักคุณธรรมที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญ
- 3.4 คุณค่าทางจริยศาสตร์ของพิธีบายศรีสู่ขวัญต่อสังคมไทย
- 3.5 การประยุกต์หลักจริยศาสตร์จากพิธีบายศรีสู่ขวัญสู่สังคมปัจจุบัน

3.1 ความหมายของจริยศาสตร์

3.1.1 ความหมายของจริยศาสตร์ตามแนวคิดทั่วไป

คำว่า “จริยศาสตร์” มาจากคำว่า “จริยะ” ซึ่งหมายถึง ความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิต และคำว่า “ศาสตร์” ซึ่งหมายถึง ความรู้หรือวิชาการ เมื่อนำมารวมกันจึงหมายถึง วิชาที่ศึกษาหลักแห่งความประพฤติที่ดีงามของมนุษย์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2562 : 215) จริยศาสตร์ในความหมายทั่วไปเป็นศาสตร์ที่ศึกษาว่าอะไรคือความดี ความถูกต้อง และสิ่งที่มนุษย์ควรประพฤติ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณธรรมภายในจิตใจและการแสดงออกทางพฤติกรรมที่สอดคล้องกับคุณค่าของสังคม (สุจิตรา อ่อนค้อม, 2564 : 44) นอกจากนี้ จริยศาสตร์ยังเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางศีลธรรม เพราะมนุษย์จำเป็นต้องใช้เหตุผลในการพิจารณาว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ จึงกล่าวได้ว่าจริยศาสตร์เป็นพื้นฐานสำคัญของการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคมมนุษย์ ในสังคมปัจจุบัน จริยศาสตร์มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตทั้งในระดับบุคคล องค์กร และสังคม เพราะเป็นแนวทางในการสร้างความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความเคารพต่อสิทธิของผู้อื่น อันจะนำไปสู่สังคมที่สงบสุขและยั่งยืน

3.1.2 จริยศาสตร์ในมุมมองทางพระพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนา จริยศาสตร์หมายถึง หลักแห่งความประพฤติที่ดั่งงามทั้งทางกาย วาจา และใจ ที่มุ่งพัฒนามนุษย์ให้หลุดพ้นจากความทุกข์และสามารถดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562 : 21) พระพุทธศาสนาเถรวาทมองว่าความดีมิได้เกิดจากการบังคับภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการฝึกฝนจิตใจให้มีปัญญาและคุณธรรม เช่น เมตตา กรุณา ความเสียสละ และความไม่เบียดเบียนผู้อื่น (พระพรหมคุณาภรณ์ “ป.อ. ปยุตฺโต”, 2563 : 57) หลักจริยศาสตร์ในพระพุทธศาสนามีพื้นฐานอยู่บน “ศีล” ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่พูดเท็จ และไม่ประพฤตินิดในกาม ทั้งนี้เพื่อให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังเน้นการพัฒนาจิตใจผ่านหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้มีคุณธรรมและสามารถแก้ไขปัญหาชีวิตได้อย่างถูกต้อง

3.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างจริยศาสตร์กับวัฒนธรรมไทย

จริยศาสตร์มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับวัฒนธรรมไทย เพราะค่านิยม ขนบธรรมเนียม และประเพณีต่าง ๆ ของไทยล้วนแฝงไว้ด้วยหลักคุณธรรมและแนวคิดทางจริยธรรม (ณรงค์ เส็งประชา, 2563 : 138) สังคมไทยให้ความสำคัญกับคุณธรรม เช่น ความกตัญญู ความเคารพผู้ใหญ่ ความเมตตา และความสามัคคี ซึ่งคุณธรรมเหล่านี้ถูกปลูกฝังผ่านครอบครัว วัด โรงเรียน และพิธีกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมทั้งพิธีบายศรีสู่ขวัญ นอกจากนี้ วัฒนธรรมไทยยังได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาอย่างมาก ทำให้หลักจริยศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและค่านิยมของคนไทย เช่น การทำบุญ การให้อภัย และการช่วยเหลือผู้อื่น ดังนั้น จริยศาสตร์จึงมิใช่เพียงหลักทางทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางปฏิบัติที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยอย่างชัดเจน

3.1.4 ความสำคัญของจริยศาสตร์ต่อการดำเนินชีวิต

จริยศาสตร์มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะเป็นหลักในการควบคุมพฤติกรรมและช่วยให้นักมนุษย์สามารถแยกแยะความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ (สมภาร พรหมทา, 2561 : 39) บุคคลที่มีจริยธรรมจะสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบ มีความรับผิดชอบ และเคารพสิทธิของผู้อื่น ซึ่งส่งผลให้เกิดความสงบสุขทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวม นอกจากนี้ จริยศาสตร์ยังช่วยพัฒนาจิตใจของมนุษย์ให้มีเมตตา ความเสียสละ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ในระดับสังคม จริยศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยและลดปัญหาความขัดแย้ง เพราะเมื่อสมาชิกในสังคมปฏิบัติตามหลักคุณธรรม สังคมก็จะเกิดความสงบสุขและความมั่นคง นอกจากนี้

จริยศาสตร์ยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ และการศึกษา เพราะหากบุคคลในสังคมมีคุณธรรมและความซื่อสัตย์ ก็จะช่วยทำให้สังคมมีความโปร่งใสและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.1.5 จริยศาสตร์กับพิธีบายศรีสู่ขวัญ

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนหลักจริยศาสตร์ของสังคมไทยอย่างชัดเจน เพราะภายในพิธีแฝงไว้ด้วยคุณธรรมหลายประการ เช่น ความกตัญญู ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความสามัคคี (กมล ทองใบ, 2562 : 85) การที่สมาชิกในครอบครัวและชุมชนมาร่วมประกอบพิธีและให้กำลังใจแก่เจ้าของขวัญ แสดงถึงความรัก ความห่วงใย และความปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งเป็นคุณค่าทางจริยธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในสังคม นอกจากนี้ ขั้นตอนของพิธี เช่น การกล่าวคำอวยพร การผูกข้อมือ และการร่วมรับประทานอาหาร ยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยปลูกฝังคุณธรรมและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลในชุมชน (วรการ สุขสมบูรณ์, 2563 : 93)

ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมิใช่เพียงพิธีกรรมทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการทางจริยศาสตร์ที่ช่วยหล่อหลอมพฤติกรรมและจิตใจของคนในสังคมไทยให้ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีคุณธรรม

3.2 แนวคิดจริยศาสตร์ในพิธีบายศรีสู่ขวัญ

3.2.1 แนวคิดเรื่องความกตัญญู

ความกตัญญูเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญของสังคมไทยและพระพุทธศาสนา โดยหมายถึงการสำนึกในพระคุณของผู้ที่เคยช่วยเหลือ อุปการะ หรือทำคุณประโยชน์แก่ตน และแสดงออกด้วยการตอบแทนพระคุณอย่างเหมาะสม (สมภาร พรหมทา, 2561 : 101) พิธีบายศรีสู่ขวัญสะท้อนแนวคิดเรื่องความกตัญญูอย่างเด่นชัด เพราะพิธีกรรมดังกล่าวมักเกี่ยวข้องกับการแสดงความเคารพต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ ผู้สูงอายุ และผู้มีพระคุณในชีวิต โดยผู้เข้าร่วมพิธีจะมีการกราบไหว้ ขอพร หรือขอขมาผู้ใหญ่ก่อนเริ่มพิธี เพื่อแสดงถึงความเคารพและการสำนึกในพระคุณ

1. ความกตัญญูต่อบิดามารดา

บิดามารดาเป็นผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูบุตรธิดาให้เติบโต คนไทยจึงถือว่าพ่อแม่เป็นพระอรหันต์ของลูก พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมักเปิดโอกาสให้ลูกหลานได้แสดงความรัก ความเคารพ และความกตัญญูต่อพ่อแม่ ตัวอย่าง

- พิธีสู่ขวัญก่อนการอุปสมบท ผู้บวชจะกราบเท้าพ่อแม่เพื่อขอขมา

- พิธีบายศรีสู่ขวัญแต่งงาน คู่บ่าวสาวจะไหว้ขอพรจากพ่อแม่
- พิธีรับขวัญลูกหลานที่เดินทางกลับจากต่างประเทศ

การกระทำดังกล่าวช่วยให้คนรุ่นใหม่ตระหนักถึงพระคุณของพ่อแม่และเกิดจิตสำนึกในการตอบแทนบุญคุณ

2. ความกตัญญูต่อครูอาจารย์และผู้มีพระคุณ

พิธีบายศรีสู่ขวัญยังแสดงให้เห็นถึงแนวคิดเรื่องการเคารพครูอาจารย์และผู้มีพระคุณ เพราะคนไทยเชื่อว่าครูคือผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และแนะแนวทางในการดำเนินชีวิต ตัวอย่าง

- การไหว้ครูในพิธีรับขวัญนักศึกษาใหม่
- การเชิญครูอาจารย์มาร่วมผูกข้อมืออวยพร
- การกล่าวคำขอบคุณผู้สนับสนุนชีวิตและการศึกษา

สิ่งเหล่านี้ช่วยปลูกฝังวัฒนธรรมแห่งความเคารพและการตอบแทนพระคุณในสังคมไทย

3. ความกตัญญูในฐานะรากฐานทางสังคม

ความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่ช่วยทำให้สังคมเกิดความอบอุ่นและความผูกพัน เพราะผู้ที่มีความกตัญญูย่อมรู้จักตอบแทนบุญคุณและไม่ทอดทิ้งผู้มีพระคุณ ตัวอย่าง

- การดูแลพ่อแม่ยามแก่ชรา
- การช่วยเหลือครูอาจารย์เมื่อมีโอกาส
- การสืบทอดชื่อเสียงและคุณงามความดีของตระกูล

ดังนั้น ความกตัญญูจึงเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงในครอบครัวและสังคมไทย

3.2.2 แนวคิดเรื่องความเมตตาและความปรารถนาดี

ความเมตตาเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดี และความต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนแนวคิดเรื่องความเมตตาอย่างชัดเจน เพราะทุกคนที่เข้าร่วมพิธีต่างมีเจตนาดีต่อเจ้าของขวัญ (วรากร สุขสมบูรณ์, 2563 : 117)

1. การสร้างกำลังใจแก่ผู้เข้าร่วมพิธี

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทสำคัญในการเยียวยาจิตใจและสร้างกำลังใจแก่ผู้ที่กำลังเผชิญปัญหาชีวิต ตัวอย่าง

- การสู่ขวัญผู้ป่วยหลังออกจากโรงพยาบาล

- การรับขวัญผู้ที่ประสบอุบัติเหตุ
- การสู่ขวัญผู้ที่เพิ่งสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก

การรวมตัวของญาติพี่น้องและชุมชนช่วยให้ผู้เข้าร่วมพิธีรู้สึกอบอุ่นและมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไป

2. การแสดงความรักและความห่วงใย

การผูกข้อมือ การกล่าวคำอวยพร และการมอบของรับขวัญ เป็นสัญลักษณ์ของความ รัก ความห่วงใย และความปรารถนาดี ตัวอย่าง

- การอวยพรให้นักเรียนสอบผ่าน
- การอวยพรให้คู่บ่าวสาวมีชีวิตคู่ที่ราบรื่น
- การอวยพรให้ผู้เดินทางปลอดภัย

สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในสังคม

3. ความเมตตาต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม

สังคมที่เต็มไปด้วยความเมตตาต่อกันเป็นสังคมที่สงบสุข เพราะสมาชิกในสังคมมีความเอื้อเฟื้อและพร้อมช่วยเหลือกัน ตัวอย่าง

- การช่วยเหลือผู้ประสบภัยในชุมชน
- การแบ่งปันอาหารและสิ่งของ
- การให้อภัยและลดความขัดแย้งในครอบครัว

แนวคิดดังกล่าวช่วยให้สังคมไทยดำรงอยู่ด้วยความรักและความปรองดอง

3.2.3 แนวคิดเรื่องความสามัคคีและการอยู่ร่วมกัน

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน เพราะทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดพิธีและแสดงความยินดีต่อเจ้าของขวัญ. (อังฉรา สุขารมณ, 2564 : 101)

1. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ตัวอย่าง

- การช่วยกันจัดเตรียมสถานที่
- การร่วมกันทำอาหาร
- การช่วยประดิษฐ์พานบายศรี

กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้คนในชุมชนเกิดความรักและความผูกพันต่อกัน

2. การสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นโอกาสสำคัญที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวได้พบปะและใช้เวลา
ร่วมกัน ตัวอย่าง

- ญาติพี่น้องเดินทางกลับมาร่วมพิธี
- การร่วมรับประทานอาหารหลังพิธี
- การพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิต

สิ่งเหล่านี้ช่วยลดความห่างเหินและสร้างความอบอุ่นในครอบครัว

3. การสร้างสังคมแห่งความเกื้อกูล

พิธีบายศรีสู่ขวัญช่วยปลูกฝังแนวคิดเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตัวอย่าง

- การช่วยเหลือเจ้าภาพโดยไม่หวังผลตอบแทน
- การแบ่งปันทรัพยากรในชุมชน
- การร่วมแรงร่วมใจในกิจกรรมสาธารณะ

แนวคิดดังกล่าวช่วยสร้างสังคมที่เข้มแข็งและลดปัญหาความขัดแย้ง

3.2.4 แนวคิดเรื่องการเสียสละและการช่วยเหลือเกื้อกูล

พิธีบายศรีสู่ขวัญสะท้อนจิตสำนึกแห่งการเสียสละเพื่อส่วนรวม เพราะการจัดพิธีต้องอาศัย
ความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน (สุชาติดา นุ่มอนงค์, 2564 : 93)

1) การเสียสละแรงกายและเวลา

สมาชิกในชุมชนมักช่วยงานโดยไม่หวังผลตอบแทน ตัวอย่าง

- การช่วยจัดสถานที่
- การช่วยประกอบอาหาร
- การช่วยต้อนรับแขก

2. การแบ่งปันทรัพยากร

การจัดพิธีมักเกิดจากการร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชน ตัวอย่าง

- การบริจาคอาหารและเครื่องดื่ม
- การช่วยออกค่าใช้จ่าย
- การนำวัสดุอุปกรณ์มาช่วยงาน

3. การปลูกฝังจิตสาธารณะ

พิธีบายศรีสู่ขวัญช่วยสร้างจิตสำนึกในการช่วยเหลือสังคม ตัวอย่าง

- การอาสาช่วยงานวัดและชุมชน

- การช่วยเหลือผู้ยากไร้
- การร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์

3.2.5 แนวคิดเรื่องการพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตที่ดี

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาจิตใจของผู้เข้าร่วมพิธี เพราะบทสู่ขวัญและคำอวยพรต่างสอดแทรกข้อคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562 : 67)

1. การสร้างกำลังใจในการดำเนินชีวิต

พิธีช่วยให้ผู้เข้าร่วมเกิดความมั่นใจและมีกำลังใจในการเผชิญปัญหา ตัวอย่าง

- การสู่ขวัญผู้เริ่มต้นงานใหม่
- การสู่ขวัญผู้สอบเข้าศึกษาต่อ
- การสู่ขวัญผู้เดินทางไกล

2 การสอนคุณธรรมในการใช้ชีวิต

บทสู่ขวัญมักแทรกข้อคิดเรื่องการประพฤติดีและการดำรงตนในศีลธรรม ตัวอย่าง

- การสอนให้มีความอดทน
- การสอนให้เคารพผู้ใหญ่
- การสอนให้มีความซื่อสัตย์สุจริต

3. การพัฒนาจิตใจตามแนวพุทธจริยศาสตร์

พิธีบายศรีสู่ขวัญช่วยพัฒนาจิตใจให้มีเมตตา สติ และปัญญา ตัวอย่าง

- การฝึกให้อภัยกันในครอบครัว
- การลดความโกรธและอคติ
- การสร้างสติและกำลังใจในการดำเนินชีวิต

3.3 หลักคุณธรรมที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญ

3.3.1 หลักกตัญญูกตเวทิต

หลักกตัญญูกตเวทิตเป็นคุณธรรมสำคัญที่ปรากฏอย่างชัดเจนในพิธีบายศรีสู่ขวัญ เพราะพิธีดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมพิธีได้แสดงความเคารพและสำนึกในพระคุณของผู้มีพระคุณ เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้สูงอายุในชุมชน (สมภาร พรหมทา, 2561 : 112) คำว่า “กตัญญู” หมายถึง การรู้คุณ ส่วน “กตเวทิต” หมายถึง การตอบแทนคุณ ผู้ที่มีคุณธรรมข้อนี้ย่อมเป็นผู้รู้จักสำนึกในความดีของผู้อื่นและแสดงออกด้วยการตอบแทนอย่างเหมาะสม ในพิธีบายศรีสู่ขวัญ ผู้เข้าร่วมพิธีมักกราบ

ไหว้ผู้ใหญ่ ขอพร และรับโอวาทจากผู้มีพระคุณ ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความเคารพและความกตัญญู อย่างเป็นรูปธรรม ตัวอย่าง

- พิธีสู่ขวัญก่อนการอุปสมบท ผู้บวชจะกราบขอขมาพ่อแม่
- พิธีสู่ขวัญแต่งงาน คู่บ่าวสาวจะไหว้ขอพรจากผู้ใหญ่
- พิธีรับขวัญนักศึกษาใหม่ มีการไหว้ครูและรับโอวาท

คุณธรรมด้านกตัญญูทศเวทียังช่วยให้สังคมเกิดความอบอุ่น ความเคารพ และความผูกพัน ระหว่างคนต่างวัย อีกทั้งยังช่วยสืบทอดวัฒนธรรมแห่งการตอบแทนพระคุณในสังคมไทย

3.3.2 หลักเมตตากรุณา

เมตตากรุณาเป็นคุณธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา และเป็นหลักธรรมที่ปรากฏอย่างชัดเจน ในพิธีบายศรีสู่ขวัญ เพราะพิธีกรรมดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อสร้างกำลังใจและมอบความปรารถนาดีแก่ เจ้าของขวัญ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562 : 73) “เมตตา” หมายถึง ความรักและความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ส่วน “กรุณา” หมายถึง ความสงสารและความต้องการช่วยให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ การผูกข้อมือ การกล่าวคำอวยพร และการมอบสิ่งของในพิธี ล้วนเป็นการแสดงออกถึงความเมตตาและความห่วงใยต่อกัน ตัวอย่าง

- การสู่ขวัญผู้ป่วยเพื่อสร้างกำลังใจ
- การอวยพรให้ผู้เดินทางปลอดภัย
- การรับขวัญผู้ที่ประสบปัญหาในชีวิต

พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความรัก ความอบอุ่น และความเข้าใจซึ่งกันและกัน ในชุมชน นอกจากนี้ หลักเมตตากรุณายังช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความสงบสุขในสังคม เพราะเมื่อสมาชิกในสังคมมีความปรารถนาดีต่อกัน ย่อมเกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลและให้อภัยซึ่งกันและกันมากขึ้น

3.3.3 หลักความสามัคคีและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในชุมชน เพราะการจัดพิธีต้องอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกหลายฝ่าย ทั้งครอบครัว ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน (อัจฉรา สุขารมณ์, 2564 : 108) คนในชุมชนมักช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ ประดิษฐ์บายศรี จัดหาอาหาร และดูแลแขกผู้มาร่วมงานโดยไม่หวังผลตอบแทน สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงจิตสำนึกแห่งการช่วยเหลือและการเสียสละเพื่อส่วนรวม ตัวอย่าง

- ชาวบ้านช่วยกันทำอาหารสำหรับงานพิธี

- ญาติพี่น้องร่วมกันจัดสถานที่
- คนในชุมชนช่วยกันต้อนรับแขกและดูแลความเรียบร้อย

หลักความสามัคคีช่วยทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน นอกจากนี้ยังช่วยปลูกฝังให้สมาชิกในสังคมรู้จักแบ่งปันและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ในสังคมปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูง คุณธรรมด้านความสามัคคีและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างสังคมที่สงบสุขและลดปัญหาความขัดแย้ง

3.3.4 หลักความเคารพและการให้เกียรติผู้อื่น

ความเคารพและการให้เกียรติผู้อื่นเป็นคุณธรรมสำคัญที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญ เพราะพิธีกรรมดังกล่าวให้ความสำคัญกับลำดับอาวุโสและมารยาททางสังคม (ณรงค์ เสงี่ยมประชา, 2563 : 152) ผู้เข้าร่วมพิธีจะปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ด้วยความสุภาพ เช่น การกราบไหว้ การพูดจาอ่อนน้อม และการรับฟังโอวาท ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความเคารพและการให้เกียรติ ตัวอย่าง

- การเชิญผู้สูงอายุมาผูกข้อมือเป็นคนแรก
- การนั่งสำรวมระหว่างประกอบพิธี
- การกล่าวคำขอบคุณต่อผู้มาร่วมงาน

คุณธรรมด้านความเคารพช่วยทำให้สังคมเกิดระเบียบและความเรียบร้อย อีกทั้งยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนต่างวัย นอกจากนี้ การให้เกียรติผู้อื่นยังเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย เพราะช่วยให้สมาชิกในสังคมยอมรับความคิดเห็นและคุณค่าของผู้อื่นอย่างเหมาะสม

3.3.5 หลักความรับผิดชอบและการดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรม

พิธีบายศรีสู่ขวัญยังสะท้อนหลักความรับผิดชอบและการดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรม เพราะบทสู่ขวัญและคำอวยพรภายในพิธีมักสอดแทรกข้อคิดเกี่ยวกับการประพฤติดี การทำหน้าที่ของตน และการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักศีลธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2563 : 98) พิธีดังกล่าวช่วยเตือนสติให้ผู้เข้าร่วมตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ตัวอย่าง

- การให้อวาทแก่ผู้บวชใหม่ให้ประพฤติดี
- การอวยพรให้นักศึกษานำความรู้ไปใช้เพื่อประโยชน์แก่สังคม
- การสอนให้ผู้เข้าร่วมพิธีดำรงตนอยู่ในศีลธรรม

หลักความรับผิดชอบช่วยให้บุคคลมีวินัยและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ขณะที่หลักศีลธรรมช่วยควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ให้เบียดเบียนผู้อื่น

ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมไทยให้ดำรงอยู่บนพื้นฐานแห่งคุณธรรมและความดีงาม

3.4 คุณค่าทางจริยศาสตร์ของพิธีบายศรีสู่ขวัญต่อสังคมไทย

3.4.1 คุณค่าด้านการพัฒนาจิตใจและคุณธรรม

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีคุณค่าทางจริยศาสตร์ในด้านการพัฒนาจิตใจของผู้เข้าร่วมพิธี เพราะพิธีกรรมดังกล่าวช่วยสร้างกำลังใจ ความมั่นคงทางอารมณ์ และความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิต (พระราชวรมุนี, 2562 : 56) คำอวยพรและบทสวดขวัญภายในพิธีมักสอดแทรกข้อคิดเกี่ยวกับการประพฤติดี การดำรงตนอยู่ในศีลธรรม และการใช้ชีวิตอย่างมีสติ ทำให้ผู้เข้าร่วมพิธีเกิดความตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตและความสำคัญของการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ตัวอย่าง

- การสู่ขวัญผู้ป่วยเพื่อสร้างกำลังใจให้ต่อสู้กับอุปสรรค
- การสู่ขวัญผู้บวชใหม่พร้อมให้โอวาทด้านศีลธรรม
- การสู่ขวัญนักเรียนหรือนักศึกษาเพื่อส่งเสริมความมุ่งมั่นในการศึกษา

คุณค่าดังกล่าวช่วยให้บุคคลมีสภาพจิตใจที่เข้มแข็ง สามารถเผชิญปัญหาและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม

3.4.2 คุณค่าด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทสำคัญในการสร้างและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชน เพราะเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้คนในสังคมได้มาพบปะ พูดคุย และแสดงความปรารถนาดีต่อกัน (กัญญารัตน์ ศรีสุวรรณ, 2567 : 103) การร่วมกันจัดพิธี การช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ และการร่วมรับประทานอาหารหลังพิธี ช่วยให้เกิดความรัก ความผูกพัน และความสามัคคีในชุมชน ตัวอย่าง

- ญาติพี่น้องเดินทางมาร่วมพิธีสู่ขวัญ
- คนในชุมชนช่วยกันจัดเตรียมสถานที่และอาหาร
- ผู้สูงอายุในชุมชนร่วมให้พรแก่คนรุ่นใหม่

คุณค่าด้านความสัมพันธ์ดังกล่าวช่วยลดความห่างเหินระหว่างสมาชิกในสังคม และส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน

3.4.3 คุณค่าด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาของคนไทยในอดีต ทั้งด้านความเชื่อ ศิลปะ และวิถีชีวิต (สุพัตรา คำภูมิ, 2565 : 74) การประดิษฐ์บายศรี การใช้ภาษาในบทสู่ขวัญ และขั้นตอนพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนแสดงให้เห็นถึงความละเอียดอ่อนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ตัวอย่าง

- การสอนเยาวชนประดิษฐ์บายศรีจากใบตอง
- การถ่ายทอดบทสู่ขวัญจากผู้เฒ่าผู้แก่
- การใช้ดนตรีพื้นบ้านประกอบพิธี

พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมีคุณค่าในฐานะเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์เอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่ต่อไป

3.4.4 คุณค่าด้านการสร้างความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

พิธีบายศรีสู่ขวัญช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม เพราะเป็นกิจกรรมที่เน้นความร่วมมือ ความเอื้อเฟื้อ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (วิลาวัลย์ อินทร์สุวรรณ, 2566 : 91) การที่สมาชิกในชุมชนร่วมแรงร่วมใจกันจัดพิธีโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกแห่งการเสียสละและการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ตัวอย่าง

- การร่วมมือกันจัดงานสู่ขวัญของคนในหมู่บ้าน
- การแบ่งปันอาหารและสิ่งของในพิธี
- การช่วยเหลือเจ้าภาพโดยไม่หวังผลตอบแทน

คุณค่าดังกล่าวช่วยสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความปรองดองในสังคมไทย

3.4.5 คุณค่าด้านการถ่ายทอดจริยธรรมสู่คนรุ่นใหม่

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นสื่อกลางสำคัญในการถ่ายทอดคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงามจากคนรุ่นเก๋าสู่คนรุ่นใหม่ (อารีรัตน์ มณีวงศ์, 2565 : 112) เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมพิธีจะได้เรียนรู้มารยาททางสังคม การเคารพผู้ใหญ่ ความกตัญญู และการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบ ผ่านการสังเกตและการมีส่วนร่วมในพิธีกรรม ตัวอย่าง

- เด็กเรียนรู้การกราบไหว้ผู้ใหญ่ในพิธี
- เยาวชนช่วยผู้ใหญ่จัดเตรียมบายศรีและสถานที่
- คนรุ่นใหม่รับฟังโอวาทและคำสอนจากผู้สูงอายุ

การถ่ายทอดคุณธรรมผ่านพิธีกรรมดังกล่าวช่วยให้ค่านิยมที่ดีของสังคมไทยยังคงสืบทอดต่อไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน

3.5 การประยุกต์หลักจริยศาสตร์จากพิธีบายศรีสู่ขวัญสู่สังคมปัจจุบัน

3.5.1 การประยุกต์ด้านการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของสังคม หากครอบครัวมีความรัก ความเข้าใจ และความอบอุ่น ย่อมส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดี พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพราะเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความรัก ความห่วงใย และความกตัญญูต่อกัน (รัตนา ภูมิพัฒน์, 2566 : 87) ในสังคมปัจจุบันหลายครอบครัวเผชิญปัญหาความห่างเหินจากการทำงานและการใช้ชีวิตที่เร่งรีบ การนำแนวคิดจากพิธีบายศรีสู่ขวัญมาประยุกต์ใช้ เช่น การจัดกิจกรรมร่วมกัน การให้กำลังใจ และการแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ จะช่วยสร้างความอบอุ่นในครอบครัวมากขึ้น ตัวอย่าง

- การจัดพิธีรับขวัญสมาชิกใหม่ในครอบครัว
- การรวมญาติในโอกาสสำคัญต่าง ๆ
- การให้อาหารและกำลังใจแก่บุตรหลานก่อนเริ่มต้นชีวิตใหม่

กิจกรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความรัก ความผูกพัน และลดปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว

3.5.2 การประยุกต์ด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม

หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญ เช่น ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการช่วยเหลือเกื้อกูล สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กิตติพงษ์ สุวรรณชัย, 2565 : 102) ในอดีต พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นกิจกรรมที่ทำให้คนในชุมชนได้ร่วมแรงร่วมใจกันจัดงาน ช่วยเหลือกัน และแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของชุมชนที่เข้มแข็ง ตัวอย่าง

- การจัดกิจกรรมชุมชนโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วม
- การช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาในชุมชน
- การสร้างเครือข่ายจิตอาสาในท้องถิ่น

การประยุกต์หลักดังกล่าวช่วยให้คนในสังคมเกิดจิตสำนึกต่อส่วนรวม และลดปัญหาความแตกแยกในชุมชน

3.5.3 การประยุกต์ด้านการศึกษาและการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชน

สังคมปัจจุบันเผชิญปัญหาด้านพฤติกรรมของเยาวชน เช่น การขาดวินัย การไม่เคารพผู้ใหญ่ และการขาดจิตสำนึกต่อสังคม ดังนั้น การนำหลักคุณธรรมจากพิธีบายศรีสู่ขวัญมาประยุกต์ใช้ในระบบการศึกษา จึงเป็นแนวทางสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมแก่เยาวชน (วาสนา บุญเกิด, 2567 : 91)โรงเรียนและสถาบันการศึกษาสามารถนำรูปแบบของพิธีบายศรีสู่ขวัญมาปรับใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง

ตัวอย่าง

- การจัดพิธีรับขวัญนักเรียนใหม่
- การจัดกิจกรรมไหว้ครูควบคู่กับพิธีสู่ขวัญ
- การสอดแทรกคุณธรรมในกิจกรรมวัฒนธรรมไทย

กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้เยาวชนเรียนรู้เรื่องความกตัญญู ความเคารพ และความสามัคคีผ่านการปฏิบัติจริง

3.5.3 การประยุกต์ด้านการพัฒนาจิตใจและคุณภาพชีวิต

สภาพสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแข่งขันและความกดดัน ทำให้หลายคนเกิดความเครียดและปัญหาทางอารมณ์ พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจและสร้างกำลังใจให้แก่บุคคลได้ (พระมหาสมชาย ฐานานุโฒ, 2564 : 75) คำอวยพร การผูกข้อมือ และการแสดงความปรารถนาดีในพิธี ล้วนมีผลต่อสภาพจิตใจของผู้เข้าร่วม ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นและมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต ตัวอย่าง

- การจัดกิจกรรมสร้างกำลังใจแก่ผู้ป่วย
- การสู่ขวัญผู้สูงอายุในชุมชน
- การจัดกิจกรรมเสริมกำลังใจในองค์กรหรือสถานศึกษา

การประยุกต์ดังกล่าวช่วยลดปัญหาความเครียด และส่งเสริมสุขภาวะทางจิตของประชาชน

3.5.4 การประยุกต์ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ไทย

กระแสโลกาภิวัตน์และวัฒนธรรมต่างชาติส่งผลให้คนรุ่นใหม่บางส่วนห่างไกลจากวัฒนธรรมไทย ดังนั้น การอนุรักษ์และสืบสานพิธีบายศรีสู่ขวัญจึงเป็นแนวทางสำคัญในการรักษาอัตลักษณ์ของชาติ (ศิริพร แสงทอง, 2566 : 110) การนำพิธีบายศรีสู่ขวัญมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมทางวัฒนธรรม จะช่วยให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย ตัวอย่าง

- การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับพิธีบายศรีสู่ขวัญ

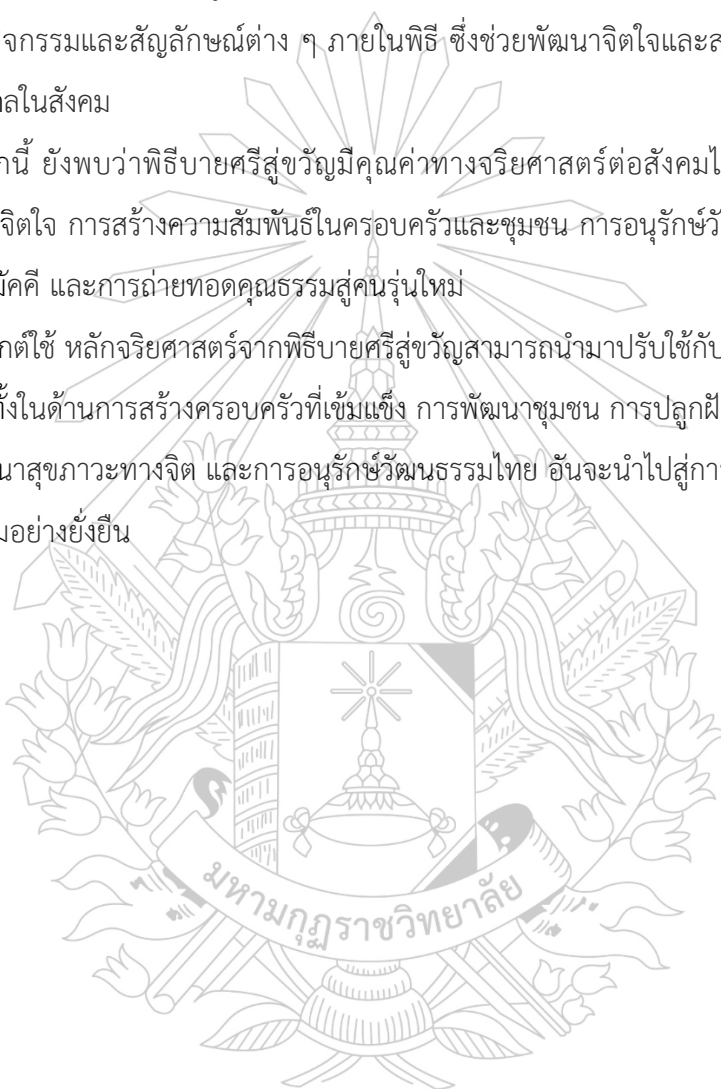
- การสอนประดิษฐ์บายศรีในโรงเรียน
- การส่งเสริมการแสดงบทสູ່ขวัญในงานประเพณี

การอนุรักษ์วัฒนธรรมดังกล่าวไม่เพียงช่วยรักษาเอกลักษณ์ของชาติ แต่ยังเป็นการสืบทอดคุณธรรมและภูมิปัญญาไทยสู่คนรุ่นต่อไป

จากการศึกษาความหมายของจริยศาสตร์ พบว่าจริยศาสตร์เป็นหลักแห่งการประพฤติปฏิบัติที่มุ่งพัฒนามนุษย์ให้ดำรงชีวิตอย่างถูกต้องและเหมาะสม ส่วนแนวคิดจริยศาสตร์ในพิธีบายศรีสู่ขวัญนั้นสะท้อนผ่านกิจกรรมและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ภายในพิธี ซึ่งช่วยพัฒนาจิตใจและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในสังคม

นอกจากนี้ ยังพบว่าพิธีบายศรีสู่ขวัญมีคุณค่าทางจริยศาสตร์ต่อสังคมไทยหลายประการ ได้แก่ การพัฒนาจิตใจ การสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย การส่งเสริมความสามัคคี และการถ่ายทอดคุณธรรมสู่คนรุ่นใหม่

ในด้านการประยุกต์ใช้ หลักจริยศาสตร์จากพิธีบายศรีสู่ขวัญสามารถนำมาปรับใช้กับสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ทั้งในด้านการสร้างครอบครัวที่เข้มแข็ง การพัฒนาชุมชน การปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชน การพัฒนาสุขภาวะทางจิต และการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่สงบสุขและมีคุณธรรมอย่างยั่งยืน

บทที่ 4

วิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมพื้นบ้านที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยมาอย่างยาวนาน โดยมีพื้นฐานมาจากความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่คอยคุ้มครองชีวิตและจิตใจของมนุษย์ พิธีกรรมดังกล่าวจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อเรียกขวัญ สร้างกำลังใจ และเสริมความเป็นสิริมงคลแก่ผู้เข้าร่วมพิธี นอกจากนี้ ยังเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ และวัฒนธรรมของสังคมไทยได้อย่างชัดเจน บทนี้จึงมุ่งวิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางศีลธรรม บทบาททางสังคม และแนวทางการประยุกต์ใช้หลักคุณธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมดังกล่าวต่อสังคมไทยในปัจจุบัน

- 4.1 วิเคราะห์คติความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” ตามแนวจริยศาสตร์
- 4.2 วิเคราะห์หลักคุณธรรมที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญ
- 4.3 วิเคราะห์สัญลักษณ์และองค์ประกอบของพิธีบายศรีสู่ขวัญในเชิงจริยศาสตร์
- 4.4 วิเคราะห์บทบาทของพิธีบายศรีสู่ขวัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ในสังคมไทย
- 4.5 วิเคราะห์คุณค่าทางจริยศาสตร์ของพิธีบายศรีสู่ขวัญต่อการดำเนินชีวิต
- 4.6 วิเคราะห์การประยุกต์คติความเชื่อและจริยศาสตร์ของพิธีบายศรีสู่ขวัญสู่สังคมร่วมสมัย

4.1 วิเคราะห์คติความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” ตามแนวจริยศาสตร์

4.1.1 วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องขวัญในฐานะสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ

ความเชื่อเรื่องขวัญมีบทบาทสำคัญในฐานะสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยมาตั้งแต่อดีต เพราะมนุษย์มีความต้องการความมั่นคงทางอารมณ์และความรู้สึกปลอดภัยในการดำเนินชีวิต เมื่อเกิดความทุกข์ ความหวาดกลัว หรือเผชิญกับเหตุการณ์ที่กระทบต่อจิตใจ คนไทยจึงเชื่อว่าขวัญอาจอ่อนหรือหลุดจากร่าง จำเป็นต้องมีพิธีบายศรีสู่ขวัญเพื่อเรียกขวัญกลับคืนมา ความเชื่อนี้สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของสังคมไทยในการเยียวยาสภาพจิตใจผ่านพิธีกรรมทางวัฒนธรรม (สุภาวดี จันทร์งาม, 2565 : 92)

ในเชิงจริยศาสตร์ ความเชื่อเรื่องขวัญทำหน้าที่เป็นกลไกสร้างความมั่นคงทางจิตใจและช่วยให้มนุษย์สามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนได้อย่างเหมาะสม พิธีบายศรีสู่ขวัญทำให้ผู้เข้าร่วมพิธีเกิดความรู้สึกว่าตนได้รับความรัก ความห่วงใย และการยอมรับจากครอบครัวและชุมชน สิ่งเหล่านี้

ช่วยลดความวิตกกังวลและเสริมสร้างพลังใจในการดำเนินชีวิต อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของมนุษย์ (อภิชาติ อินทร์รักษ์, 2564 : 88)

นอกจากนี้ เมื่อวิเคราะห์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ จะพบว่าความเชื่อเรื่องขวัญมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาสภาพจิตใจของมนุษย์ เพราะจิตใจที่มั่นคงย่อมส่งผลให้บุคคลสามารถใช้สติในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม แม้ว่าพระพุทธรูปศาสนาจะมีได้กล่าวถึง “ขวัญ” โดยตรง แต่แนวคิดเรื่องการสร้างกำลังใจและความมั่นคงทางจิตใจก็สอดคล้องกับหลักธรรมเรื่องสติและความไม่ประมาท ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธจริยศาสตร์ (พระมหาสมปอง มุทิโต, 2564 : 121)

4.1.2 วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องขวัญกับหลักความกตัญญู

พิธีบายศรีสู่ขวัญสะท้อนหลักความกตัญญูอย่างชัดเจน เพราะพิธีกรรมดังกล่าวเปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงความเคารพต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ ผ่านการรับพร การฟังโอวาท และการแสดงความนอบน้อมต่อผู้ใหญ่ ความเชื่อเรื่องขวัญจึงมิได้มีความหมายเฉพาะในมิติของความเชื่อทางจิตวิญญาณเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังคุณธรรมด้านความกตัญญูแก่สมาชิกในสังคมไทย (วรากร สุขสมบุรณ์, 2563 : 114)

ในเชิงวิเคราะห์ ความกตัญญูที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล เพราะผู้เข้าร่วมพิธีจะเกิดจิตสำนึกในการระลึกถึงพระคุณของผู้ที่มีบทบาทสำคัญในชีวิต การรับโอวาทจากผู้ใหญ่ทำให้บุคคลเกิดความตระหนักถึงหน้าที่ของตน และเห็นคุณค่าของความรัก ความเสียสละ และความห่วงใยที่ได้รับจากครอบครัวและสังคม (ศิริพร แสงทอง, 2566 : 130)

นอกจากนี้ ความกตัญญูยังมีคุณค่าในเชิงจริยศาสตร์ เพราะเป็นหลักธรรมที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้ประพฤติตนอย่างเหมาะสม บุคคลที่มีความกตัญญูย่อมมีแนวโน้มที่จะเคารพผู้อื่น รู้จักตอบแทนพระคุณ และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเมตตา ส่งผลให้สังคมเกิดความสงบสุขและมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในชุมชน (พระราชาวงษ์, 2563 : 146)

4.1.3 วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องขวัญกับหลักเมตตาและความสามัคคี

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นกิจกรรมที่สะท้อนหลักเมตตาและความสามัคคีของสังคมไทยอย่างเด่นชัด เพราะเป็นพิธีกรรมที่สมาชิกในครอบครัวและชุมชนต้องร่วมมือกันในการจัดเตรียมพิธี การประกอบพิธี และการให้กำลังใจแก่ผู้เข้าร่วมพิธี ความเชื่อเรื่องขวัญจึงทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคนในสังคมเข้าด้วยกัน (สุภาวดี จันทร์งาม, 2565 : 107)

ในเชิงจริยศาสตร์ การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมช่วยให้บุคคลเกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเหมาะสม เพราะทุกคนต่างมีบทบาทในการช่วยเหลือ สนับสนุน และสร้างบรรยากาศแห่งความปรารถนาดีต่อกัน การแสดงออกถึงความหวังใฝ่ฝันผ่านพิธีบายศรีสู่ขวัญจึงเป็นกระบวนการสร้างความสามัคคีและลดความขัดแย้งภายในชุมชน (อภิชาติ อินทร์รักษ์, 2564 : 102)

เมื่อพิจารณาตามแนวพุทธจริยศาสตร์ จะเห็นได้ว่าหลักเมตตาและความสามัคคีเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะช่วยให้มนุษย์สามารถลดอคติ ความเห็นแก่ตัว และความขัดแย้งระหว่างกัน พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมิใช่เพียงพิธีกรรมเพื่อสร้างสิริมงคลเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนไทย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2562 : 388)

4.1.4 วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องขวัญกับการดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรม

ความเชื่อเรื่องขวัญมีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยให้อยู่บนพื้นฐานแห่งศีลธรรมและความดีงาม เพราะพิธีบายศรีสู่ขวัญมักสอดแทรกคำสอนเกี่ยวกับการประพฤติตน การมีสติ และการดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท ผู้เข้าร่วมพิธีจึงได้รับการปลูกฝังให้ตระหนักถึงผลของการกระทำและความสำคัญของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรม (พระมหาสมปอง มุทิโต, 2564 : 145)

ในเชิงวิเคราะห์ พิธีบายศรีสู่ขวัญทำหน้าที่เสมือนกระบวนการอบรมทางศีลธรรมที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม เพราะคำสอนและโอวาทที่ปรากฏในพิธีกรรมมีลักษณะเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทั้งด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความอดทน และการเคารพผู้อื่น สิ่งเหล่านี้ช่วยให้บุคคลสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมและไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น (ศิริพร แสงทอง, 2566 : 142)

อีกทั้ง ความเชื่อเรื่องขวัญยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจกับพฤติกรรมของมนุษย์ กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีจิตใจที่มั่นคงและได้รับกำลังใจที่ดี ย่อมมีแนวโน้มที่จะประพฤติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรมมากขึ้น ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมีบทบาทในการพัฒนาทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมควบคู่กันไป อันเป็นเป้าหมายสำคัญของจริยศาสตร์ในการสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกายใจ และสังคม (พระราชวรมนี, 2563 : 171)

4.1.5 วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องขวัญกับการสืบทอดวัฒนธรรมไทย

ความเชื่อเรื่องขวัญในพิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นส่วนสำคัญของการสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เพราะพิธีกรรมดังกล่าวสะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ และค่านิยมที่สังคมไทยยึดถือมาอย่าง

ยาวนาน การประกอบพิธีเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียม ประเพณี และแนวคิดทางวัฒนธรรมผ่านการปฏิบัติจริง (วรากร สุขสมบูรณ์, 2563 : 139)

ในเชิงวิเคราะห์ พิธีบายศรีสู่ขวัญมิได้ทำหน้าที่เพียงรักษารูปแบบของพิธีกรรมเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่ถ่ายทอดคุณธรรมและค่านิยมทางสังคมจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของพิธี ผู้เข้าร่วมพิธีจะได้เรียนรู้เรื่องความกตัญญู ความเคารพผู้ใหญ่ ความสามัคคี และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทย (ศิริพร แสงทอง, 2566 : 155)

นอกจากนี้ การสืบทอดความเชื่อเรื่องขวัญยังมีคุณค่าในด้านการสร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย เพราะพิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาและแนวคิดเฉพาะของสังคมไทย การรักษาและสืบทอดพิธีกรรมดังกล่าวจึงช่วยให้สังคมไทยยังคงมีรากฐานทางวัฒนธรรมและจริยธรรมที่มั่นคงท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2562 : 427)

4.2 วิเคราะห์หลักคุณธรรมที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญ

4.2.1 วิเคราะห์หลักความกตัญญู

หลักความกตัญญูเป็นคุณธรรมสำคัญที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในพิธีบายศรีสู่ขวัญ เพราะพิธีกรรมดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมพิธีได้แสดงความเคารพต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ ผ่านการขอพร การรับโอวาท และการแสดงออกถึงความนอบน้อม ความเชื่อดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยให้ความสำคัญต่อการระลึกถึงพระคุณของบุคคลที่มีบทบาทในการดำรงชีวิตของตน (วรากร สุขสมบูรณ์, 2563 : 121)

ในเชิงจริยศาสตร์ ความกตัญญูถือเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์อันดีในสังคม เพราะบุคคลที่มีความกตัญญูย่อมรู้จักตอบแทนพระคุณ มีความเคารพผู้อื่น และปฏิบัติต่อบุคคลรอบข้างด้วยความจริงใจ พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงทำหน้าที่เป็นกลไกในการปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมให้แก่สมาชิกในสังคม โดยเฉพาะเยาวชนที่ได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงและการมีส่วนร่วมในพิธีกรรม (พระราชวรมนู, 2563 : 154)

นอกจากนี้ ความกตัญญูยังช่วยสร้างความมั่นคงทางสังคม เพราะทำให้เกิดความผูกพันระหว่างคนในครอบครัวและชุมชน ผู้ที่ตระหนักถึงพระคุณของผู้อื่นย่อมมีแนวโน้มที่จะประพฤติตนอย่างเหมาะสมและหลีกเลี่ยงการกระทำที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม (ศิริพร แสงทอง, 2566 : 118)

4.2.2 วิเคราะห์หลักเมตตาและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

พิธีบายศรีสู่ขวัญสะท้อนหลักเมตตาและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผ่านกระบวนการช่วยเหลือและการแสดงความรักปรารถนาดีต่อกันของสมาชิกในชุมชน การจัดเตรียมพิธีกรรมต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งการจัดสถานที่ การจัดเตรียมบายศรี และการร่วมประกอบพิธี สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเอื้ออาทรและความมีน้ำใจของคนในสังคมไทย (สุภาวดี จันทร์งาม, 2565 : 109)

ในเชิงวิเคราะห์ หลักเมตตาที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล เพราะการแสดงความรักและการให้กำลังใจแก่ผู้เข้าร่วมพิธีช่วยให้ความรู้สึกอบอุ่นและมั่นคงทางจิตใจ ความเมตตาจึงมิได้เป็นเพียงคุณธรรมส่วนบุคคล แต่ยังเป็นคุณค่าทางสังคมที่ช่วยสร้างความสมานฉันท์และลดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในชุมชน (อภิชาติ อินทร์รักษ์, 2564 : 111)

เมื่อพิจารณาตามแนวพุทธจริยศาสตร์ จะเห็นได้ว่าหลักเมตตาเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เพราะช่วยให้มนุษย์ลดความเห็นแก่ตัวและรู้จักคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมีคุณค่าในฐานะพื้นที่แห่งการแสดงออกถึงความเมตตาและความปรารถนาดีต่อกันในสังคมไทย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2562 : 389)

4.2.3 วิเคราะห์หลักความสามัคคี

หลักความสามัคคีเป็นคุณธรรมที่ปรากฏอย่างชัดเจนในพิธีบายศรีสู่ขวัญ เพราะพิธีกรรมดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือของสมาชิกในครอบครัวและชุมชน ตั้งแต่การจัดเตรียมพิธี การจัดสถานที่ ไปจนถึงการร่วมประกอบพิธีกรรม ทุกคนมีบทบาทและหน้าที่ร่วมกัน ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดเรื่องการพึ่งพาอาศัยกันในสังคมไทย (ศิริพร แสงทอง, 2566 : 132)

ในเชิงจริยศาสตร์ ความสามัคคีถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง เพราะการร่วมมือกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยสร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่ช่วยเชื่อมโยงผู้คนในชุมชนให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (พระมหาสมปอง มุทีโต, 2564 : 149)

นอกจากนี้ ความสามัคคียังมีบทบาทในการลดความขัดแย้งในสังคม เพราะการได้มีโอกาสพบปะ พูดคุย และร่วมกิจกรรมกัน ทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความสงบสุขและความเข้มแข็งของสังคมโดยรวม (พระราชวรมนี, 2563 : 177)

4.2.4 วิเคราะห์หลักความรับผิดชอบ

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสมาชิกในสังคม โดยเฉพาะในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต เช่น การบวช การแต่งงาน หรือการเริ่มต้นหน้าที่ใหม่ในชีวิต ซึ่งพิธีกรรมมักแฝงคำสอนเกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทของบุคคลในสังคม ทำให้ผู้เข้าร่วมพิธีเกิดความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และส่วนรวม (สุภาวดี จันทร์งาม, 2565 : 124)

ในเชิงวิเคราะห์ ความรับผิดชอบต่อที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญได้จำกัดอยู่เพียงหน้าที่ส่วนบุคคล แต่ยังคงครอบคลุมถึงความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะการดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องอาศัยการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การปลูกฝังให้บุคคลตระหนักถึงหน้าที่ของตนจึงช่วยให้สังคมเกิดความเป็นระเบียบและลดปัญหาความขัดแย้ง (อภิชาติ อินทร์รักษ์, 2564 : 118)

เมื่อพิจารณาตามแนวพุทธจริยศาสตร์ ความรับผิดชอบต่อถือเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้มนุษย์สามารถควบคุมตนเองและประพฤติตนอย่างเหมาะสม บุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อผู้มีสติในการดำเนินชีวิตและตระหนักถึงผลของการกระทำของตน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสังคมที่สงบสุขและมีคุณธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562 : 415)

4.2.5 วิเคราะห์หลักการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

พิธีบายศรีสู่ขวัญสะท้อนหลักการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ผ่านการให้เกียรติและการให้คุณค่าต่อบุคคลที่เข้าร่วมพิธี ผู้เข้าร่วมพิธีจะได้รับคำอวยพร การให้กำลังใจ และการปฏิบัติด้วยความเคารพ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยให้ความสำคัญต่อคุณค่าของมนุษย์และความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน (วรากร สุขสมบูรณ์, 2563 : 138)

ในเชิงจริยศาสตร์ การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือเป็นหลักสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะทำให้บุคคลตระหนักถึงคุณค่าและสิทธิของผู้อื่น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความอบอุ่น ความเข้าใจ และความเท่าเทียมกันในชุมชน (ศิริพร แสงทอง, 2566 : 147)

นอกจากนี้ การให้เกียรติและการยอมรับซึ่งกันและกันยังช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจแก่บุคคล เพราะมนุษย์ย่อมต้องการการยอมรับและความรู้สึกว่าคุณค่าในสังคม พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมีบทบาทในการสร้างความมั่นใจและพลังใจให้แก่ผู้เข้าร่วมพิธี อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านจิตใจและสังคม (พระมหาสมปอง มุทิโต, 2564 : 162)

4.3 วิเคราะห์บทบาทของพิธีบายศรีสู่ขวัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ในสังคมไทย

4.3.1 บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ในระดับครอบครัว

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยเฉพาะในมิติของความรัก ความผูกพัน และความเคารพระหว่างสมาชิกในครอบครัว พิธีกรรมทำหน้าที่เป็น “พื้นที่เชิงสัญลักษณ์” ที่เปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ใหญ่ และลูกหลานได้แสดงออกถึงความรู้สึกที่อาจไม่ได้แสดงในชีวิตประจำวัน

ในเชิงวิเคราะห์ พิธีนี้ช่วยยืนยันโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงบทบาท (role structure) ภายในครอบครัวอย่างชัดเจน เช่น บทบาทของผู้ให้พรและผู้รับพร ทำให้เกิดการตระหนักถึงความสัมพันธ์เชิงหน้าที่และคุณค่าของความเป็นครอบครัวเดียวกัน อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างทุนทางอารมณ์ (emotional capital) ที่ทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางจิตใจ นอกจากนี้ พิธีกรรมยังทำหน้าที่ลดช่องว่างทางความรู้สึกระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่มีความเร่งรีบและห่างเหินกันมากขึ้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงกลายเป็นพื้นที่ที่ช่วย “ฟื้นฟูความสัมพันธ์” ให้กลับมาแน่นแฟ้นอีกครั้ง

อีกประเด็นสำคัญคือ การแสดงความกตัญญูและการรับพรในพิธี ช่วยปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานที่เป็นแกนกลางของครอบครัวไทย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าครอบครัวเป็นสถาบันแรกของการเรียนรู้ทางจริยธรรมของมนุษย์ ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมิใช่เพียงพิธีกรรมเชิงความเชื่อ แต่เป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยธำรงความมั่นคงของสถาบันครอบครัวไทย (สุวรรณี ทองดี, 2565 : 88)

4.3.2 บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระดับชุมชน

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทอย่างมากในการสร้างความสัมพันธ์ระดับชุมชน เพราะเป็นพิธีที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนจำนวนมาก ทั้งการจัดเตรียม การประกอบพิธี และการร่วมแสดงความยินดี ทำให้เกิดการประสานงานและความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชนอย่างเป็นระบบ ในเชิงวิเคราะห์ พิธีกรรมนี้ทำหน้าที่เป็นกลไกสร้าง “ทุนทางสังคมแบบเครือข่าย” (network social capital) เพราะทำให้คนในชุมชนเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ความร่วมมือดังกล่าวช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มความสามัคคีในชุมชน

นอกจากนี้ พิธีบายศรีสู่ขวัญยังเป็นพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือทั้งทางวัตถุและจิตใจ เช่น การช่วยจัดเตรียมอุปกรณ์ การให้แรงงาน หรือการสนับสนุนด้านอาหาร ซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมการพึ่งพาอาศัยกันของสังคมไทย

อีกทั้ง พิธีกรรมยังช่วยสร้างบรรยากาศของความเป็น “ชุมชนเดียวกัน” (sense of community) ทำให้สมาชิกเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และมีความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง ในภาพรวม พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนทั้งในมิติทางสังคมและจิตใจ (กาญจนา ศรีวิไล, 2566 : 112)

4.3.3 บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัย

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัย โดยเฉพาะระหว่างผู้สูงอายุและเยาวชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทย ในเชิงวิเคราะห์ พิธีกรรมนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory learning) ที่ทำให้เยาวชนได้รับการถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติจริง ไม่ใช่เพียงการบอกเล่า แต่เป็นการซึมซับผ่านประสบการณ์ร่วมกันในพิธี ผู้สูงอายุมีบทบาทเป็น “ผู้ถ่ายทอดคุณค่า” (value transmitter) โดยผ่านคำอวยพร โอวาท และการให้ข้อคิด ส่วนเยาวชนมีบทบาทเป็น “ผู้รับและสืบทอด” ซึ่งทำให้เกิดความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างวัยยังช่วยลดช่องว่างทางความคิด เพราะพิธีกรรมสร้างพื้นที่กลางที่ทุกวัยสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างเท่าเทียม ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงเป็นกลไกสำคัญในการธำรงความสัมพันธ์เชิงรุ่น (intergenerational relation) ของสังคมไทย (นิพนธ์ เพชรแก้ว, 2564 : 96)

4.3.4 บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ทางอารมณ์และจิตใจ

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทอย่างลึกซึ้งในมิติทางอารมณ์และจิตใจ เพราะพิธีกรรมประกอบด้วยองค์ประกอบเชิงสัญลักษณ์ เช่น การผูกข้อมือ การกล่าวคำอวยพร และบรรยากาศแห่งความปรารถนาดี ซึ่งล้วนส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้เข้าร่วมพิธี

ในเชิงวิเคราะห์ พิธีกรรมนี้เป็นกระบวนการสร้าง “ความผูกพันทางอารมณ์ร่วม” (shared emotional bonding) ทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกถึงการได้รับการยอมรับ การดูแล และการให้คุณค่าจากผู้อื่น ความรู้สึกดังกล่าวช่วยลดความเครียด ความวิตกกังวล และเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ โดยเฉพาะในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต เช่น การเริ่มงาน การบวช หรือการเริ่มต้นชีวิตครอบครัวใหม่ นอกจากนี้ พิธีกรรมยังช่วยสร้างความรู้สึกปลอดภัยทางสังคม (social security feeling) เพราะผู้เข้าร่วมรับรู้ได้ว่าตนไม่ได้เผชิญชีวิตเพียงลำพัง แต่มีชุมชนคอยสนับสนุน ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมีบทบาทสำคัญในการเยียวยาและเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตใจของคนในสังคมไทย (วารุณี มั่นคง, 2563 : 141)

4.3.5 บทบาทในการธำรงอัตลักษณ์และความเป็นไทย

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของสังคมไทยอย่างเด่นชัด ทั้งในด้านความเชื่อเรื่องขวัญ การให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ และการยึดถือคุณธรรมพื้นฐานของสังคม

ในเชิงวิเคราะห์ พิธีกรรมนี้เป็น “พื้นที่ทางอัตลักษณ์ร่วม” (collective identity space) ที่ทำให้สมาชิกในสังคมเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเดียวกัน และตระหนักถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตน พิธีบายศรีสู่ขวัญยังช่วยธำรงคุณค่าทางจริยธรรม เช่น ความกตัญญู ความเคารพผู้ใหญ่ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของความเป็นไทย

นอกจากนี้ ในบริบทของสังคมสมัยใหม่ พิธีกรรมยังทำหน้าที่เป็น “ตัวต้านทานทางวัฒนธรรม” (cultural resilience) ที่ช่วยรักษาเอกลักษณ์ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมิได้เป็นเพียงพิธีกรรมพื้นบ้าน แต่เป็นกลไกสำคัญในการธำรงอัตลักษณ์และความต่อเนื่องของวัฒนธรรมไทย (ชลธิชา บุญเรือง, 2567 : 119)

4.4 การตีความคติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามหลักจริยศาสตร์พุทธ

4.4.1 บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์เชิงเครือญาติและครอบครัว

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างและธำรงความสัมพันธ์เชิงเครือญาติและครอบครัวในสังคมไทย โดยทำหน้าที่เป็น “พิธีกรรมเชิงรวมศูนย์ความสัมพันธ์” ที่เปิดพื้นที่ให้สมาชิกในครอบครัวได้กลับมาพบปะ แสดงออกถึงความรัก ความเคารพ และความผูกพันที่มีต่อกันอย่างเป็นรูปธรรม แม้ในชีวิตประจำวันความสัมพันธ์อาจถูกกลดทอนด้วยภาระหน้าที่และความเร่งรีบ แต่พิธีบายศรีสู่ขวัญช่วยทำให้ความสัมพันธ์ดังกล่าวถูก “ยืนยันใหม่” ผ่านพิธีกรรมทางสัญลักษณ์

ในเชิงวิเคราะห์ พิธีกรรมนี้ทำหน้าที่เป็นกลไกทางสังคมในการฟื้นฟูความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ (kinship revitalization mechanism) โดยใช้กระบวนการรวมตัวของสมาชิกในครอบครัวเป็นเครื่องมือสร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน (sense of belonging) อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ในการสื่อสารความรู้สึกที่อาจไม่ได้แสดงออกในชีวิตประจำวัน เช่น ความห่วงใย ความกตัญญู และความภาคภูมิใจในสายสัมพันธ์ครอบครัว

ตัวอย่างเชิงประเด็นที่สะท้อนบทบาทดังกล่าว ได้แก่

- การที่สมาชิกครอบครัวที่อยู่ต่างจังหวัดหรือทำงานไกลบ้านเดินทางกลับมาร่วมพิธี

- การที่ผู้ใหญ่ในตระกูลเป็นผู้ให้พรและผูกข้อมือแก่ลูกหลานในโอกาสสำคัญของชีวิต
- การที่ญาติพี่น้องมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมเครื่องบายศรีและสถานที่ประกอบพิธี
- การที่พิธีกรรมถูกใช้เป็น “จุดรวมญาติ” ในงานมงคลหรือการเปลี่ยนผ่านของชีวิต
- การที่มีการกล่าวโอวาทเพื่อเตือนสติและยับยั้งบาปทหน้าทีของสมาชิกในครอบครัว

เมื่อพิจารณาในมิติทางจริยศาสตร์ พิธีบายศรีสู่ขวัญยังทำหน้าที่เสริมสร้างคุณธรรมพื้นฐานของครอบครัว ได้แก่ ความกตัญญู ความเคารพผู้ใหญ่ และความรับผิดชอบต่อกัน ซึ่งเป็นโครงสร้างจริยธรรมที่ทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและต่อเนื่อง ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่ได้รับการฟื้นฟูผ่านพิธีกรรมนี้จึงมิใช่เพียงความสัมพันธ์ทางสายเลือด แต่เป็น “ความสัมพันธ์เชิงคุณค่า” ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความหมายทางจิตใจและวัฒนธรรมร่วมกัน (สุภาวดี จันทร์งาม, 2565 : 94)

ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมิได้เป็นเพียงพิธีกรรมเชิงความเชื่อ แต่เป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยรักษาความมั่นคงของสถาบันครอบครัวไทย ผ่านการสร้าง การยืนยัน และการฟื้นฟูความสัมพันธ์เชิงเครือญาติอย่างต่อเนื่อง

4.4.2 บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์เชิงชุมชนและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทสำคัญในระดับชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงคนในพื้นที่ให้เกิดความรู้สึกเป็น “พวกเดียวกัน” (collective identity) และสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (unity) ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพิธีกรรมร่วมกัน พิธีนี้จึงไม่ใช่เพียงกิจกรรมส่วนบุคคลหรือครอบครัว แต่เป็นกิจกรรมสาธารณะที่สะท้อนโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนไทยอย่างชัดเจน

ในเชิงวิเคราะห์ พิธีบายศรีสู่ขวัญทำหน้าที่เป็น “พื้นที่ทางสังคมเชิงปฏิบัติ” (practical social space) ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ร่วมมือกันในหลายมิติ ทั้งด้านแรงงาน เวลา ทรัพยากร และจิตใจ การร่วมมือดังกล่าวก่อให้เกิดทุนทางสังคม (social capital) ที่สำคัญ ได้แก่ ความไว้วางใจ (trust) ความช่วยเหลือเกื้อกูล (reciprocity) และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของชุมชน

ตัวอย่างเชิงประเด็นที่สะท้อนบทบาทดังกล่าว ได้แก่

- การที่คนในชุมชนร่วมกันจัดทำเครื่องบายศรีและตกแต่งสถานที่พิธี
- การแบ่งหน้าที่ในการประกอบพิธี เช่น ผู้ประกอบพิธี ผู้ช่วยพิธี และผู้ดูแลอาหาร
- การระดมทรัพยากรจากหลายครัวเรือนเพื่อสนับสนุนงานพิธี
- การที่ชาวบ้านเข้าร่วมพิธีโดยไม่จำเป็นต้องมีความเกี่ยวข้องทางสายเลือดโดยตรง
- การใช้พิธีเป็นโอกาสในการพบปะ พูดคุย และสร้างเครือข่ายทางสังคม

ในมิติทางจริยศาสตร์ พิธีบายศรีสู่ขวัญยังทำหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมเชิงชุมชน ได้แก่ ความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเป็นคุณธรรมที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของสังคมที่พึ่งพาอาศัยกัน การมีส่วนร่วมในพิธีทำให้บุคคลตระหนักว่าตนมิได้อยู่โดดเดี่ยว แต่เป็นส่วนหนึ่งของระบบความสัมพันธ์ที่ต้องเกื้อหนุนกัน

นอกจากนี้ พิธีกรรมยังมีบทบาทในการลดความแปลกแยกทางสังคม (social alienation) โดยการสร้างพื้นที่ให้ผู้คนได้มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไม่เป็นทางการ ทำให้เกิดความคุ้นเคยและความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในชุมชนมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถจัดการปัญหาภายในได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2567 : 72)

ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้าง “ความเป็นชุมชนเดียวกัน” ทั้งในเชิงโครงสร้างและเชิงจิตสำนึก ทำให้สังคมไทยยังรักษาความสัมพันธ์แบบเครือข่ายและความร่วมมือไว้ได้อย่างต่อเนื่องท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่

4.4.3 บทบาทในการลดความขัดแย้งและสร้างความสมานฉันท์

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทสำคัญในฐานะ “กลไกทางวัฒนธรรมเพื่อการประนีประนอม” ที่ช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความสมานฉันท์ในสังคมไทย โดยเฉพาะในระดับครอบครัวและชุมชน พิธีกรรมนี้เปิดพื้นที่ให้บุคคลที่อาจมีความตึงเครียดทางความสัมพันธ์ได้กลับมาพบกันในบรรยากาศที่เป็นมงคล อ่อนโยน และเต็มไปด้วยความปรารถนาดี ส่งผลให้ความขัดแย้งถูกบรรเทาลงผ่านกระบวนการเชิงสัญลักษณ์และพิธีกรรม

ในเชิงวิเคราะห์ พิธีบายศรีสู่ขวัญทำหน้าที่เป็น “พื้นที่กลางทางสังคม” (neutral social space) ที่ลดอิทธิพลของอารมณ์เชิงลบ เช่น ความโกรธ ความไม่เข้าใจ หรือความขัดแย้งเชิงอำนาจ โดยเปลี่ยนบริบทของความสัมพันธ์จากความตึงเครียดไปสู่ความเมตตาและการให้อภัย พิธีกรรมจึงมี

ลักษณะเป็นกระบวนการฟื้นฟูความสัมพันธ์ (relational restoration process) มากกว่าการตัดสินหรือการลงโทษ

ตัวอย่างเชิงประเด็นที่สะท้อนบทบาทดังกล่าว ได้แก่

- การใช้พิธีบายศรีสู่ขวัญในโอกาสที่ครอบครัวต้องการ “ปรับความเข้าใจ” ระหว่างสมาชิก
- การเชิญผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายที่มีความเห็นต่างมาร่วมพิธีเพื่อสร้างบรรยากาศร่วม
- การกล่าวคำอวยพรและคำให้ศีลให้พรเพื่อแทนที่ความขัดแย้งด้วยความปรารถนาดี
- การผูกข้อมือเพื่อสื่อถึงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ใหม่อย่างเป็นมงคล
- การใช้พิธีเป็นจุดเริ่มต้นของการ “เริ่มต้นใหม่” ในความสัมพันธ์ที่เคยมีปัญหา

ในมิติทางจิตวิทยา พิธีบายศรีสู่ขวัญสะท้อนหลักธรรมของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เช่น การให้อภัย ความอดทน และความไม่ยึดมั่นในอัตตา (ego reduction) ซึ่งช่วยให้บุคคลสามารถลดทอนความยึดถือในความคิดของตนเองและเปิดรับความเข้าใจจากผู้อื่นมากขึ้น การกระทำเชิงพิธีกรรมจึงมีผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ พิธีกรรมยังมีบทบาทในการสร้าง “บรรยากาศทางศีลธรรมร่วม” (shared moral atmosphere) ที่เอื้อต่อการปรองดอง เพราะทุกองค์ประกอบของพิธี ตั้งแต่ดนตรี คำกล่าว บายศรี ไปจนถึงการผูกข้อมือ ล้วนส่งเสริมความรู้สึกสงบ เย็น และเป็นมงคล ทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดความรู้สึกอยากประนีประนอมมากกว่าการเผชิญหน้า

ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมิใช่เพียงพิธีกรรมเชิงสัญลักษณ์ แต่เป็นกลไกทางสังคมที่มีประสิทธิภาพในการลดความขัดแย้ง ฟื้นฟูความสัมพันธ์ และสร้างความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนในสังคมไทย (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2565 : 103)

4.4.4 บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์เชิงอารมณ์และจิตใจ

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทสำคัญในมิติของความสัมพันธ์เชิงอารมณ์และจิตใจ โดยทำหน้าที่เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่ช่วยเชื่อมโยงความรู้สึกของทุกคนเข้าด้วยกันอย่างลึกซึ้ง พิธีกรรมนี้มิได้มุ่งเน้นเพียงการสื่อสารเชิงเหตุผล แต่เน้นการสื่อสารเชิงอารมณ์ผ่านสัญลักษณ์ เสียง คำกล่าว

และการปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อสภาพจิตใจของผู้เข้าร่วมพิธี ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย และเป็นที่ยอมรับในสังคม

ในเชิงวิเคราะห์ พิธีบายศรีสู่ขวัญทำหน้าที่เป็น “พื้นที่สร้างความผูกพันทางอารมณ์ร่วม” (shared emotional bonding space) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกเชื่อมโยงกับผู้อื่นผ่านประสบการณ์ร่วมในพิธีกรรม ความรู้สึกดังกล่าวมีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาว เพราะอารมณ์ที่เกิดขึ้นในพิธีมีลักษณะเข้มข้นและถูกจดจำได้ง่ายกว่าประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

ตัวอย่างเชิงประเด็นที่สะท้อนบทบาทดังกล่าว ได้แก่

- การผูกข้อมือที่สื่อถึงความห่วงใยและความปรารถนาดีระหว่างผู้ร่วมพิธี
- การกล่าวคำอวยพรที่สร้างความรู้สึกมั่นคงทางจิตใจแก่ผู้รับพร
- บรรยากาศของเสียงดนตรีพื้นบ้านที่ช่วยกระตุ้นความรู้สึกสงบและศรัทธา
- การแสดงออกทางอารมณ์ เช่น ความซาบซึ้งหรือการหลั่งน้ำตาในพิธี
- การสัมผัสเชิงสัญลักษณ์ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้เยาว์ที่แสดงถึงความผูกพันทางใจ

ในมิติทางจิตวิทยา ความสัมพันธ์เชิงอารมณ์ที่เกิดขึ้นในพิธีบายศรีสู่ขวัญมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรมของบุคคล เพราะอารมณ์เชิงบวก เช่น ความรัก ความเมตตา และความซาบซึ้งสามารถหล่อหลอมพฤติกรรมให้โน้มเอียงไปในทางที่ดีงาม ทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะประพฤติดีต่อผู้อื่นมากขึ้น และลดพฤติกรรมที่เกิดจากความเห็นแก่ตัว

นอกจากนี้ พิธีกรรมยังมีบทบาทในการเสริมสร้าง “ความมั่นคงทางจิตวิญญาณ” (spiritual security) ของผู้เข้าร่วมพิธี โดยเฉพาะในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต เช่น การเริ่มต้นงานใหม่ การบวชหรือการแต่งงาน พิธีบายศรีสู่ขวัญช่วยลดความวิตกกังวลและเพิ่มความมั่นใจในตนเองผ่านการได้รับการยอมรับจากสังคมและครอบครัว

อีกทั้ง การมีส่วนร่วมในพิธียังช่วยสร้างประสบการณ์ทางอารมณ์ร่วมที่ทำให้เกิดความผูกพันระหว่างบุคคลอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของความสัมพันธ์ทางสังคมในระยะยาว ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมิใช่เพียงพิธีกรรมทางความเชื่อ แต่เป็นกระบวนการทางสังคมที่มีผลต่อการสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์เชิงอารมณ์และจิตใจของคนไทยอย่างลึกซึ้ง (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2564 : 119)

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการธำรงความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมและการสร้างอัตลักษณ์ของสังคมไทย โดยทำหน้าที่เป็น “ระบบสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม” ที่สะท้อนความเชื่อ

ค่านิยม และวิถีชีวิตของคนไทยที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน พิธีกรรมนี้ไม่เพียงเป็นการประกอบพิธี เพื่อความเป็นสิริมงคลเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการทางสังคมที่ช่วยยืนยันความเป็นไทยผ่านการปฏิบัติร่วมกันของผู้คนในชุมชน

ในเชิงวิเคราะห์ พิธีบายศรีสู่ขวัญทำหน้าที่เป็น “พื้นที่สร้างอัตลักษณ์ร่วม” (collective identity formation space) ที่ทำให้สมาชิกในสังคมรับรู้ถึงความเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเดียวกันผ่านสัญลักษณ์ พิธีกรรม ภาษา และความเชื่อร่วมกัน พิธีกรรมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาความต่อเนื่องของวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสมัยใหม่

ตัวอย่างเชิงประเด็นที่สะท้อนบทบาทดังกล่าว ได้แก่

- การใช้ “บายศรี” เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นสิริมงคลในพิธีสำคัญของชีวิต
- การถ่ายทอดรูปแบบพิธีกรรมจากผู้สูงอายุสู่เยาวชนในชุมชน
- การใช้ภาษา คำกล่าว และบทสวดที่มีรากฐานจากวัฒนธรรมท้องถิ่น
- การรวมตัวของคนในชุมชนเพื่อปฏิบัติพิธีร่วมกันในโอกาสสำคัญ
- การรักษารูปแบบพิธีกรรมดั้งเดิมแม้ในบริบทสังคมสมัยใหม่

ในมิติทางจิตวิทยา พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐานของความเป็นไทย เช่น ความกตัญญู ความเคารพผู้ใหญ่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความสามัคคี ซึ่งคุณค่าเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของอัตลักษณ์ทางสังคมไทย การปฏิบัติพิธีกรรมร่วมกันจึงเป็นการเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่เกิดขึ้นผ่านประสบการณ์จริง มากกว่าการเรียนรู้เชิงทฤษฎี

นอกจากนี้ พิธีบายศรีสู่ขวัญยังมีบทบาทเป็น “กลไกการต้านทานการกลืนกลายทางวัฒนธรรม” (cultural resistance mechanism) ในยุคโลกาภิวัตน์ เพราะช่วยให้สังคมไทยยังคงรักษารูปแบบความสัมพันธ์และระบบความคิดดั้งเดิมไว้ได้ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว

ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมิใช่เพียงพิธีกรรมเชิงความเชื่อ แต่เป็นรากฐานสำคัญของการธำรงอัตลักษณ์ไทยและความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรม ที่ทำให้สังคมไทยสามารถรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของตนไว้ได้อย่างต่อเนื่องและมั่นคง (สถาบันไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2567 : 84)

4.5 การสะท้อนคุณค่าทางจริยธรรมจากคติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญ

4.5.1 คุณค่าด้านการปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีคุณค่าทางจริยศาสตร์อย่างเด่นชัดในฐานะกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ โดยทำหน้าที่ถ่ายทอดค่านิยมทางสังคมผ่านพิธีกรรมที่ผู้เข้าร่วมสามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ตรง ทั้งการเห็น การฟัง และการมีส่วนร่วม ซึ่งทำให้คุณธรรมไม่เป็นเพียงความรู้เชิงทฤษฎี แต่กลายเป็นพฤติกรรมที่ถูกหล่อหลอมในชีวิตจริงของบุคคล ในเชิงวิเคราะห์ คุณค่าดังกล่าวสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การปลูกฝังความกตัญญูและการเคารพผู้มีพระคุณ

พิธีบายศรีสู่ขวัญทำหน้าที่เน้นย้ำความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้กับผู้รับ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้เยาว์ ผ่านการให้พร การกล่าวโอวาท และการแสดงความเคารพในพิธีกรรม ทำให้ผู้เข้าร่วมตระหนักถึงพระคุณของพ่อแม่ ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชีวิต ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรมและไม่ลืมคุณคน (สุวรรณี ทองดี, 2565 : 97)

2. การปลูกฝังความมีวินัย ความอดทน และความรับผิดชอบ

กระบวนการจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญต้องอาศัยความร่วมมือและความเป็นระเบียบของผู้เข้าร่วม ตั้งแต่การเตรียมงานจนถึงการประกอบพิธี ทำให้บุคคลเรียนรู้การควบคุมตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสม คุณธรรมเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตในสังคมที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน (กาญจนา ศรีวิไล, 2566 : 95)

3. การปลูกฝังความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ และจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม

พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ผู้คนแสดงออกถึงความเมตตาและความเอื้อเฟื้อผ่านการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน เช่น การร่วมจัดเตรียมพิธี การให้กำลังใจ และการแสดงความยินดี สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ทำให้บุคคลตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และควรประพฤติตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2565 : 108)

ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกทางวัฒนธรรมที่ช่วยปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานให้แก่สมาชิกในสังคมไทยอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

4.5.2 คุณค่าด้านการสร้างสติและการตระหนักรู้ในการดำเนินชีวิต

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีคุณค่าทางจริยศาสตร์ในฐานะกระบวนการที่ช่วยกระตุ้น “สติ” และ “การตระหนักรู้” (awareness) ในการดำเนินชีวิตของบุคคล โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงผ่าน เช่น การเริ่มต้นหน้าที่ใหม่ การเดินทาง การบวช หรือการเปลี่ยนสถานภาพทางสังคม พิธีกรรมจึงทำ

หน้าที่เสมือนจุดหยุดทางจิตใจที่ทำให้บุคคลได้ทบทวนตนเองและตระหนักถึงความหมายของชีวิตมากขึ้น

ในเชิงวิเคราะห์ พิธีบายศรีสู่ขวัญสามารถอธิบายได้ว่าเป็น “พื้นที่ทางสังคมแห่งการตั้งสติ” (mindfulness-oriented social space) ที่ลดความเร่งรีบของชีวิตประจำวัน และเปิดโอกาสให้บุคคลได้อยู่กับปัจจุบันผ่านพิธีกรรมที่มีโครงสร้างชัดเจน เช่น การฟังคำอวยพร การรับการผูกข้อมือ และการมีส่วนร่วมในบรรยากาศพิธี ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ช่วยให้จิตใจเกิดความนิ่งและพร้อมต่อการรับรู้คุณค่าของชีวิต

1. การกระตุ้นให้เกิดการหยุดคิดและทบทวนตนเอง

พิธีบายศรีสู่ขวัญทำให้บุคคลเกิดช่วงเวลาของการ “หยุด” จากภาวะชีวิตและหันกลับมาพิจารณาตนเอง ผ่านคำสอนและโอวาทจากผู้ใหญ่ ซึ่งมีสะท้อนถึงหลักการดำเนินชีวิตอย่างระมัดระวังและมีคุณธรรม การหยุดคิดเช่นนี้ช่วยให้บุคคลตระหนักถึงพฤติกรรมของตนในอดีตและแนวทางในอนาคต (กาญจนา ศรีวิไล, 2566 : 101)

2. การสร้างความตระหนักรู้ต่อผลของการกระทำ

พิธีกรรมช่วยเน้นย้ำแนวคิดเรื่องเหตุและผลในชีวิต โดยคำกล่าวและคำอวยพรในพิธีมักสะท้อนให้เห็นว่าการกระทำที่ดีจะนำไปสู่ผลดี และการกระทำที่ไม่เหมาะสมย่อมส่งผลต่อชีวิตของตนและผู้อื่น ทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตมากขึ้น และมีแนวโน้มใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2565 : 114)

3. การเสริมสร้างการดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท

พิธีบายศรีสู่ขวัญช่วยปลูกฝังแนวคิดเรื่องความไม่ประมาท (heedfulness) ผ่านการเตือนสติจากผู้ใหญ่ในพิธี ทำให้บุคคลตระหนักว่าชีวิตมีความไม่แน่นอนและต้องดำเนินอย่างรอบคอบ การรับรู้ดังกล่าวส่งผลให้บุคคลมีความระมัดระวังในการใช้ชีวิตมากขึ้น ทั้งในด้านการงาน การเรียน และความสัมพันธ์ทางสังคม (สุวรรณี ทองดี, 2565 : 104)

ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ช่วยพัฒนาสติและการตระหนักรู้ของมนุษย์ ทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความหมาย มีเหตุผล และมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

4.5.3 คุณค่าด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีคุณค่าทางจริยศาสตร์ที่สำคัญในด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม โดยทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงบุคคล ครอบครัว และชุมชนเข้าด้วยกันอย่างเป็น

ระบบ พิธีกรรมนี้ไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมเชิงความเชื่อ แต่เป็น “พื้นที่ทางสังคมร่วม” ที่เปิดโอกาสให้ผู้คนได้แสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อ ความเคารพ และความปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งเป็นรากฐานของความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมไทย

ในเชิงวิเคราะห์ พิธีบายศรีสู่ขวัญสามารถอธิบายได้ว่าเป็น “กระบวนการสร้างทุนทางสังคม” (social capital formation process) ที่ทำให้เกิดความไว้วางใจ (trust) ความร่วมมือ (cooperation) และความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย (social network) ระหว่างสมาชิกในสังคม ผ่านการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

1. การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

พิธีบายศรีสู่ขวัญเปิดโอกาสให้บุคคลจากหลากหลายบทบาทในสังคมได้มาพบปะ และมีปฏิสัมพันธ์กัน ทั้งญาติ พ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อนบ้าน และสมาชิกชุมชน ทำให้เกิดการขยายเครือข่ายทางสังคม และเพิ่มความคุ้นเคยระหว่างกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานของความร่วมมือในอนาคต (กาญจนา ศรีวิไล, 2566 : 108)

2. การส่งเสริมความไว้วางใจและความร่วมมือในชุมชน

การมีส่วนร่วมในพิธีกรรม เช่น การช่วยจัดเตรียม การร่วมประกอบพิธี และการแสดงความยินดี ทำให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น เพราะทุกฝ่ายมีบทบาทพร้อมในการสร้างพิธีกรรมเดียวกัน ความไว้วางใจนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2565 : 118)

3. การสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

พิธีบายศรีสู่ขวัญช่วยให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่า ตนเองไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นส่วนหนึ่งของระบบความสัมพันธ์ที่ใหญ่กว่า ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวหรือชุมชน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งนี้ช่วยลดความแปลกแยกทางสังคม และส่งเสริมความผูกพันระหว่างบุคคลในระยะยาว (สุวรรณี ทองดี, 2565 : 112)

ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมให้เกิดความเข้มแข็ง ผ่านการสร้างเครือข่าย ความไว้วางใจ และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งเดียวกันของคนในสังคมไทย

4.5.4 คุณค่าด้านการพัฒนาจิตใจและความมั่นคงทางอารมณ์

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีคุณค่าทางจิตวิทยาในด้านการพัฒนาจิตใจและความมั่นคงทางอารมณ์ของบุคคลอย่างลึกซึ้ง โดยทำหน้าที่เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่ช่วยประคับประคองสภาพจิตใจ

ลดความวิตกกังวล และเสริมสร้างความรู้สึกรับประกันภายในใจของผู้เข้าร่วมพิธี โดยเฉพาะในช่วงเวลาสำคัญของชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทหรือสถานภาพทางสังคม

ในเชิงวิเคราะห์ พิธีบายศรีสู่ขวัญสามารถอธิบายได้ว่าเป็น “กระบวนการเยียวยาทางจิตสังคมเชิงพิธีกรรม” (ritual psychosocial healing process) ที่ใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น บายศรี คำอวยพร และการผูกข้อมือ เพื่อสร้างความรู้สึกลดท้อถอยทางจิตใจให้แก่บุคคล การได้รับการยอมรับจากครอบครัวและชุมชนผ่านพิธีกรรมมีผลโดยตรงต่อความมั่นคงทางอารมณ์ของผู้เข้าร่วม

1. การลดความวิตกกังวลและความเครียดทางจิตใจ

พิธีบายศรีสู่ขวัญช่วยลดความตึงเครียดของผู้เข้าร่วมพิธีผ่านบรรยากาศที่สงบ อ่อนโยน และเต็มไปด้วยความปรารถนาดีจากผู้ครอบครัว กระบวนการนี้ช่วยให้บุคคลรู้สึกผ่อนคลาย และสามารถจัดการกับความกังวลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้ดีขึ้น (กาญจนา ศรีวิไล, 2566 : 113)

2. การเสริมสร้างความมั่นใจและคุณค่าในตนเอง

การได้รับคำอวยพรและการยอมรับจากผู้ใหญ่ในพิธี ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของสังคม ความรู้สึกนี้ส่งผลให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิต และกล้าที่จะเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ มากขึ้น (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2565 : 121)

3. การพัฒนาความมั่นคงทางอารมณ์ผ่านความผูกพันทางสังคม

พิธีกรรมช่วยสร้างความผูกพันระหว่างบุคคลในระดับครอบครัวและชุมชน ซึ่งความผูกพันนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ บุคคลที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมอย่างต่อเนื่องจะมีความสามารถในการจัดการอารมณ์และปรับตัวต่อสถานการณ์ชีวิตได้ดีกว่า (สุวรรณี ทองดี, 2565 : 116)

ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ช่วยพัฒนาจิตใจ และสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ให้แก่บุคคล ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล มีความสงบภายใน และพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของชีวิตอย่างมีสติ

4.5.5 คุณค่าด้านการธำรงความหมายของชีวิตและอัตลักษณ์ตนเอง

พิธีบายศรีสู่ขวัญมีคุณค่าทางจริยศาสตร์ในมิติของการธำรง “ความหมายของชีวิต” และ “อัตลักษณ์ตนเอง” โดยทำหน้าที่เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่ช่วยให้บุคคลตระหนักถึงคุณค่าและบทบาทของตนในสังคม ผ่านการยอมรับจากครอบครัวและชุมชน พิธีกรรมนี้จึงมิได้เป็นเพียงการ

ประกอบพิธีเพื่อความเป็นสิริมงคล แต่ยังเป็นที่ยืนยันสถานะและตัวตนของบุคคลในเชิงสังคมและจิตใจอย่างเป็นรูปธรรม

ในเชิงวิเคราะห์ พิธีบายศรีสู่ขวัญสามารถอธิบายได้ว่าเป็น “กระบวนการสร้างอัตลักษณ์เชิงคุณค่า” (value-based identity formation process) ที่ทำให้บุคคลรับรู้ชีวิตของตนมีความหมายผ่านความสัมพันธ์กับผู้อื่น และมีคุณค่าในฐานะสมาชิกของครอบครัวและชุมชน การได้รับการผูกข้อมือ การกล่าวอวยพร และการมีส่วนร่วมในพิธีกรรม ล้วนเป็นสัญลักษณ์ที่ช่วยยืนยันตัวตนของบุคคลในบริบททางสังคม

1. การยืนยันบทบาทและสถานะของบุคคลในสังคม

พิธีบายศรีสู่ขวัญทำหน้าที่เป็นกลไกในการยืนยันสถานะของบุคคลในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต เช่น การเริ่มงาน การเรียนจบ หรือการเข้าสู่บทบาทใหม่ในสังคม ทำให้บุคคลเกิดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีทิศทาง (กาญจนา ศรีวีไล, 2566 : 119)

2. การสร้างความรู้สึกว่าชีวิตมีความหมาย

การได้รับการยอมรับจากครอบครัวและชุมชนผ่านพิธีกรรม ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าชีวิตของตนมีคุณค่าและมีความหมายต่อผู้อื่น ความรู้สึกนี้ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย และลดความรู้สึกว่างเปล่าทางจิตใจ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2565 : 125)

3. การหล่อหลอมอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรม

พิธีบายศรีสู่ขวัญช่วยหล่อหลอมอัตลักษณ์ของบุคคลให้สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมไทย ผ่านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในพิธีกรรม เช่น ความกตัญญู ความเคารพผู้ใหญ่ และความสามัคคี ทำให้บุคคลมีความเข้าใจตนเองในฐานะ “คนไทย” ที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมร่วมกัน (สุวรรณี ทองดี, 2565 : 120)

ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมีบทบาทสำคัญในการธำรงความหมายของชีวิตและการสร้างอัตลักษณ์ตนเองของบุคคล ผ่านกระบวนการยอมรับทางสังคมและการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งช่วยให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความหมาย มั่นคง และสอดคล้องกับบริบททางสังคมของตนเอง

4.6 วิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์

เมื่อพิจารณาภาพรวมของคติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์ พบว่า พิธีกรรมดังกล่าวเป็นระบบความเชื่อที่มีโครงสร้างทางคุณค่าทางศีลธรรมแฝงอยู่ในทุกองค์ประกอบ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” การเรียกขวัญ การผูกข้อมือ หรือการกล่าวคำอวยพร ล้วนมีนัยสำคัญในการกำกับพฤติกรรมมนุษย์ให้ดำเนินไปในทิศทางที่ดีงามและสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมไทย

ในเชิงวิเคราะห์ คติความเชื่อเรื่องขวัญมิได้เป็นเพียงความเชื่อเหนือธรรมชาติ แต่เป็น “กรอบอธิบายเชิงจริยธรรม” ที่ทำให้มนุษย์เข้าใจตนเองในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย จิตใจ และสังคม การเชื่อว่าขวัญสามารถเสื่อมหรือหลุดหายได้ ทำให้เกิดแนวคิดเรื่องการดูแลจิตใจ การมีสติ และการดำเนินชีวิตอย่างระมัดระวัง ซึ่งสอดคล้องกับหลักจริยศาสตร์ที่มุ่งเน้นการควบคุมตนเองและการกระทำที่มีความรับผิดชอบ

นอกจากนี้ พิธีบายศรีสู่ขวัญยังสะท้อนคติความเชื่อที่เชื่อมโยงระหว่าง “บุคคล-ชุมชน-สังคม” โดยมองว่าการดำรงชีวิตที่ดีต้องอาศัยความสมดุลระหว่างทั้งสามส่วน การประกอบพิธีกรรมจึงเป็นการฟื้นฟูความสมดุลดังกล่าว และทำให้บุคคลกลับคืนสู่ภาวะที่เหมาะสมทั้งทางกายใจ และสังคม

ในมิติทางจริยศาสตร์ พิธีบายศรีสู่ขวัญทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการ “ขัดเกลาทางสังคม” (social moralization) โดยถ่ายทอดคุณธรรมผ่านพิธีกรรม เช่น ความกตัญญู ความเคารพผู้ใหญ่ ความสามัคคี และความเอื้อเฟื้อ ซึ่งคุณค่าเหล่านี้ไม่ได้ถูกสอนผ่านคำอธิบายเชิงนามธรรมเพียงอย่างเดียว แต่ถูกทำให้เกิดขึ้นจริงผ่านประสบการณ์ร่วมในพิธีกรรม

คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์จึงเป็นระบบความคิดที่ทำหน้าที่ทั้งอธิบายโลกและกำกับพฤติกรรมมนุษย์ในเวลาเดียวกัน โดยเชื่อมโยงความเชื่อทางวัฒนธรรมเข้ากับหลักคุณธรรมอย่างแนบแน่น ส่งผลให้พิธีกรรมนี้ยังคงมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมจริยธรรมและวิถีชีวิตของสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคติความเชื่อที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญ วิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง และสังเคราะห์คุณค่าทางศีลธรรมที่แฝงอยู่ในพิธีกรรมดังกล่าว ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม ชุมชน โดยอาศัยกรอบแนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์เป็นฐานในการตีความ จากการศึกษาข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) พบว่า พิธีบายศรีสู่ขวัญมิใช่เพียงพิธีกรรมพื้นบ้านเพื่อเรียกขวัญหรือเสริมสิริมงคลเท่านั้น หากแต่เป็น “ระบบความหมาย” ทางวัฒนธรรมที่บรรจุคุณค่าทางจริยธรรมไว้อย่างลุ่มลึก พิธีกรรมดังกล่าวสะท้อนโลกทัศน์เรื่อง “ขวัญ” ในฐานะพลังชีวิต ความมั่นคงทางจิตใจ และศูนย์รวมคุณค่าภายในของมนุษย์ การเรียกขวัญจึงเป็นสัญลักษณ์ของการฟื้นฟูศักดิ์ศรี ความมั่นคง และความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างบุคคลกับชุมชน ในมิติทางจริยศาสตร์ พิธีบายศรีสู่ขวัญสะท้อนหลักคุณธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา ได้แก่ กตัญญู กตเวทิตะ เมตตา มุทิตา ปฏิสันถาร ชันติ และสัมมาคารวะ โดยคุณธรรมเหล่านี้มิได้ถ่ายทอดผ่านคำสอนเชิงทฤษฎี หากแต่ฝังตัวอยู่ในกระบวนการพิธีกรรม เช่น การผูกแขน การกล่าวคำอวยพร การเตรียมบายศรีร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของชุมชน พิธีกรรมจึงทำหน้าที่เป็น “พื้นที่ฝึกจริยธรรมเชิงปฏิบัติ” (Practical Ethics) อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ การวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์พบว่า องค์ประกอบของบายศรีซึ่งจัดเป็นชั้นสูงลดหลั่นกัน เปรียบเสมือนโครงสร้างจักรวาลตามคติเขาพระสุเมรุ สะท้อนแนวคิดเรื่องระเบียบ ความสมดุล และความสัมพันธ์เชิงคุณค่าระหว่างมนุษย์กับจักรวาล อันเป็นพื้นฐานของจริยศาสตร์แบบองค์รวม (Holistic Ethics) ที่มองมนุษย์มิได้แยกขาดจากสังคมและธรรมชาติ ผลการวิจัยโดยสรุปจึงชี้ให้เห็นว่า พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่ 3 ประการสำคัญ คือ 1 ฟื้นฟูความมั่นคงภายในจิตใจ 2 สร้างพันธะทางจริยธรรมในชุมชน และ 3 ถ่ายทอดคุณธรรมจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง บทนี้จึงนำเสนอการสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลในเชิงจริยศาสตร์ และเสนอแนะแนวทางพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาดังกล่าว

5.1 สรุปผลวิจัย

5.2 อภิปรายผล

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์” มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างความเชื่อ ความหมายเชิงสัญลักษณ์ และคุณค่าทางศีลธรรมที่แฝงอยู่ในพิธีกรรมดังกล่าวอย่างเป็นระบบ ผลการศึกษาพบว่า พิธีบายศรีสู่ขวัญมิได้เป็นเพียงประเพณีพื้นบ้าน หากเป็นระบบคุณค่าที่สะท้อนโลกทัศน์เกี่ยวกับชีวิต ความสัมพันธ์ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างลุ่มลึก พิธีกรรมทำหน้าที่ทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม โดยหล่อหลอมจิตสำนึกทางศีลธรรมผ่านการปฏิบัติร่วมกันอย่างมีความหมาย จากการวิเคราะห์เชิงพุทธจริยศาสตร์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ 3 ประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

5.1.1 คติความเชื่อเรื่อง “ขวัญ”

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดเรื่อง “ขวัญ” เป็นแกนกลางของพิธีบายศรีสู่ขวัญ โดยขวัญถูกมองว่าเป็นศูนย์รวมพลังชีวิต ความมั่นคงทางจิตใจ และความสมบูรณ์แห่งความเป็นมนุษย์ เมื่อขวัญอ่อนแรงหรือกระจัดกระจาย ชีวิตย่อมขาดสมดุลทั้งทางจิตใจและทางสังคม การจัดพิธีจึงเป็นกระบวนการฟื้นฟูความมั่นคงดังกล่าว

ในเชิงจริยศาสตร์ ขวัญมิใช่เพียงพลังเหนือธรรมชาติ หากเป็นสัญลักษณ์ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การเรียกขวัญคือการยืนยันคุณค่าแห่งชีวิต และประกาศว่าบุคคลนั้นมีความหมายต่อชุมชน การกล่าวคำอวยพรและการผูกแขนจึงเป็นการให้กำลังใจเชิงศีลธรรม เป็นการเสริมสร้างความมั่นใจและความภาคภูมิใจในตนเอง

ขวัญยังสะท้อนมิติความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม เพราะเมื่อขวัญของใครคนหนึ่งอ่อนแรง ชุมชนมีหน้าที่ช่วยกันฟื้นฟู หน้าที่นี้ชี้ให้เห็นถึงความรับผิดชอบร่วมและการไม่ทอดทิ้งกัน พิธีกรรมจึงเป็นพื้นที่ที่ศักดิ์ศรีของมนุษย์ได้รับการยอมรับและคุ้มครองผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุป คติเรื่องขวัญทำหน้าที่เป็นแกนกลางของระบบคุณค่าที่เชื่อมโยงชีวิต ศีลธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคมเข้าไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน

5.1.2 พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นกระบวนการถ่ายทอดพุทธจริยศาสตร์ในรูปแบบปฏิบัติการ

การวิเคราะห์เชิงพุทธจริยศาสตร์พบว่า พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นกระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมผ่านการปฏิบัติ มิใช่เพียงผ่านถ้อยคำสอน คุณธรรมสำคัญ เช่น เมตตา กตัญญู สติ สัมมาคารวะ และสังคหวัตถุ ปรากฏในทุกขั้นตอนของพิธี

การอวยพรด้วยจิตบริสุทธิ์เป็นการฝึกเมตตา การระลึกถึงผู้มีพระคุณเป็นการปลูกฝังกตัญญู การจัดลำดับอาวุโสสะท้อนสัมมาคารวะ ส่วนการร่วมแรงร่วมใจจัดพิธีเป็นการปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ พิธีกรรมจึงเป็นพื้นที่ฝึกจิตและฝึกคุณธรรมในบริบทชีวิตจริง

กระบวนการดังกล่าวทำให้ผู้เข้าร่วมมิได้เป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ แต่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการสร้างคุณธรรมร่วมกัน การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นผ่านประสบการณ์ตรงและความรู้สึกทางจิตใจ ดังนั้น พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงเป็นจริยศาสตร์เชิงปฏิบัติที่ถ่ายทอดคุณธรรมผ่านสัญลักษณ์ การกระทำและความสัมพันธ์อย่างเป็นรูปธรรม

5.1.3 พิธีบายศรีสู่ขวัญสร้างพันธะทางจริยธรรมและความสามัคคีในชุมชน

ผลการวิจัยชี้ว่า พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นกลไกสำคัญในการสร้างพันธะทางจริยธรรมระหว่างสมาชิกในชุมชน การมีส่วนร่วมในพิธีทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมและความผูกพันทางใจ

การผูกแขนเป็นสัญลักษณ์ของความผูกพันและความปรารถนาดีต่อกัน เป็นการประกาศเชิงคุณค่าว่า ทุกคนมีความรับผิดชอบต่อความสุขและความมั่นคงของกันและกัน พิธีกรรมจึงเสริมสร้างความสามัคคีและความสมานฉันท์

ในกรณีที่ชุมชนเผชิญความตึงเครียดหรือความเปลี่ยนแปลง พิธีกรรมทำหน้าที่เป็นพื้นที่ฟื้นฟูความสัมพันธ์และสร้างบรรยากาศแห่งเมตตา ความร่วมมือ และการให้อภัย พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่สร้างและธำรงความมั่นคงทางจริยธรรมของชุมชนอย่างยั่งยืน

5.2 อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์คติความเชื่อในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามแนวจริยศาสตร์” สามารถอภิปรายผลได้ตามประเด็นสำคัญที่ค้นพบจากการศึกษา โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์ แนวคิดด้านวัฒนธรรม และบริบทสังคมไทยร่วมสมัย ดังต่อไปนี้

5.2.1 คติความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” สะท้อนคุณค่าของมนุษย์ในมิติทางจริยศาสตร์

ผลการศึกษาพบว่า “ขวัญ” มิได้เป็นเพียงความเชื่อทางไสยศาสตร์หรือความเชื่อเหนือธรรมชาติ หากแต่เป็นสัญลักษณ์แทนพลังชีวิต ความมั่นคงทางจิตใจ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์ที่มองมนุษย์ว่าเป็นผู้สามารถพัฒนาจิตใจและยกระดับคุณค่าของตนเองได้ผ่านกระบวนการทางศีลธรรม การเรียกขวัญจึงมิใช่เพียงพิธีกรรมเพื่อ “เรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์” กลับคืนมา แต่เป็นกระบวนการฟื้นฟูสภาพจิตใจ สร้างกำลังใจ และยืนยันว่าบุคคลนั้นยังมีคุณค่าและมีความหมายต่อครอบครัวและชุมชน พิธีกรรมจึงทำหน้าที่คล้าย “กระบวนการเยียวยาทางจิตใจ” ที่อาศัยพลังของความรัก ความเมตตา และการยอมรับจากสังคม ในบริบทนี้ จะเห็นได้ว่า

แนวคิดเรื่องขวัญมีลักษณะใกล้เคียงกับแนวคิดเรื่อง “จิต” ในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ เมื่อจิตเกิดความหวั่นไหว ไม่นั่นคง หรือถูกกระทบจากความทุกข์ มนุษย์จำเป็นต้องได้รับการประคับประคองทั้งจากภายในและจากความสัมพันธ์ทางสังคม พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงเป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่ช่วยฟื้นฟูสมดุลของชีวิตทั้งในระดับจิตใจและระดับชุมชน

5.2.2 พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นกระบวนการถ่ายทอดจริยธรรมผ่านการปฏิบัติ

ผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา เช่น เมตตา กตัญญู สัมมาคารวะ สังคหวัตถุ และขันติ ถูกถ่ายทอดผ่าน “การปฏิบัติร่วมกัน” มากกว่าการสอนเชิงทฤษฎี ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่า พิธีกรรมพื้นบ้านมิได้เป็นเพียงกิจกรรมทางวัฒนธรรม หากแต่เป็น “พื้นที่เรียนรู้ทางจริยธรรม” ที่มีประสิทธิภาพในระดับชีวิตจริง การผูกแขน การกล่าวอวยพร การจัดเตรียมบายศรี หรือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ล้วนเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับคุณธรรม เช่น การให้เกียรติผู้ใหญ่ การเสียสละแรงกายแรงใจเพื่อส่วนรวม และการแสดงความปรารถนาดีต่อกัน สิ่งเหล่านี้ช่วยให้คุณธรรมมิได้เป็นเพียงแนวคิดนามธรรม แต่กลายเป็นพฤติกรรมที่ฝังอยู่ในวิถีชีวิต ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดพุทธจริยศาสตร์ที่เน้น “การลงมือปฏิบัติ” มากกว่าการรับรู้เพียงเชิงความคิด เพราะการฝึกจิตและการพัฒนาคุณธรรมต้องเกิดผ่านประสบการณ์จริง พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงมีบทบาทคล้ายสถาบันทางสังคมที่ช่วยหล่อหลอมจิตสำนึกทางศีลธรรมของสมาชิกในชุมชนโดยไม่จำเป็นต้องใช้ระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการ

5.2.3 พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทในการสร้างความสามัคคีและความสมานฉันท์ในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า พิธีบายศรีสู่ขวัญทำหน้าที่สร้าง “พันธะทางจริยธรรม” ระหว่างบุคคลกับชุมชน โดยเฉพาะผ่านการมีส่วนร่วมร่วมกันในพิธีกรรม การรวมตัวของสมาชิกในชุมชนเพื่อให้กำลังใจแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด สะท้อนแนวคิดเรื่องการพึ่งพาอาศัยกันในสังคมไทย การผูกแขนในพิธีมิใช่เพียงสัญลักษณ์แห่งสิริมงคล แต่เป็นการประกาศเชิงคุณค่าว่า สมาชิกในชุมชนต่างมีความสัมพันธ์และความรับผิดชอบต่อกัน ความสัมพันธ์เช่นนี้ช่วยลดความรู้สึกโดดเดี่ยว สร้างความอบอุ่นทางใจ และก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ในยุคปัจจุบันที่สังคมเผชิญปัญหาความแตกแยก ความเร่งรีบ และความสัมพันธ์ที่ห่างเหิน พิธีกรรมลักษณะนี้จึงมีคุณค่าอย่างมากในฐานะ “กลไกฟื้นฟูทางสังคม” เพราะช่วยสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ ความเอื้อเฟื้อ และการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล นอกจากนี้ พิธีบายศรีสู่ขวัญยังสะท้อนแนวคิดจริยศาสตร์แบบองค์รวม กล่าวคือ มนุษย์มิได้ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับครอบครัว ชุมชน ธรรมชาติ และจักรวาล องค์ประกอบของ

บายศรีที่จัดลำดับเป็นชั้นสูงลดหลั่นกัน จึงเป็นสัญลักษณ์ของระเบียบ ความสมดุล และความกลมกลืนของสรรพสิ่ง

5.2.4 พิธีบายศรีสู่ขวัญกับการธำรงอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทย

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญ คือ พิธีบายศรีสู่ขวัญมีบทบาทในการธำรงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงทางสังคม พิธีกรรมดังกล่าวยังคงทำหน้าที่เชื่อมโยงคนรุ่นใหม่กับรากเหง้าทางวัฒนธรรม การสืบทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดบายศรี บทสวดเรียกขวัญ และขั้นตอนพิธีกรรม เป็นกระบวนการถ่ายทอดทั้งภูมิปัญญาและคุณค่าทางศีลธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้พิธีบายศรีสู่ขวัญมิได้เป็นเพียง “มรดกทางวัฒนธรรม” แต่เป็น “มรดกทางจริยธรรม” ที่ช่วยหล่อหลอมจิตสำนึกของสังคมไทย อย่างไรก็ตาม หากพิธีกรรมถูกลดทอนเหลือเพียงรูปแบบภายนอกเพื่อการแสดงหรือเชิงพาณิชย์ โดยขาดความเข้าใจในสาระทางจริยธรรมที่แท้จริง อาจทำให้คุณค่าภายในของพิธีกรรมค่อย ๆ เสื่อมความหมาย ดังนั้น การอนุรักษ์พิธีบายศรีสู่ขวัญจึงควรดำเนินควบคู่กับการสร้างความเข้าใจในคุณค่าทางศีลธรรมและวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในพิธีกรรมด้วย ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นมากกว่าพิธีกรรมพื้นบ้าน หากแต่เป็นระบบคุณค่าทางจริยธรรมที่เชื่อมโยงมนุษย์เข้ากับตนเอง ชุมชน และโลกแห่งความสัมพันธ์ทางสังคม พิธีกรรมดังกล่าวทำหน้าที่ทั้งในการเยียวยาจิตใจ ถ่ายทอดคุณธรรม สร้างความสามัคคี และธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยอย่างลุ่มลึก จึงสามารถกล่าวได้ว่า พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็น “ทุนทางวัฒนธรรมและจริยธรรม” ที่ยังคงมีคุณค่าและความสำคัญต่อสังคมไทยร่วมสมัยอย่างยั่งยืน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการพัฒนากรอบแนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์ที่ใช้วิเคราะห์พิธีกรรมพื้นบ้านให้มีความชัดเจนและเป็นระบบยิ่งขึ้น โดยกำหนดตัวแปรหรือหมวดหมู่คุณธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพิธีกรรมอื่นได้อย่างเป็นมาตรฐาน การวิจัยเชิงลึกด้านการตีความสัญลักษณ์ขององค์ประกอบบายศรี เช่น โครงสร้างลำดับชั้น เครื่องบูชา และถ้อยคำเรียกขวัญ จะช่วยขยายความเข้าใจจากระดับหน้าที่ทางสังคมไปสู่ระดับความหมายเชิงปรัชญา ควรส่งเสริมการศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับพิธีกรรมในวัฒนธรรมอื่น เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านจริยศาสตร์วัฒนธรรมในระดับภูมิภาคและสากล การบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เช่น มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และปรัชญาศาสนา จะช่วยให้การวิเคราะห์มีความรอบด้านและลุ่มลึก ควรจัดทำฐานข้อมูลเชิงเอกสาร บทสวด และคำบอกเล่าของปราชญ์ท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์องค์ความรู้ดั้งเดิมและสนับสนุนการวิจัยระยะยาว

การเผยแพร่ผลงานวิจัยในวารสารวิชาการระดับชาติและนานาชาติจะช่วยยกระดับการศึกษา พิธีกรรมไทยสู่เวทีวิชาการที่กว้างขึ้น ควรส่งเสริมการจัดสัมมนาทางวิชาการเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมและพุทธจริยศาสตร์ การสร้างเครือข่ายนักวิจัยด้านวัฒนธรรมและศาสนาจะ ช่วยให้เกิดความต่อเนื่องของงานศึกษา ควรพัฒนาหลักสูตรหรือรายวิชาที่บูรณาการการศึกษา พิธีกรรมกับพุทธจริยศาสตร์ในระดับอุดมศึกษา แนวทางเหล่านี้จะช่วยยกระดับการศึกษาพิธีบายศรีสู่ขวัญจากงานเชิงพรรณนาไปสู่การสร้างองค์ความรู้เชิงทฤษฎีที่มั่นคงและยั่งยืน

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงการพัฒนาและการประยุกต์ใช้

ควรส่งเสริมการนำคุณค่าทางจริยธรรมที่ปรากฏในพิธีบายศรีสู่ขวัญไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรม พัฒนาคุณธรรมของวัด โรงเรียน และชุมชน การจัดพิธีควรเน้นการอธิบายความหมายเชิงจริยศาสตร์ ควบคู่กับการปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจสาระภายใน มิใช่เพียงรูปแบบภายนอก สามารถประยุกต์ พิธีในบริบทองค์กรหรือชุมชนเมือง เพื่อเสริมสร้างกำลังใจและความสามัคคีในหมู่สมาชิก ควรส่งเสริม บทบาทของผู้นำชุมชนและพระสงฆ์ในการอธิบายคุณค่าทางศีลธรรมที่แฝงอยู่ในพิธีกรรม การจัด กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น เวทีสนทนาหลังพิธี จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมสะท้อนความหมาย และตระหนัก ถึงคุณค่าทางจริยธรรม ควรพัฒนาเอกสารหรือสื่อการเรียนรู้ที่อธิบายความหมายของพิธีในภาษาที่ เข้าใจง่ายสำหรับเยาวชน

การบูรณาการพิธีกรรมเข้ากับโครงการพัฒนาชุมชนจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางสังคม ควรรักษาแก่นคุณค่าทางศีลธรรมไว้ แม้มีการปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับบริบทสมัยใหม่ การ ประยุกต์ใช้ควรตั้งอยู่บนหลักความสมัครใจและความเข้าใจ มิใช่การบังคับตามประเพณีแนวทาง ดังกล่าวจะช่วยให้พิธีบายศรีสู่ขวัญยังคงมีชีวิตและมีความหมายในสังคมปัจจุบัน

5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาพลวัตของพิธีบายศรีสู่ขวัญในบริบทสังคมเมืองและสังคมดิจิทัล เพื่อประเมินการ เปลี่ยนแปลงของความหมายและบทบาททางจริยธรรม การวิจัยเชิงภาคสนามในพื้นที่ที่หลากหลายจะ ช่วยให้เห็นความแตกต่างของรูปแบบพิธีและการตีความ ควรศึกษาผลกระทบของพิธีกรรมต่อสุขภาวะ ทางจิตใจของผู้เข้าร่วมอย่างเป็นรูปธรรม การวิจัยเชิงคุณภาพที่สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้รับพิธีจะ ช่วยให้เห็นมิติภายในของประสบการณ์ทางจิตใจ ควรศึกษาบทบาทของพิธีกรรมในการสร้างความ สมานฉันท์ในสังคมพหุวัฒนธรรม

การวิจัยเชิงทดลองอาจประเมินผลของกิจกรรมพิธีกรรมต่อระดับความสามัคคีในชุมชน ควรพัฒนา กรอบการวัดคุณค่าทางจริยธรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในพิธีกรรม การศึกษาในระดับเปรียบเทียบ

ระหว่างรุ่นจะช่วยให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติ ควรมีการจัดทำคลังข้อมูลดิจิทัลเพื่อรองรับ การศึกษาระยะยาว แนวทางการวิจัยเหล่านี้จะช่วยขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับพิธีบายศรีสู่ขวัญ และ สนับสนุนบทบาทของพิธีกรรมไทยในฐานะกลไกเสริมสร้างจริยธรรมและความสามัคคีในสังคมร่วม สมัยอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

กนกวรรณ บุญเลิศ. (2566). พิธีกรรมพื้นบ้านกับการสร้างความสามัคคีในชุมชนไทย. ขอนแก่น: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กมล ทองใบ (2562). พิธีบายศรีสู่ขวัญกับการส่งเสริมจริยธรรมในชีวิตประจำวัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2567). วัฒนธรรมไทยกับพิธีกรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.

กาญจนา ศรีวิไล. (2566). *ทุนทางสังคมกับพิธีกรรมพื้นบ้านไทย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กัญญารัตน์ ศรีสุวรรณ. (2567). พิธีบายศรีสู่ขวัญกับการส่งเสริมคุณธรรมและค่านิยมในชุมชนไทย.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการบริหารวัฒนธรรม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

กัญญารัตน์ ศรีสุวรรณ. (2567). พิธีบายศรีสู่ขวัญกับการส่งเสริมคุณธรรมและค่านิยมในชุมชนไทย.

เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กิตติพงษ์ สุวรรณชัย. (2565). ชุมชนไทยกับการพัฒนาคุณธรรมร่วมสมัย. ขอนแก่น:

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กิตติยา ทาธิสา, และ อังศุมาลิน ทาธิสา. (2567). “ฟ็อนเอ็นขวัญ : การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านจากพิธีบายศรีสู่ขวัญ.” วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ, 8(1), 45–58.

กิตติยา ทาธิสา, และ อังศุมาลิน ทาธิสา. (2567). “ฟ็อนเอ็นขวัญ : การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านจากพิธีบายศรีสู่ขวัญ.” วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ, 8(1), 45–61.

คูหาเลิศ, ส., และ สุวรรณประเทศ, อ. (2566). “การรักษาโรคด้วยพิธีกรรมการสู่ขวัญ: ความหมายคุณค่าและตัวตนของคนไทยภาคเหนือและอีสาน.” วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย

นเรศวร, 20(3), 62-81.

จิรวัดน์ พงศ์วิไล. (2563). ขวัญและพิธีกรรมไทย: การวิเคราะห์เชิงจริยศาสตร์. นครราชสีมา:

สำนักพิมพ์ราชภัฏ.

จันทนา แก้วประเสริฐ. (2563). คติชนและพิธีกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชุตินา แก้วมณี. (2564). จริยศาสตร์กับวิถีชีวิตไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ณรงค์ เส็งประชา. (2563). วัฒนธรรมและความเชื่อของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2561). จิตวิทยาสังคมกับวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิพย์วรรณ ทองศรี. (2565). ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับวิถีชีวิตไทย. อุบลราชธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย

อุบลราชธานี.

ธนากร พูนสุข. (2564). พิธีบายศรีสู่ขวัญกับการพัฒนาคุณธรรมเชิงปฏิบัติ. เชียงใหม่:

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นฤมล ชาศรี. (2561). ขวัญและพลังชีวิตในพิธีกรรมไทย. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์เชียงใหม่ศึกษา.

นฤชา สุขสมบูรณ์. (2567). จริยธรรมและพิธีบายศรีสู่ขวัญ: การวิเคราะห์เชิงปรัชญา. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประภาพันท์ ศรีสุข. (2565). จริยศาสตร์กับการพัฒนาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประภาพันท์ เผ่าสวัสดิ์. (2567). การอนุรักษ์พิธีกรรมพื้นบ้านในสังคมไทยร่วมสมัย. เชียงใหม่:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประภาศรี สีหอำไพ. (2562). พิธีกรรมและความเชื่อในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราโมทย์ สังข์สุวรรณ. (2565). จริยศาสตร์ชุมชนและสังคมไทย. กรุงเทพฯ: วิริยะการพิมพ์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2562). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2562). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2563). จริยศาสตร์สำหรับชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระราชวรมนี. (2562). หลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2564). พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมปอง มุกีโต. (2564). จริยศาสตร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. พระนครศรีอยุธยา:
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระเมธีธรรมาภรณ์. (2564). หลักพุทธจริยศาสตร์ในสังคมไทย. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชวรมนี. (2563). หลักพุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2561). ความเชื่อและภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ภัทรา ศรีบุญเรือง. (2564). วัฒนธรรมกับการดำรงชีวิตของคนไทย. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2565). สังคมวิทยากับพิธีกรรมไทยร่วมสมัย. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2564). จิตวิทยาสังคมกับพิธีกรรมในวัฒนธรรมไทย.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2565). สังคมวิทยากับพิธีกรรมไทยร่วมสมัย. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รัตนา อินทรา. (2560). คติความเชื่อและวิถีชีวิตไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

รัตนา ภูมิพัฒน์. (2566). ครอบครัวยุคใหม่กับคุณค่าทางวัฒนธรรม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2562). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร:
ราชบัณฑิตยสถาน.

รุ่งทิวา ศรีสมบัติ. (2565). คติความเชื่อและพิธีกรรมในสังคมไทยร่วมสมัย. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วรากร สุขสมบูรณ์. (2563). การสะท้อนคติความเชื่อและคุณธรรมในพิธีบายศรีสู่ขวัญ. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท สาขาพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
กรุงเทพฯ.

วรากร สุขสมบูรณ์. (2563). การสะท้อนคติความเชื่อและคุณธรรมในพิธีบายศรีสู่ขวัญ. ขอนแก่น:
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วราภรณ์ ศิริวัฒน์. (2562). พิธีบายศรีสู่ขวัญและความสัมพันธ์เชิงสังคม. ขอนแก่น: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วาสนา บุญเกิด. (2567). การปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนผ่านวัฒนธรรมไทย. มหาสารคาม:

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิลาวัลย์ อินทร์สุวรรณ. (2566). วัฒนธรรมไทยกับการสร้างความสามัคคีในชุมชน. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์สยามศึกษา.

ศิริพร แสงทอง. (2566). การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

สยามศึกษา.

ศิริพร แสงทอง. (2566). วัฒนธรรมไทยกับการปลูกฝังคุณธรรมในสังคมร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศุภย์มานุษยวิทยาสรีนธร. (2561). สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เรื่องพิธีสู่ขวัญ.

กรุงเทพมหานคร: ศุภย์มานุษยวิทยาสรีนธร.

สถาบันไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2567). อัตลักษณ์ไทยกับพิธีกรรมพื้นบ้าน. ปทุมธานี:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมคิด พรหมรักษา. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมไทยและคุณธรรมในชีวิตประจำวัน.

นนทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏ.

สมคิด จิระทัศน์กุล. (2565). ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมชาย สายชมภู. (2560). บทบาทของพิธีกรรมพื้นบ้านกับความมั่นคงทางจิตใจของชุมชน.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนธรรมไทย.

สมภาร พรหมทา. (2561). พุทธปรัชญาและจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

สุจิตรา อ่อนค้อม. (2564). จริยศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุนทร มโนทัย. (2563). บทบาทของพิธีกรรมในชุมชนไทย. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์วัฒนธรรม
ศึกษา.

สุพัตรา คำภูมิ. (2565). ภูมิปัญญาไทยและพิธีกรรมพื้นบ้าน. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุภางค์ จันทวานิช. (2560). ทฤษฎีสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชาดา นุ่มอนงค์. (2564). พิธีบายศรีสู่ขวัญกับความเชื่อทางสังคมและวัฒนธรรมไทย. มหาสารคาม:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. (2560). วัฒนธรรมพื้นบ้านและคติชนวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทย
วัฒนาพานิช.

สุภางค์ จันทวานิช. (2560). ทฤษฎีสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภาวดี จันทรงาม. (2565). พิธีกรรมพื้นบ้านไทยกับการพัฒนาจริยธรรมชุมชน. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุภาวดี จันทรงาม. (2565). พิธีกรรมพื้นบ้านไทยกับการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุวรรณณี ทองดี. (2565). *ครอบครัวไทยกับระบบความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

อภิชาติ อินทร์รักษ์. (2564). การวิเคราะห์จริยศาสตร์ในพิธีกรรมไทย. นครปฐม: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.

อริยา วงศ์ทอง. (2561). วัฒนธรรมและจริยธรรมไทยในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์ไทยศึกษา.

อัจฉรา สุขารมณ. (2564). สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

อาทิตยา ปัญญาวัฒน์. (2565). การศึกษาพิธีบายศรีสู่ขวัญกับคุณธรรมในสังคมไทย. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อารีรัตน์ มณีวงศ์. (2565). การถ่ายทอดคุณธรรมผ่านพิธีกรรมพื้นบ้านไทย. อุบลราชธานี:

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

ภาคผนวก

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

ภาคผนวก ข

ภาคผนวก ค

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	พระมหานิติ ธิธรรมโม (พรมขาว)
วัน เดือน ปี เกิด	30 กรกฎาคม 2537
สถานที่เกิด	สถานีอนามัยบ้านขุนศรี ต.บุพราหมณ์ อ.นาดี จ.ปราจีนบุรี
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2563 สอบได้ น.ธ.เอก สำนักเรียนคณะจังหวัด ปราจีนบุรี สังกัดวัดดงพระราม ต.ดงพระราม อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี พ.ศ. 2564 สำเร็จการศึกษา หลักสูตรศาสนศาสตรบัณฑิต (ศน.บ.) คณะ ศาสนาและปรัชญา สาขาวิชา ปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2567 สอบได้ ป.ธ.4 สำนักเรียนคณะจังหวัด ปราจีนบุรี สังกัดวัดดงพระราม ต.ดงพระราม อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี
ที่อยู่ปัจจุบัน	62 ม.8 วัดปรี้อายใหญ่ ต.หนองโพรง อ.ศรีมหาโพธิ์ จ.ปราจีนบุรี
ผลงานตีพิมพ์	1. บทความวิชาการ เรื่อง “ทฤษฎีความรู้ของนักปรัชญาตะวันออก” วารสารเสียงธรรมจากมหายาน ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (2025) เผยแพร่เมื่อ: 30 มิถุนายน 2568 2. บทความวิชาการ เรื่อง “แนวคิดเรื่อง “น้ำ” ตามหลักปรัชญาพุทธ ศาสนา” วารสารธรรมะเพื่อชีวิต เล่มที่ 31 ฉบับที่ 3 (2025) เผยแพร่เมื่อ: 26 กรกฎาคม 2568 3. บทความวิชาการ เรื่อง “คุณค่าของพระกริ่งวัดสุทัศนเทพวราราม ตามแนวสุนทรียศาสตร์” วารสารธรรมะเพื่อชีวิต เล่มที่ 31 ฉบับที่ 3 (2025) เผยแพร่เมื่อ: 25 สิงหาคม 2568 4. บทความวิชาการ เรื่อง “มาฆปุรณมีศรีปราจีน: ประเพณีสำคัญ ของชาวปราจีนบุรี” วารสารมนุษยวิชาการ ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (2025): (กรกฎาคม-กันยายน 2568) เผยแพร่เมื่อ: 19 กันยายน 2568

5. บทความวิชาการ เรื่อง “อิทธิบาทธรรม: แนวคิดเชิงพุทธปรัชญา
เถรวาทสำหรับการตรวจสอบบัญชีวัด” วารสารมนุษยวิชาการ
ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (2026): (มกราคม-มีนาคม 2569)
เผยแพร่เมื่อ: 31 มีนาคม 2569

รางวัลที่ได้รับ

ได้รับโล่รางวัล รองชนะเลิศอันดับ 1 ในการแข่งขันเขียนบทความ
วิชาการ ระดับปริญญาโท ในโครงการ “สืบสานงานพ่อ ต่อยอดทุน
เล่าเรียนหลวงแห่งพระสงฆ์ไทย” ณ พุทธมณฑล จ.นครปฐม

